Povestea lui Novalis, scrisă de unul dintre cei mai importanți 50 de scriitori britanici de după 1945 incluși în topul *The Times*

PENELOPE FITZGERALD

floarea albastră

Penelope Fitzgerald

Floarea albastră

Traducere din limba engleză
Dana Ionescu

N E M I R A

Penelope Fitzgerald (1916–2000) s-a născut într-o familie de oameni de cultură din Marea Britanie, iniţiindu-se încă din copilărie în lumea literaţilor şi a gazetarilor. A debutat foarte târziu ca scriitoare, bucurându-se de admiraţia a numeroşi colegi de breaslă, printre care Julian Barnes, care şi-a declarat în repetate rânduri admiraţia pentru cărţile ei, considerând că ele merită să ajungă la un public cât mai numeros.

După ce a absolvit Somerville College la Oxford University, Penelope Fitzgerald a lucrat la BBC în timpului celui de-Al Doilea Război Mondial. Şi după anii ’50 a dus o existenţă precară, trecând prin mari dificultăţi şi trebuind să lucreze, printre altele, ca profesor, pentru a-şi întreţine cei trei copii. La 58 de ani a publicat prima sa carte, o biografie a lui Edward Burne-Jones. Ca romancieră, a debutat în 1975 cu volumul *The Golden Child,* scris pentru a alina chinul soţului suferind de o boală terminală. A publicat apoi patru romane: *The Bookshop* (1978), nominalizat la Premiul Booker, *Offshore* (1979), pentru care i s-a decernat Premiul Booker, *Innocence* (1986) şi *The Beginning of Spring* (1988). Următoarea sa carte a fost *The Gate of Angels* (1990), şi ea nominalizată la aceeaşi distincţie. *Floarea albastră* (1995) a fost ultima carte a scriitoarei, recompensată cu Naţional Book Critics Circle Award în 1997 şi considerată capodopera sa. În anul 2008, Penelope Fitzgerald a fost inclusă în topul celor mai importanţi 50 de scriitori britanici de după 1945 realizat de prestigioasa publicaţie *The Times.* Patru ani mai târziu, *The Observer* a selectat *Floarea albastră* printre „cele mai bune zece romane istorice din toate timpurile”.

PREFAŢĂ

În 1979, când a câştigat pe neaşteptate Premiul Booker pentru romanul *Offshore,* la şaizeci şi trei de ani, Penelope Fitzgerald le-a spus prietenilor: „Eu ştiam că sunt un outsider.” Şi cei despre care scria în romanele şi biografiile ei sunt tot outsideri: inadaptaţi, artişti romantici, rataţi plini de speranţă, îndrăgostiţi ciudaţi şi neînţeleşi. O atrăgeau fiinţele neaşezate, care duc vieţi marginale. A scris despre cei vulnerabili şi cei care nu se bucură de favoruri, despre copii şi despre femei care se străduiesc să trăiască împreună cu bărbaţii lor ameţiţi, lipsiţi de tărie, rataţi. Avea convingerea că lumea se împarte între „exterminatori” şi „exterminaţi”. „Mă atrag oamenii care s-au născut învinşi sau profund rătăciţi”, spunea. A fost o scriitoare cu umor, dar şi cu un simţ tragic al vieţii.

Se simţea aproape şi de outsiderii din literatură. Îi plăceau scriitorii ce reprezintă voci aparte, dar sunt subestimaţi, cum ar fi romancierul J.L. Carr, Harold Monro de la Poetry Bookshop sau remarcabila şi tragica poetesă Charlotte Mew. I-a surâs iniţiativa Editurii Virago de a readuce în prim-plan scriitoare şi aşa se face că a susţinut-o asiduu pe romanciera din secolul al XIX-lea Margaret Oliphant. Îi plăceau excentricii ca Stevie Smith. Îi plăceau scriitorii şi oamenii care au o relaţie stranie cu viaţa. Provenind dintr-o familie de literaţi, o familie neobişnuită din clasa de mijloc a Angliei, a moştenit principiile evanghelice ale bunicului, care era episcop, şi calităţile tatălui şi ale unchilor ei din clanul Knox: integritate,

austeritate, modestie, inteligenţă sclipitoare şi un laconic, pieziş simţ al umorului.

Nu se aştepta să aibă succes, deşi îşi ştia valoarea. Cariera ei de scriitoare n-a fost una obişnuită. A debutat târziu, pe la şaizeci de ani, şi în douăzeci de ani a publicat nouă romane, trei biografii şi multe eseuri şi cronici. A schimbat editura de patru ori înainte de a rămâne la Collins şi n-a avut niciodată un agent care să se ocupe de cărţile ei, deşi majoritatea editorilor i-au devenit prieteni şi susţinători. A fost ciudata familiei, iar Premiul Booker, pe care l-a câştigat pentru al treilea roman, a surprins pe toată lumea. Dar până la sfârşitul vieţii avea să fie nominalizată pentru aceeaşi distincţie de mai multe ori şi să primească alte premii în Anglia, precum şi un real prestigiu pe scena literară, devenind celebră la optzeci de ani, când i-a apărut romanul *Floarea albastră,* recompensat cu National Book Critics Circle Award în Statele Unite ale Americii.

Şi totuşi, reputaţia ei a fost întotdeauna cuminte. A fost o romancieră admirată cu pasiune de un număr de cititori atenţi, nu un nume mare. A scris romane compacte, subtile, cu haz, dar şi întunecate. Relevante şi limpezi, dar şi ca apa care îţi scapă printre degete şi indirecte. Cărţile ei lasă multe lucruri nespuse. Fie că pornea de la experienţele proprii – perioada în care a lucrat la BBC, cele opt luni din 1940–1941 când Marea Britanie a fost ţinta bombardamentelor aeriene, Blitz fiind principalul front de luptă, participarea la înfiinţarea unei librării micuţe din Suffolk, experienţa de a locui într-o casă plutitoare pe Tamisa în anii ’60, experienţa de a le preda copiilor la o şcoală de actorie, fie că, aşa cum a făcut în ultimele patru mari romane, se întorcea în timp şi uneori ieşea din Anglia spre a ajunge în alte epoci, pe care le-a evocat cu o autenticitate uluitoare, Penelope Fitzgerald a creat lumi întregi în spiritul unei economii incredibile. Cărţile ei încap într-un spaţiu mic, pe care însă îl transcend în chip magic.

În 2000, după moartea ei, survenită la optzeci şi trei de

ani, a existat pericolul ca vocea sa extraordinară să se stingă, să intre în tăcere şi să fie neglijată. Dar, datorită urmaşilor şi admiratorilor ei, nu a intrat într-un con de umbră. După publicarea postumă a povestirilor, a eseurilor şi a scrisorilor, a apărut şi o biografie (Hermione Lee, *Penelope Fitzgerald: A Life,* Chatto & Windus, 2013), iar literatura ei a avut noi ediţii binemeritate. Scriitorii care au semnat introduceri incluse în noile ediţii arată posteritatea de înalt nivel de care se bucură. Am speranţa că mulţi alţi cititori vor descoperi şi se vor îndrăgosti de cărţile uneia dintre cele mai fermecătoare romanciere din literatura de limbă engleză a secolului XX.

Hermione Lee

INTRODUCERE

Într-un scurt text autobiografic intitulat *Curriculum Vitae,* Penelope Fitzgerald scrie: „Eu niciodată nu curăţ mazăre vara fără să mă gândesc la Ruskin şi la bunicul”. Ca şi bunicul ei patern, bunicul acela era episcop şi „pornise la drum în viaţă cu nimic”. A ajuns sub influenţa lui Ruskin, care descria „cu cea mai savuroasă subtilitate” bucuria de a curăţa mazăre: „Sunetul ce se-aude când plesneşte păstaia, care înseamnă că începutul a reuşit, culoarea proaspătă, mirosul şirului de boabe zemoase dinăuntru şi plăcerea de a desprinde cu degetul mare boabele care sar şi ajung în vasul de lângă tine”.

Această descriere surprinde procesul fizic, gândul şi, ca întotdeauna la Penelope Fitzgerald, efectul pe care îl au asupra spiritului jocul cu muzicalitatea unei expresii, rezolvarea unei probleme de matematică sau crearea unei fraze satisfăcătoare. Ea denotă şi o atenţie strictă pentru mai multe forme de veridicitate: concretă, autentică, estetică, metaforică.

Cât despre ea însăşi, Penelope Fitzgerald scrie în acelaşi eseu: „Ei bine, ei au fost înaintaşii mei şi mi-ar plăcea să mă fi ridicat la nivelul lor. Mi-ar plăcea să fi avut ureche muzicală, mi-ar plăcea să am spirit matematic şi, mai presus de orice, mi-ar plăcea să nu fi spus niciodată vreo minciună”. E interesant că forma verbului se schimbă când îşi exprimă dorinţa de a avea spirit matematic, ca şi cum pentru asta ar fi ceva speranţă, ca şi cum pe celelalte două dorinţe le-ar expedia, recunoscând imposibilitatea de a spune întotdeauna adevărul. Cât despre a se ridica la

nivelul lor...

Floarea albastră (1995), ultimul ei roman, împovărat adesea şi foarte adesea de alţi romancieri, printre care şi acesta, cu expresii inexacte şi bolovănoase precum „capodoperă” şi „geniu”, are în prim-plan scurta, strălucitoarea trecere prin lume a filosofului şi poetului Friedrich von Hardenberg (1772–1801), care mai târziu avea să poarte numele de Novalis, autor al *Imnurilor către noapte* şi al unui roman, *Heinrich von Ofterdingen,* în care e menţionată „floarea albastră”, idee de importanţă capitală pentru poeţii-filosofi ai timpului şi ai spaţiului însufleţite de gândire. În scrierile sale, care sunt mult mai multe, Novalis s-a străduit (ca să ne exprimăm simplist) să reconcilieze fenomenele observabile cu un principiu sublim.

„Matematica este însăşi raţiunea omenească, într-o formă pe care o poate recunoaşte oricine. De ce n-ar fi poezia, raţiunea şi religia forme superioare ale Matematicii? Nu e nevoie decât de o gramatică a limbii lor comune.” Fitzgerald, care descoperă în această carte, în poezia, în raţiunea şi în spiritul ei ceva ce se apropie de limba aceea comună, îl înzestrează cu gândurile citate pe Hardenberg.

Fiul cel mai mare al unei familii numeroase, Hardenberg a părut un copil oarecare la început, însă s-a dovedit a fi cu adevărat strălucit. Viaţa lui a fost plină de transfigurări de la întuneric la lumină şi apoi iar la întuneric. Lumina din întuneric apare în mod repetat la Fitzgerald, care i-a transformat viaţa, înainte de toate romantică, în romanul de faţă. A păstrat în toată cartea o anumită dimensiune germană a exprimării, elemente pe care mai degrabă le-a auzit decât le-a inserat în text: unele substantive proprii sunt precedate de articol, niciun cuvânt şi nicio expresie din germană nu sunt lipsite de o urmă pe care merită să mergi.

Penelope Fitzgerald este o romancieră care îşi ridică cititorii la înălţime, învăţându-i cum s-o citească. De bunăvoie le pune la dispoziţie inteligenţa ei ascuţită

tuturor cititorilor, dar şi celui mai umil personaj. Totul este interiorizat în abordarea ei, romanciera nerezumându-se niciodată la a întinde o membrană estetizată peste o întâmplare prestabilită. Manuscrisele confirmă ceea ce ne spune artefactul final: În scrisul ei de mână, rotund şi în acelaşi timp aplecat, fiecare literă stă într-un şir cum stă o mărgea în numărătoarea gândirii directe, făcând exact ceea ce îi cer poziţia şi firea. Miracolul este că aceste mărgele sunt vii precum boabele de mazăre, că sunt semănate şi cresc rodnice, iubitoare şi puternice, iar când sunt culese şi puse la uscat se fac tari ca grindina ce bate în fereastră în imaginaţia cititorului. Nu face risipă de efecte, ci foloseşte şi administrează şocul cu economie – adesea violent –, prin intermediul tăcerii, al unui văl ţesut sau al unei priviri într-o parte, ce trădează o iubire neîmpărtăşită.

Făcând parte din nobilimea de rangul doi din Saxonia sfârşitului de secol al XVIII-lea, Hardenberg avea oportunităţi limitate. Familia lui avea proprietăţi, o gospodărie, o cantitate respectabilă de pânzeturi, obligaţiuni, câteva mârţoage şi dărnicie, dar nu bani. Tatăl lui era un credincios fervent din rândul Fraţilor Moravi, grupare hristocentrică într-un anumit climat spiritual, refugiindu-se (aşa cum spune unchiul Ronald Knox) cu un sentimentalism monoton, „doar mai puţin deranjant în germană decât în engleză”, în rana din trupul lui Christos.

Totuşi, există şi tipuri de gândire care pot fi tulburătoare şi care nu sunt deloc îndepărtate. La Jena, unde se află una dintre universităţile la care a studiat Hardenberg, Goethe, un bătrân trecut de patruzeci de ani, se plimbă la vedere. Schelling, Hegel şi Hölderlin locuiesc împreună. Filosoful Fichte şi romanticul Schlegel îi sunt profesori lui Hardenberg. *Fichtieren,* ca să romanţăm cuvântul pentru a denumi stilul lui Fichte, e o modă printre studenţi. La un moment dat, are loc un duel. Şi nişte bucăţi zdravene de deget zboară de la posesorii lor. Dietmahler, student la Medicină, îl pune pe Fritz, prietenul lui, să le strângă, ca să fie în siguranţă şi, ca atare, să le ţină în recipientul

ideal: în gură. Pe o bucată de deget e un inel greu. Nu-i aşa că simţiţi? Romanciera îi transmite cititorului chiar gustul subiectivităţii.

Hardenberg a fost trimis la Kreisamtmann Coelestin Just să înveţe să supravegheze procesul de extragere a sării din mină ca să-şi poată câştiga pâinea şi altfel decât ducând o viaţă searbădă de scriitor-savant. La momentul acela deja simţise, din când în când, că frumuseţea e acolo unde cade, că totul e iluminat.

Încercând să strângă informaţii pentru a scrie o biografie a lui L.P. Hartley, Penelope Fitzgerald a avut un dialog cu Prinţesa Clary, care a întrebat-o: „Cum poţi să scrii viaţa unui scriitor, draga mea? Dacă ar fi intrat în politică, dacă ar fi comandat o armată în vreme de război, dar ce viaţă poate avea un scriitor?”

O vizită pe care a făcut-o din întâmplare, în compania lui Just, la o familie la fel de mare ca a lui, dar mai iubitoare de veselie, avea să-i schimbe viaţa lui Fritz von Hardenberg pentru totdeauna.

S-a îndrăgostit de Sophie von Kühn când ea avea doisprezece ani. O vedem prima dată: o fată oarecare, stând la fereastră şi dorindu-şi să se întâmple ceva, fie şi numai să ningă.

Sophie ne este prezentată în toate amănuntele: e necredincioasă, arată banal, e lacomă, îi plac pârţurile şi glumele deocheate. Are un păr drăguţ şi ochi negri – ca ochii lui Rafael din autoportretul pe care şi l-a făcut la douăzeci şi cinci de ani. Nu ne îndoim de iubirea serioasă pe care o nutreşte tânărul îndrăgostit, o iubire care se schimbă. Şi noi ajungem să observăm şi să ne implicăm, când vine vorba despre iubirea iraţională, care creşte treptat. Această cărticică îi dezvăluie cititorului multe feluri de a te îndrăgosti: de familiile mari, de copii, de „alesul/aleasa”, de „celălalt”, de o idee, de gândire, de natură.

Floarea albastră, lucrul acela care ne scapă, care poate pune în legătură şinele individual cu înţelegerea unei lumi exterioare, mai cuprinzătoare, îşi are echivalentul în acest

roman, el însuşi o expresie concretă a abstracţiunii pe care o contemplă. Pentru cel care o citeşte, *Floarea albastră* este o floare albastră. Hardenberg ajunsese să-i spună lui Sophie „Filosofia mea”. Pentru o romancieră cu o astfel de gândire metafizică, respectivul detaliu trebuie să fi fost o irezistibilă îmbinare între concept şi întrupare.

„Ca scriitoare dependentă fără speranţă de cărţi scurte, trebuie să încerc să fac astfel încât fiecare confruntare şi fiecare dialog să facă referire la ceea ce sper că se va considera a fi inima romanului”, scria Penelope Fitzgerald cu trei ani înainte să moară. Cu fiecare cuvânt pe care îl aşterne pe hârtie, fixează fiecare dintre nenumăratele stele la locul ei şi-i spune fiecăreia pe nume. Arată foarte limpede de ce, dar oare cum poate să vadă cu atât ataşament şi apoi să imortalizeze în scris?

Penelope Fitzgerald avea obiceiul cuminte de a descoase şi de a reface haine pentru cei din familia ei. („Ţi-am deşirat celebrele mănuşi roşii şi acum le croşetez la loc!”, îi scria Mariei, fiica ei, în anul 1972.) E ceva shakespearian aici, iar „a croşeta la loc” arată ce face ea însăşi cu preocupările (ar fi prea simplu să le numim „cercetare”) şi romanele ei.

Întrupează şi sugerează, însufleţind ceea ce este fizic, în aşa fel încât să radieze metafizic. Stelele, în toate formele lor, sunt aici, de la pulbere (prima carte a lui Novalis a fost *Blutenstaub,* adică *Pollen,* o pulbere groasă) la lumină, prin formele stelare ale fulgilor de zăpadă şi cristalele de sare mai pătrate, ajungând în lumina soarelui în cratiţe joase, ca nişte flori de gheaţă, „susurul spumant al clavecinului”. Aici se află şi violenta scădere entropică a morţii la tinereţe, care lasă un loc ars în urmă – o stea strălucitoare se stinge –, ca reprezentare vizuală a unui om care izbucneşte în tuse, când nu departe îl aşteaptă moartea albă adusă de tuberculoză. Propoziţiile care surprind, descriu, transformă, stingând sau măsurând lumina (cu umbre de chiparos), sunt prezente în acelaşi număr ca propoziţiile care descriu întunericul sau ascunzişul, social sau – cumplit – anatomic, întunericul

corpului ale cărui tumori se strâng la un loc, iar sângele aşteaptă să se arate pe lenjerie. Această lumină în întuneric şi acest întuneric în lumină constituie o reflectare fidelă.

Nu e deloc un roman fantastic, un roman confecţionat sau „înălţat”, deşi echivalentul german al cuvântului „imaginaţie” este *Fantasie.* Când se ajunge la astfel de aspecte, e greu de evitat un fel de notă tensionată, înaltă, exaltată, folosită de tehnicienii prozei, care s-ar putea ca astfel să urmărească să crească starea ori emoţiile. Însă în *Floarea albastră* creşterile cu ajutorul cărora suntem conduşi în aceste vieţi noi, prin toamna şi „toamna lor târzie”, şi aruncaţi într-o suferinţă adâncă arată o romancieră şi un caracter lipsit de orice urmă de kitsch. Autoarea smulge viaţa din cele mai mici amănunte, aşa cum gâştelor de la Tennstedt, deşi sunt vii, li se smulg penele de două ori înainte de a fi tăiate.

Cum scrie Penelope Fitzgerald în *Charlotte Mew and Her Friends,* „o boală terminală are o mare putere de a simplifica viaţa de zi cu zi, totul reducându-se la acelaşi lucru: speranţă contra speranţă”. În cărţile ei, scriitoarea reuşeşte să ţină în viaţă, deşi cu o convingere personală înduioşător de şubredă, instinctul acela pentru o viaţă mai intensă, instinct de care, după ce ni se întâmplă o nenorocire, jurăm că o să ne ţinem cu dinţii.

Structura însăşi a romanului este constelară. Fiecare capitol scurt dintre cele cincizeci şi cinci funcţionează între ce a fost şi ce urmează, astfel încât observăm caracterul inevitabil al destinului fiecărui personaj, aşa cum vedem stelele acolo unde erau odinioară, iar despre stele se poate spune, pe măsură ce le studiem, că sunt ficţiuni. Pentru că înţelegem mai mult decât ştim noi înşine despre noi că înţelegem, graţie strădaniei autoarei de a ne păstra intactă încrederea, suferim din ce în ce mai tare pe măsură ce personajul înaintează spre soarta lui. Brusc, simţim că „am ştiut tot timpul”. Când recitim, ne apasă greu impulsul de a-l ţine pe loc, ca în viaţă. Ne este dat să „ştim” subconştient ceea ce nu putem şti cu toată mintea,

fiindcă romanciera şi-a închipuit pe de-a întregul fiecare personaj care vine şi fiecare are soarta lui, aşa cum fiecare dintre noi are soarta lui, în timpul pe care-l are la dispoziţie.

Că este vorba despre oameni care au existat în carne şi oase, care nu sunt „inventaţi”, nu e de cine ştie ce ajutor pentru un romancier decât dacă nu are o imaginaţie profundă şi nu a asimilat o anumită cunoaştere. De multe ori oasele măcinate pentru făina din care se face pâinea care este romanul i se opresc cititorului în gât. Aceasta este una dintre obsesiile cele mai dragi ale celor care dispreţuiesc „romanele istorice”. În *Floarea albastră* sunt persiflaţi realiştii fără imaginaţie, autoproclamaţi, care cred că artiştii sunt nişte scamatori care fac giumbuşlucuri.

În acest roman domină anumite stări. Timpul e scurt. La paisprezece ani te logodeşti, la douăzeci şi unu se prea poate să fii extenuată din pricina căsniciei şi a îngrijirii copiilor, iar la douăzeci şi opt ai ieşit deja din joc. Nici cu bărbaţii timpul nu e mai darnic. Femeile căsătorite nasc copii an de an. Unele mor la naştere. Femeile însărcinate, dar necăsătorite pot să se ducă la „Făcătorul de îngeri” ca să rezolve problema. Îngerii enervează sau consolează, fie că au un chip din lumea noastră, fie că au trup spiritual. Fritz vede un asemenea spirit şi câteodată şi-ar dori să nu i se mai arate încă un înger durduliu, pasibil de accidente. Iar dorinţa nedorită i se va îndeplini. „Dacă începe cu o descoperire, o poveste trebuie să se termine cu o căutare”, va spune el mai târziu.

Aici copiii nu vorbesc stâlcit, ci dau frâu liber gândurilor. Nu e timp pentru stâlcit cuvinte într-o lume în care în Franţa fierbe revoluţia, iar Napoleon îşi face simţită prezenţa. Pentru Bernhard, fratele de şase ani al lui Fritz, gândirea e sânge, cum spune Fitzgerald în *The Gate of Angels*.

Pe cei mari romanciera îi tachinează. Într-o lume în care obiectele de lenjerie intimă se numără, Goethe poartă două haine pentru că îi e frică să nu-l tragă curentul şi nu se

opreşte din clevetit nici când e vorba despre Sophie von Kühn, pe care, deşi e pe moarte, n-o cruţă, reducând-o la „a se aventura să creadă că Jena e un oraş mai mare decât Grüningen”. Goethe e sentenţios şi puţin sinistru când vine vorba despre Sophie şi Erasmus, fratele lui Fritz. Poate că marele poet uită că iubirea are puterea de a schimba, de a face dintr-o fată oarecare, hrănită cu cartofi (sau cu pâine şi unt), un astru ce zăboveşte în gândul unui bărbat. Nu poate „citi” că lui Erasmus nu-i pasă de Fritz, fratele lui, ci de cea la care aspiră acesta, căci se îndrăgosteşte şi el de Sophie. Există şi iubire în plus, şi iubire în minus care tulbură inima acestui roman. Urmările hotărârii de a-i cruţa sentimentele omului pe care îl iubeşti sunt demonstrate teribil de Karoline Just, care îi dă viaţă unui om care nu a existat niciodată, ca să nu sufere Hardenberg pentru că nu o iubeşte, în timp ce ea îl iubeşte pe el.

Dar ei toţi sunt saxoni şi ştiu să pregătească o cină bună, chiar dacă au inima frântă. Hrana de pus pe masă, care pare să însemne altceva, vine când vine anotimpul potrivit: cireşe negre ca frunzele sau graurii, cireşele amare pentru Kirsch fiind cele mai negre, *schnapps* cu mentă, cu atât mai bune pentru a fierbe în acest lichid grăsimea de pe căpăţâna de porc, urechile şi râtul.

„Nu mă clintesc până nu se întoarce”, îşi spune Fritz, văzând-o prima dată pe aleasa inimii, la unison cu inima ce-i bate în piept. În această viaţă ce ţine de anotimpuri, e reverenţioasă şi prescurtată, muzica nu este niciodată departe. Auzim până şi a treia pedală de la pian (care e posibil să nici nu fi existat încă la vremea aceea) la petrecerea ce are loc la logodna lui Fritz cu Sophie.

Atât de sugestiv cu privire la aspectele exterioare este acest capitol, în care apare dintr-odată cineva care vorbeşte la persoana I şi face o remarcă despre o piesă muzicală imposibil de identificat printre compoziţii de Bach şi imnurile lui Zinzendorf: e ca şi cum o clipă ni s-ar îngădui să pătrundem într-un secret-din-secret; auzim şi vedem fantome. Dar nu putem şti ce este. Ştim pur şi simplu că, dacă ni s-ar dezvolta mai mult imaginaţia, am

vedea destul de clar, deşi iute, „ceva”. Căutăm floarea albastră.

S-ar putea ca de-acum să aveam bănuieli despre natura ei. Chiar dacă avem dreptate – adică moartea nu se poate schimba, chiar dacă noi credem invers, chiar dacă întunericul se face lumină. Dar oare nu-şi este întunericul propria sa lumină?

O asemenea gândire nu trimite în mod necesar la Christos. Oamenii Bisericii sunt satirizaţi mai blând decât i-au încondeiat alţi vizitatori veniţi la casa ficţiunii: doctori leneşi, insensibili şi aroganţi primesc povara cu cruzimea lor obişnuită, vorbind în jargonul lor superior, şi o proprietăreasă a cărei apetenţă înfiorătoare pentru durerea altora este satisfăcută într-un moment dur de putere auctorială şi de retragere a tot, mai puţin a durerii lui Sophie, aşa cum şi-o va fi închipuind cititorul, în mod automat implicat. Suntem azvârliţi în imaginaţia noastră expert pregătită şi ne înfiorăm, ne chircim, nu credem, ne resemnăm şi trebuie să mergem mai departe.

Niciun personaj nu e prins în spaţiul pe care romanciera şi l-a făcut pentru ea. Personajele vorbesc, lemnul podelei scârţâie, ele vorbesc şi ferestrele sunt învăluite în abur, ele trăiesc, iubesc şi mor, în cazul lui Sophie, cu rana deschisă iar şi iar ca să elimine otrava cu ajutorul unui fir de mătase special. Aşternuturile de pat tocindu-se, întoarse invers, având acum o culoare mai pală decât albul, prin care se vede soarele mare de vară, trăiesc mai mult decât sufletele oamenilor cu care am făcut cunoştinţă într-o zi în care se spălau rufele.

Aşa cum în ton nu se simte nicio lamentaţie, nici personajele nu sunt manevrate oficios. Nu se lucrează la şlefuire, ci totul este ascuţit şi se vede lumina. Prima agonie a lui Sophie soseşte sub forma a ceva care sclipeşte. Cu ustensilele ei de galanterie cu care face chirurgie, romanciera ne ţine deschisă rana pe care ne-o provoacă lectura. Nu ne asigură anestezie, ci claritate şi frumuseţe.

Întorcându-se din ceea ce avea să fie ultima vizită la

Filosofia lui, aflată pe patul de moarte, Hardenberg se apropie de casa familiei. A întârziat. „Fritz a plătit amenda pe care o plătesc cei ce întârzie."

De aceea suntem aici, ca să plătim iar şi iar amenda, preţul iubirii.

Penelope Fitzgerald se ridică la nivelul înaintaşilor ei.

Candia McWilliam
2013

NOTA AUTORULUI

Acest roman are la bază viaţa lui Friedrich von Hardenberg (1772–1801) înainte de a deveni cunoscut sub numele de Novalis. Toată opera sa care s-a păstrat, toată corespondenţa, jurnalele şi documentele oficiale şi private au fost publicate între 1960 şi 1988 în cinci volume de W. Kohlhammer Verlag. Primii editori au fost Richard Samuel şi Paul Kluckhohn, cărora le sunt îndatorată.

Descrierea unei operaţii fără anestezie este preluată în mare parte din scrisoarea lui Fanny d'Arblay către sora ei Esther Burney (30 septembrie 1811), în care îi descrie acesteia mastectomia pe care a trebuit să o facă.

„Romanele se ivesc din neajunsurile istoriei.”
F. Von Hardenberg,
mai târziu Novalis,
Fragmente und Studien, 1799–1800

1

ZIUA ÎN CARE SE SPALĂ RUFELE

Jacob Dietmahler nu era atât de prost, încât să nu bage de seamă că ajunseseră acasă la prietenul lui în ziua în care se spală rufele. N-ar fi trebuit să meargă nicăieri, cu siguranţă nu la casa asta mare, pe-atunci a treia ca mărime în Weissenfels. Mama lui Dietmahler supraveghea ea însăşi spălatul rufelor de trei ori pe an, aşa că pânzeturile şi rufăria albă de corp ajungeau doar patru luni. El, personal, avea optzeci şi nouă de cămăşi, nu mai mult. Însă acolo, la casa Hardenberg din Kloster Gasse, îşi dădea seama după ninsoarea mare şi murdară de aşternuturi, feţe de pernă, suluri pentru învelit pernele, maiouri, corsaje, chiloţi revărsându-se de la ferestrele de sus în curte, unde servitori cu un aer grav, bărbaţi şi femei deopotrivă, le prindeau în coşuri uriaşe, că spală rufele numai o dată pe an. Poate că asta arăta că nu e o familie avută – de fapt, el ştia că nu e –, dar pe de altă parte era, fără îndoială, semn de bună rânduială. Şi, de asemenea, semn că era o familie numeroasă. Rufăria de corp a copiilor şi a tinerilor, precum şi lucrurile mai mari, fâlfâiau în aerul albastru, ca şi cum copiii înşişi s-ar fi înălţat în zbor.

— Mă tem că m-ai adus aici într-un moment nepotrivit, Fritz. Ar fi trebuit să-mi spui. Iată-mă, un străin pentru onorata ta familie, înfundată până în gât în rufăria de corp.

— Cum aş putea să ştiu când se apucă de spălat? a răspuns Fritz. Oricum, eşti binevenit oricând, de o mie de

ori.

— Freiherr calcă în picioare rufele nesortate, a zis servitoarea, scoţând capul la una dintre ferestrele de la parter.

— Câţi sunteţi în familie, Fritz? a întrebat Dietmahler. Atâtea rufe…

Apoi a strigat dintr-odată:

— Conceptul de lucru în sine nu există!

Fritz, care îl conducea prin curte, s-a oprit, s-a uitat de jur-împrejur, după care a întors capul şi a strigat:

— Ia priviţi coşul de rufe, domnilor! Gândul vă fie coşul! Vă gândiţi la coş? Iar acum, domnilor, gândul vă fie la *ceea* ce a gândit coşul!

În casă câinii au început să latre.

— Tata şi mama sunt acasă? i-a strigat Fritz unuia dintre servitorii cu un coş de rufe în braţe.

Numai că nu merita efortul, mama era întotdeauna acasă. Un june scund, chipeş, parcă încă în creştere, chiar mai june decât Fritz, şi o fată cu păr bălai au ieşit în curte.

— Oricum, uite-i pe Erasmus, fratele meu, şi pe Sidonie, sora mea. Nu-ţi mai trebuie nimic când sunt ei aici.

Amândoi au sărit pe el.

— Câţi sunteţi în total? a întrebat iar Dietmahler.

Sidonie i-a dat mâna şi a surâs.

„Uite cum mă perturbă surioara lui Fritz Hardenberg printre feţele de masă”, s-a gândit Dietmahler. „Tocmai asta nu voiam.”

— Karl e plecat, şi Anton, şi Bernhard, dar mai sunt alţii, bineînţeles.

În casa parcă mai eterică decât umbrele era Freifrau von Hardenberg.

— Mamă, a spus Fritz, acesta este Jacob Dietmahler, care a studiat la Jena cu mine şi cu Erasmus, iar acum este asistentul Profesorului de medicină.

— Încă nu sunt, a precizat Dietmahler. Sper să fiu într-o zi.

— Cum ştiţi, am fost la Jena să-mi caut prietenii, a continuat Fritz. Ei bine, l-am invitat să stea la noi câteva

zile.

Freifrau s-a uitat la el cu ceea ce părea a fi un licăr de groază, cu o privire de iepure înspăimântat.

— Dietmahler are nevoie de o gură de tărie, doar cât să mai reziste câteva ceasuri.

— Nu se simte bine? a întrebat Freifrau dezamăgită. Trimit după servitoare.

— Dar n-avem nevoie, a zis Erasmus. Sigur aveţi o pereche de chei de la salon.

— Sigur că am, a răspuns ea, implorându-l din ochi.

— Ba nu, eu am, a spus Sidonie. Le am de când s-a căsătorit sora mea. Vă duc pe toţi la cămară, nu vă mai bateţi capul.

Venindu-şi în fire, Freifrau i-a urat bun-venit prietenului invitat de fiul ei.

— Soţul meu nu vă poate primi chiar în momentul acesta, îşi face rugăciunea.

Eliberată că s-a isprăvit coşmarul, nu i-a însoţit prin încăperile sărăcăcioase şi pe holurile şi mai sărăcăcioase, pline de lemnărie ordinară, veche. Pe pereţii de culoarea prunei se vedeau spaţii dreptunghiulare, decolorate, în care fuseseră cândva tablouri. În cămară Sidonie le-a servit coniacul, iar Erasmus a propus să închine un pahar pentru Jena.

— *Stosst an! Jena lebe hoch! Hurra!*[1]

— Habar n-am de ce ura, a spus Sidonie. Jena e un loc în care Fritz şi Asmus au tocat bani, au făcut păduchi şi au ascultat basnele filosofilor.

Le-a dat cheile de la cămară şi s-a întors la mama ei, rămasă exact acolo unde o lăsaseră, nescăpând din ochi pregătirile pentru marea spălare a rufelor.

— Aş vrea să-mi acordaţi o mică sumă de bani, mamă, să zicem cinci ori şase taleri, ca să pot face nişte aranjamente pentru oaspetele nostru.

— Ce aranjamente, dragul meu? Avem deja un pat în odaia pe care o va primi.

— Da, dar servitorii au strâns în ea lumânările şi în

[1] „Ciocniţi! Trăiască Jena! Ura!” – în lb. germ în orig. (n. tr.).

timpul liber citesc acolo Biblia.

— Dar de ce ar vrea oaspetele nostru să meargă acolo ziua, dragul meu?

Sidonie s-a gândit că poate vrea omul să scrie.

— Să scrie! a repetat mama ei, nespus de uimită.

— Da. Şi pentru asta i-ar trebui o masă.

Sidonie a folosit avantajul câştigat.

— Iar în caz că ar vrea să se spele, are un ulcior cu apă, o cuvă, da, şi o găleată.

— Dar, Sidonie, nu ştie să se spele la pompă? Aşa se spală toţi fraţii tăi.

— Şi nu e niciun scaun pe care să-şi pună hainele noaptea.

— Hainele! E încă mult prea frig ca să te dezbraci noaptea. Eu nu m-am mai dezbrăcat noaptea, nici măcar vara, cred că de doisprezece ani.

— Şi totuşi, ne-ai făcut pe toţi opt! i-a strigat Sidonie. Să mă ferească Dumnezeu de o căsnicie ca a dumitale!

Freifrau abia dacă i-a aruncat o privire.

— Şi încă un lucru la care nu te-ai gândit. Tata s-ar putea să ridice tonul.

— Dietmahler ăsta trebuie să se obişnuiască cu Tata şi cu felul nostru de a fi. Dacă nu, n-are decât să-şi facă bagajul şi să plece direct acasă.

— Atunci, nu s-ar putea acomoda cu camerele noastre de oaspeţi? Fritz ar fi trebuit să i spună că ducem o viaţă de rând, cu frică de Dumnezeu.

— Şi de ce a nu avea o găleată ar însemna cu frică de Dumnezeu? a întrebat Sidonie.

— Ce sunt vorbele astea? Ţi-e ruşine cu casa noastră?

— Da, mi-e.

Sidonie avea cincisprezece ani şi ardea ca o flacără. Nerăbdarea, care se traducea prin energie spirituală, alerga în venele tuturor tinerilor din familia Hardenberg. Fritz voia acum să-şi ducă prietenul la râu, să facă o plimbare pe aleea de pe margine şi să vorbească despre poezie şi despre vocaţia omului.

— Asta am fi putut face oriunde, a zis Dietmahler.

— Dar vreau să-mi vezi casa, i-a spus Fritz. E de modă veche. Noi, cei din Weissenfels, suntem de modă veche, însă ducem o viaţă liniştită, avem spirit *heimisch.*[2]

Unul dintre servitorii din curte, acum într-o haină de pânză neagră, s-a ivit în uşă şi a anunţat că Stăpânul ar fi bucuros să-l primească pe oaspetele fiului său în camera lui de lucru, înainte de cină.

— Bătrânul duşman e în bârlogul lui, a ţipat Erasmus.

Dietmahler simţea o anume stânjeneală.

— Voi fi onorat să fac cunoştinţă cu tatăl tău, i-a zis lui Fritz.

---

[2] „Familiar, local, casnic, domestic” – în lb. germ în orig. (n. tr.).

2

CAMERA DE LUCRU

Era clar că Erasmus semăna cu tatăl lui, căci Freiherr, care s-a ridicat în picioare politicos în semiîntunericul din camera lui de lucru, era neaşteptat de scund şi de îndesat, având pe cap o scufie din flanel care să-l apere de curent. Atunci, de vreme ce mama lui nu era decât o cârpă, de la cine moştenise Fritz statura sfrijită, stângace şi înălţimea? Freiherr şi fiul lui cel mai mare aveau acelaşi obicei, aşa că a început să turuie de îndată, nepierzând ocazia de a vorbi cu glas tare.

— Iată-mă acasă la dumneavoastră, stimate domn, a început Dietmahler emoţionat, dar Freiherr l-a întrerupt.

— Nu este casa mea. E adevărat că am cumpărat-o de la văduva lui Pilsach pentru familia mea când am fost numit director la Administraţia Salinelor din Saxonia, post pentru care a trebuit să ne mutăm la Weissenfels. Dar proprietatea familiei Hardenberg, adevărata noastră casă şi pământul nostru, se află la Oberwiederstadt, în ţinutul Mansfeld.

Dietmahler i-a răspuns condescendent că şi-ar dori să fi avut norocul de a fi fost la Oberwiederstadt.

— N-aţi fi văzut decât ruine, i-a zis Freiherr, şi vite insuficient hrănite. Sunt însă ţinuturi ancestrale şi de aceea e important să ştiu, ocazie cu care vă şi întreb acum, dacă este adevărat că fiul meu cel mare, Friedrich, s-a încurcat cu o tânără din clasa de mijloc.

— Eu nu am auzit să se fi încurcat cu nimeni, i-a răspuns

Dietmahler indignat, însă, oricum, mă îndoiesc că poate fi judecat cum sunt judecaţi oamenii obişnuiţi, căci el e poet şi filosof.

— Îşi va câştiga existenţa ca director adjunct la Saline, i-a spus Freiherr, dar bag de seamă că nu se cuvinte să vă adresez asemenea întrebări. Sunteţi bine-venit ca oaspete, deci sunteţi ca fiul nostru şi, prin urmare, nu vă va deranja să-mi spuneţi puţin mai mult despre dumneavoastră. Ce vârstă aveţi şi ce intenţionaţi să faceţi în viaţă?

— Am douăzeci şi doi de ani şi mă pregătesc să devin chirurg.

— Şi sunteţi ascultător faţă de tatăl dumneavoastră?

— Tatăl meu a murit, Freiherr. Era zidar.

— Nu v-am întrebat asta. Ştiţi ce înseamnă să suferi pierderi triste în viaţa de familie?

— Da, domnule, am pierdut doi frăţiori din pricina scarlatinei şi o surioară care a murit de tuberculoză în acelaşi an.

Freiherr şi-a scos scufia, aparent în semn de respect.

— Vă dau un sfat. Dacă, tânăr, student fiind, vă chinuie dorinţa de femei, cel mai bine e să ieşiţi cât mai mult la aer proaspăt.

A dat un ocol camerei, de jur-împrejurul căreia se afla o bibliotecă, unele rafturi fiind goale.

— Între timp, cat vă aşteptaţi să cheltuiţi pe băutură într-o săptămână? Cât pe cărţi – nu pe cărţi religioase, vă rog? Şi cât pe o haină nouă, neagră, fără a mai vorbi despre motivele pentru care cea veche a devenit de nepurtat? Cât, deci?

— Freiherr, îmi puneţi aceste întrebări spre a-l critica pe fiul dumneavoastră. Tocmai aţi spus că nu o să-mi adresaţi asemenea întrebări.

Hardenberg nu era, de fapt, bătrân – avea între cincizeci şi şaizeci de ani –, dar îl fixa pe Jacob Dietmahler cu un gât ofilit, de om bătrân, şi cu capul aplecat.

— Aveţi dreptate, chiar aveţi. Am profitat de ocazie. Ocazia, în definitiv, nu e decât un alt cuvânt pentru „ispită”.

Şi-a pus mâna pe umărul oaspetelui. Alarmat, Dietmahler nu ştia dacă îl împinge în jos ori dacă se sprijină de el, poate şi una, şi alta. Fără îndoială că obişnuia să se lase cu greutatea lui pe cineva mai rezistent, poate pe fiii lui puternici, poate chiar pe fiica lui. Simţea că îi cedează clavicula. Fac o mutră răutăcioasă, s-a gândit, dar cel puţin era în genunchi, pe când Hardenberg, enervat de propria lui slăbiciune, s-a salvat apucându-se mai întâi de colţul, după care de un picior al biroului din lemn de stejar masiv. S-a deschis uşa şi s-a întors acelaşi servitor, de data asta în papuci din covor.

— Freiherr doreşte să se facă focul?

— Îngenunchează cu noi, Gottfried!

Şi bătrânul a îngenuncheat lângă stăpân. Arătau ca doi soţi în vârstă, care clatină din cap împreună în timp ce fac socotelile gospodăriei, mai ales când Freiherr a exclamat:

— Unde sunt cei mici?

— Copiii servitorilor, Excelenţă?

— Fără îndoială. Şi Bernhard.

3

BERNHARD

În casa familiei Hardenberg exista un înger, August Wilhelm Bernhard, cu părul bălai ca grâul. După Charlotte cea oarecare şi mămoasă, care era cea mai mare, după Fritz cel palid, cu ochii mari, după micuţul Erasmus cel butucănos, după Karl cel nepăsător, după Sidonie cea cu suflet deschis şi după Anton cel chinuit urma Bernhard cel bălai. Pentru mama lui, ziua în care au trebuit să-i pună bretele a fost una îngrozitoare. Ea, care abia dacă cerea ceva pentru ea, în caz că cerea, l-a implorat pe Fritz:

— Du-te la el, du-te la tatăl dumitale, imploră-l, roagă-l să-l lase pe Bernhard al meu să mai stea puţin în şorţuleţ!

— Ce să spun, mamă? Cred că Bernhard are şase ani...

Acum e îndeajuns de mare, se gândea Sidonie, să înţeleagă ce înseamnă să fii politicos cu un oaspete.

— Nu ştiu cât va rămâne, Bernhard. Şi-a adus o valiză destul de mare.

— E plină de cărţi, a răspuns Bernhard, şi a adus şi o sticlă de *schnaps.* O fi crezut că la noi în casă nu există aşa ceva.

— Ai fost la el în cameră, Bernhard!

— Da, am fost.

— I-ai deschis valiza!

— Da, doar ca să-i văd lucrurile.

— Ai lăsat-o deschisă sau ai închis-o la loc?

Bernhard a şovăit. Nu mai ţinea minte.

— Nu contează, a zis Sidonie. Trebuie să-i mărturiseşti

lui Herr Dietmahler, desigur, ce ai făcut şi să-i ceri iertare.

— Când?

— Înainte să se înnopteze. Oricum, cel mai bine ar fi acum.

— Dar n-am nimic să-i spun! a strigat Bernhard. Nu i-am stricat nimic.

— Ştii că Tata nu-ţi dă pedepse aspre, a răspuns ea mieroasă. Nu cum ne dădea nouă. Poate o să te pună să umbli pe afară cu haina pe dos câteva zile, doar ca să ţii minte. O să avem muzică înainte de cină şi după aceea merg eu cu tine la oaspetele nostru, pe care o să poţi să-l iei de mână ca să-i vorbeşti încetişor.

— M-am săturat de casa asta! a ţipat Bernhard, luând-o din loc.

Fritz era în grădina de la bucătărie, unde inspecta rândurile de legume, inspirând mirosul florilor de fasole lată şi recitând în gura mare.

— Fritz, l-am pierdut pe Bernhard! i-a strigat Sidonie.

— Nu se poate!

— Îl muştruluiam în camera de dimineaţă, când mi-a scăpat printre degete, sărind în curte pe fereastră.

— Ai trimis vreun servitor să-l caute?

— Mai bine nu, Fritz. Toţi îi spun Mamei.

El s-a uitat la ea, a închis cartea şi i-a zis că se duce să-şi caute fratele.

— Îl aduc de păr, dacă e cazul, dar tu şi Asmus va trebui să-i ţineţi companie prietenului meu.

— Unde e acum?

— În camera lui, se odihneşte. Tata l-a epuizat. Apropo, cineva i-a întors camera cu fundu-n sus şi i-a deschis valiza.

— S-a supărat?

— Deloc. Se gândeşte că poate aşa o fi obiceiul la Weissenfels.

Fritz şi-a pus haina şi a pornit hotărât spre râu. Toată lumea din Weissenfels ştia că micuţul Bernhard nu s-ar putea îneca niciodată, pentru că e un şobolan de apă. Nu ştia să înoate, dar nici taică-său nu ştia. În cei şapte ani

petrecuţi în armata din Hanovra, Freiherr văzuse tot felul de acţiuni şi traversase multe râuri, dar niciodată nu fusese nevoit să înoate. Iar Bernhard locuise mereu aproape de un curs de apă şi parcă nici nu putea să trăiască fără. Îşi făcea veacul pe lângă vapor, sperând să se strecoare înăuntru fără să plătească cei trei pfeningi, cât costa să treci în partea cealaltă. Părinţii lui habar n-aveau. În oraş era un fel de conspiraţie omenoasă, care urmărea să-i ascundă lui Freiherr o mulţime de lucruri, pe de o parte ca să nu-i stârnească mila, pe de altă parte ca să nu-i asmuţă firea sălbatică.

Soarele asfinţise şi numai cerul de sus mai licărea. Ceaţa urca pe râu. Băieţelul nu era la vapor. Câţiva porci şi un cârd de gâşte, care n-aveau voie pe frumosul pod din Weissenfels, aşteptau ultima traversare.

4

CĂCIULA ROŞIE A LUI BERNHARD

Pentru prima dată, lui Fritz îi era frică. Imaginaţia i-o lua înainte, întorcându-se la Kloster Gasse, unde se întâlnea cu menajera la uşa de la intrare – dar ce povară căraţi în casă, tânărul meu stăpân? Curge peste tot, pe podea, şi eu mă ocup de asta.

Mama lui crezuse întotdeauna că Bernhard e sortit să ajungă paj, dacă nu la curtea Electorului din Saxonia, poate la contele de Mansfeld sau la ducele de Braunschweig-Wolfenbüttel. În curând una dintre puţinele îndatoriri ale lui Fritz avea să fie să-şi târască fräţiorul pe la felurite curţi, în speranţa că aşa o să-i găsească un loc mulţumitor.

Plutele zăceau sub pod, aproape de mal, lângă butuci de pin legaţi unul de celălalt, care se legănau încetişor, aşteptând următoarea etapă din drumul lor. Un paznic încerca nişte chei în broasca de la uşa colibei.

— Aţi văzut cumva vreun băiat alergând, domnule paznic?

Un băiat ar fi trebuit să-i aducă cina, aşa i-a răspuns paznicul, numai că era un mişel şi nu apăruse.

— Uite, drumul e pustiu.

Şlepurile goale care trebuiau reparate erau ancorate la locul lor, pe malul celălalt. Fritz a sărit pe pod. L-a văzut toată lumea, cu haina fluturând. Freiherr nu avea servitori pe care să-i trimită? Şlepurile se bălăceau prinse de frânghiile de care erau ancorate, lovindu-se unul de altul,

bucată cu bucată. De pe chei Fritz a sărit jos vreun metru şi jumătate, pe puntea cea mai apropiată. S-au auzit nişte paşi iuţi, ca şi cum ar fi fost un animal mai mare decât un câine.

— Bernhard!

— N-o să mă întorc niciodată! a strigat acesta.

Băieţelul alerga pe punte şi la un moment dat, temându-se să nu cadă în barca următoare, a urcat pe marginea unui vapor şi a rămas agăţat acolo cu ambele mâini, dând din picioarele încălţate în cizme, căutând un loc de care să se sprijine. Fritz l-a prins de încheieturile de la mâini, clipă în care tot şirul de şlepuri a făcut una dintre mişcările acelea imprevizibile, izbindu-se tare unele de altele, astfel încât Bernhard, care stătea în continuare agăţat, a fost prins la mijloc şi stors. O tuse jalnică, lacrimi şi sânge au ţâşnit atunci din el, cum ţâşneşte aerul dintr-un balon.

— Cum o să te scot de aici? a întrebat Fritz. Ce pacoste eşti, ce mai pacoste!

— Dă-mi drumul, lasă-mă să mor! a scheunat micuţul.

— Trebuie să ne facem loc prin faţă, după care o să te trag.

Dar în clipa aceea instinctul de conservare parcă-l părăsise pe micuţ, aşa că Fritz a trebuit să facă toată treaba, să-l tragă şi să-l târască, în ciuda protestelor lui sălbatice, între două şlepuri. Dacă ar fi fost pe malul celălalt, ar fi primit o mână de ajutor de la cei care treceau pe-acolo, dar poate că aceştia ar fi crezut, s-a gândit Fritz, că tocmai se comite o crimă. Vasele s-au strâns, a văzut apa sclipind leneş dedesubt şi şi-a tras frăţiorul în sus ca pe un sac ud. Nu era palid, era roşu-aprins la faţă.

— Fă un efort! Vrei să te îneci?

— Şi, dacă m-aş îneca, ce? a schelălăit Bernhard. Ai zis o dată că moartea nu contează, că e doar o schimbare de stare.

— Du-te naibii! Nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala! i-a strigat Fritz la ureche.

— *Mütze!*[3]

---

[3] „Căciula!“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Copilul ţinea foarte mult la căciula lui roşie, care dispăruse. Şi îi mai dispăruseră şi un dinte din faţă, şi bretelele de la pantaloni. Nu mai avea decât pantalonii lungi, de bumbac, legaţi cu o bandă. Ca pe majoritatea salvatorilor, pe Fritz l-a apucat brusc furia pe fratele iubit şi salvat.

— Nu mai ai nicio *Mütze!* Acum o fi în drum spre Elba.

Apoi, ruşinat că s-a înfuriat, l-a săltat pe băieţel pe umeri să-l ducă acasă.

Odată ridicat, acesta şi-a mai revenit un pic.

— Pot să fac cu mâna la oameni?

Fritz a trebuit să-şi croiască drum la capătul şlepurilor, unde erau nişte trepte de fier, aşezate perpendicular pe un mal, pe care a putut să urce fără să-l dea jos pe Bernhard.

Ce greu e un copil când nu vrea să aibă grijă de el!

Nu putea să se întoarcă pur şi simplu la Kloster Gasse. Sidonie şi Asmus s-ar întrece în explicaţii la muzica de dinainte de cină. Între timp, la Weissenfels ar avea o groază de locuri în care să se usuce. După ce a traversat iar podul, a mai mers puţin pe Saale şi a cotit de două ori la stânga şi o dată la dreapta, unde acum străluceau luminile de la librăria lui Severin.

Înăuntru nu erau clienţi. Severin cel palid, în haina lui lungă, studia una dintre listele ferfeniţite, din cele care sunt lectura preferată a librarilor, la lumina unei lumânări cu oglindă.

— Dragul de Hardenberg! Nu vă aşteptam. Vă rog, lăsaţi-vă frăţiorul pe o bucată de ziar! Uitaţi aici *Leipziger Zeitung* de ieri.

Nimic nu-l lua prin surprindere.

— Frăţiorul e pedepsit, i-a zis Fritz, lăsându-l jos pe Bernhard. A fugit la şlepuri. Cum de s-a udat aşa habar n-am.

— *Kinderleicht, kinderleicht*[4], a răspuns Severin indulgent, dar indulgent cu Fritz.

Nu avea la inimă copiii, căci toţi mâzgăleau cărţile. S-a dus în spate de tot, a deschis un cufăr de lemn şi a scos un

---

[4] „Joacă de copii“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

şal împletit, cu ochiuri mari, un şal ţărănesc.

— Scoateţi-vă cămaşa şi o să vă pun ăsta, i-a spus. Nu trebuie să mi-l înapoiaţi. De ce aţi făcut aşa un tărăboi? Aţi vrut să plecaţi pe apă departe de tata şi mama?

— Bineînţeles că nu, i-a răspuns Bernhard plin de dispreţ. Toate şlepurile de acolo sunt în reparaţii. Nu merg, n-au vele. N-am vrut să plec pe apă, am vrut să mă înec.

— Nu cred una ca asta! i-a replicat Severin. Şi aş fi preferat să nu spuneţi aşa ceva.

— Îi place apa, a comentat Fritz, simţind că e cazul să se apere pe sine însuşi.

— Evident.

— Da, şi mie îmi place, a strigat Fritz. Apa e un element minunat. Chiar şi să o atingi e o plăcere.

Poate că pentru Severin nu era o plăcere să aibă atâta apă pe podeaua din librărie. Era un domn de patruzeci şi cinci de ani – „bătrânul” Severin, în ochii lui Fritz –, un om de mare bun-simţ, neperturbat de întâmplările neprevăzute ale vieţii. Fusese sărac, nu-i ieşise nimic, dar continuase să lucreze din greu, câştigând foarte puţin, pentru proprietarul librăriei, iar apoi, când acesta murise, o luase de soţie pe văduva lui şi se înstăpânise pe tot. Bineînţeles că toată lumea din Weissenfels ştia şi era de acord. Era exact ce înţelegeau cu toţii prin înţelepciune.

Oricum, poezia însemna foarte mult pentru Severin – aproape la fel de mult ca listele lui. I-ar fi plăcut ca Hardenberg, tânărul lui prieten, să rămână poet, fără să-şi câştige existenţa ca inspector la salină.

Mergând spre casă, Bernhard s-a plâns tot drumul că a rămas fără *Mütze* cea roşie. Era singurul lui obiect care-i arăta simpatiile revoluţionare.

— Nu ştiu de unde o ai, i-a spus Fritz. Dacă ar fi văzut-o, Tata le-ar fi zis servitorilor s-o arunce la gunoi. Să-ţi fie învăţătură de minte ca să nu mai cotrobăi prin lucrurile oaspeţilor!

— Într-o republică nimeni n-ar avea lucruri personale, i-a răspuns Bernhard.

5

ISTORIA LUI FREIHERR HEINRICH VON HARDENBERG

Freiherr von Hardenberg s-a născut în 1738 şi încă de copil i-au revenit proprietatea Oberwiederstadt de pe râul Wipper, din ţinutul Mansfeld, şi casa şi ferma Schlöbenbei-Jena. În Războiul de Şapte Ani şi-a slujit ţara ca soldat credincios în Legiunea din Hanovra. După Pacea de la Paris s-a retras din militărie. Şi s-a căsătorit, dar în anul 1769 a fost o epidemie de pojar în oraşele de pe Wipper şi tânăra lui soţie a murit. Freiherr a îngrijit bolnavii şi muribunzii, iar cei ale căror familii nu-şi permiteau să cumpere un mormânt au fost îngropaţi pe domeniul Oberwiederstadt, care, fiind odinioară mănăstire, încă avea pământ sfinţit. Trecuse printr-o convertire religioasă profundă – dar eu n-am trecut! a zis Erasmus când a fost îndeajuns de mare cât să întrebe de şirurile de movile verzi atât de aproape de casă. „Eu n-am trecut – la asta se gândeşte vreodată?”

Pe fiecare mormânt era o placă simplă, cu câteva cuvinte cioplite: *El sau ea s-a născut pe data de... şi la data de... s-a întors acasă.* Era inscripţia preferată a oamenilor din Moravia. Acum Freiherr se închina împreună cu Fraţii Moravi, pentru care fiecare suflet este ori mort, ori trezit, ori convertit. Un suflet omenesc e convertit în clipa în care-şi dă seama că e în primejdie şi înţelege care e primejdia, auzindu-se pe sine strigând *El este Domnul*

meu.

La puţin mai mult de un an după moartea soţiei, Freiherr a luat-o în căsătorie pe tânăra lui verişoară Bernadine von Böltzig. „Bernadine! Ce nume absurd! Altul n-ai?” Avea, al doilea nume al ei era Auguste. „Ei bine, de-acum o să-ţi spun Auguste.” În momentele lui mai drăgăstoase, îi spunea Gustel. Auguste, deşi sfioasă, s-a dovedit a fi fertilă. După douăsprezece luni s-a născut Charlotte, prima fiică, iar peste un an, Fritz. „Când va veni timpul să-şi înceapă educaţia”, zicea Freiherr, „amândoi vor fi trimişi la Fraţii din Neudietendorf”.

Neudietendorf, aflat între Erfurt şi Gotha, era o colonie a zonei Herrnhut. Herrnhut era centrul în care moravilor, refugiaţi din calea persecuţiilor, li se dăduse voie să se stabilească în urmă cu cincizeci de ani. Moravii cred că un copil se naşte într-o lume orânduită în care trebuie să-şi găsească locul. Educaţia se ocupă de statutul copilului în împărăţia lui Dumnezeu.

Ca şi Herrnhut, Neudietendorf era un loc liniştit. Copiii intrau la ore când sunau instrumentele de vânt, nu clopoţelul. Era şi un loc al supunerii absolute, căci cei blânzi vor moşteni pământul. Regula era să umble întotdeauna câte trei, pentru ca al treilea să-i poată spune Predicatorului ce au vorbit ceilalţi doi. Pe de altă parte, niciun profesor nu avea voie să dea vreo pedeapsă când încă era supărat, căci o pedeapsă nedreaptă nu se uită niciodată.

Copiii măturau podelele, îngrijeau animalele şi-şi vedeau de ale lor, dar nu le era îngăduit niciodată să se hârjonească ori să participe la întreceri sportive. Aveau treizeci de ore de învăţătură şi educaţie religioasă pe săptămână. Trebuia să fie toţi în pat la asfinţit şi să nu scoată o vorbă până a doua zi, când se trezeau la cinci dimineaţa. După ce se isprăveau treburile comunităţii – văruitul coteţelor, să zicem –, se scoteau afară mesele lungi, din căpriori, pentru o „sărbătoare a dragostei”, când se aşezau cu toţii, cântau imnuri şi fiecare, chiar şi cel mai mic, primea câte un păhărel de băutură făcută în casă.

Pentru educaţia unei fete taxa era de opt taleri, iar pentru a unui băiat (care mânca mai mult şi avea nevoie de o gramatică a limbii latine şi de una a limbii ebraice), de zece taleri.

Charlotte von Hardenberg, cea mai mare dintre copii, care semăna cu mama ei, o dusese foarte bine la Casa de Fete. Se căsătorise devreme şi plecase la Lausitz. Fritz fusese al doilea, un băieţel visător, aparent înapoiat. După o boală gravă de care suferise la nouă ani, devenise inteligent şi în acelaşi an fusese trimis la Neudietendorf. „Dar ce îi lipseşte?” a întrebat Freiherr când, peste doar câteva luni, Predicatorul i-a cerut, în numele Celor Mari, să vină să-şi ia fiul. Deloc dispus să condamne neîndurător un copil, acesta i-a răspuns că Fritz pune întrebări întruna, dar nu doreşte să primească răspunsuri. Să luăm, a spus Predicatorul, „catehismul copiilor”. Învăţătorul întreabă: „Ce eşti?”

> Răspuns: *Sunt o fiinţă omenească.*
> Întrebare: Simţi când te ating?
> Răspuns: *Simt foarte bine.*
> Întrebare: Nu este aceasta carne?
> Răspuns: *Ba da, este.*
> Întrebare: Toată carnea aceasta pe care o ai se numeşte trup. Cum se numeşte?
> Răspuns: *Trup.*
> Întrebare: Cum ştii dacă cineva moare?
> Răspuns: *Nu mai poate să vorbească, nu mai poate să se mişte.*
> Întrebare: Ştii de ce nu mai poate?
> Răspuns: *Nu ştiu de ce nu mai poate.*

— N-a putut să răspundă la aceste întrebări? a ţipat Freiherr.

— Se poate să fi răspuns, însă răspunsurile n-au fost corecte, de fapt. E un copil de nici zece ani, dar insistă că trupul nu e carne, ci e din aceeaşi plămadă ca sufletul.

— Însă acesta e doar un exemplu…

— Aş putea să dau multe altele.

— Încă nu a învăţat...

— Îşi iroseşte ocaziile cu visarea lui. Nu va deveni niciodată un membru acceptabil al Neudietendorf.

Freiherr a întrebat dacă nu s-a descoperit nici măcar un semn de morală la fiul său. Predicatorul a ocolit răspunsul.

Mama, sărmana Auguste, care avea să devină bolnăvicioasă curând (deşi va trăi mai mult decât zece dintre cei unsprezece copii ai ei) şi care era parcă tot timpul în căutarea cuiva faţă de care să se scuze, l-a implorat s-o lase să-l înveţe ea însăşi pe Fritz. Dar ce-ar fi putut să-l înveţe? Puţină muzică, poate. Au angajat un profesor din Leipzig.

6

UNCHIUL WILHELM

Când locuia la Oberwiederstadt, familia Hardenberg nu-şi invita vecinii în vizită şi nici nu le onora invitaţiile, ştiind că asta ar fi dus la un trai lumesc. Şi, desigur, mai era şi din pricina mijloacelor limitate. Războiul de Şapte Ani era scump – Frederic al II-lea a fost nevoit să deschidă o loterie de stat ca să-l plătească – şi pe unii dintre supuşii săi proprietari de pământuri chiar i-a ruinat. În 1780, familia Hardenberg a trebuit să vândă patru proprietăţi mai mici, iar pe alta, Möckritz, s-o scoată la licitaţie cu tot ce cuprindea ea. Iar acum rămăsese fără veselă, fără perdele, fără şeptel. Până hăt, departe, la linia orizontului, terenurile zăceau în paragină. Chiar şi la Oberwiederstadt vedeai pe ferestrele vechi, înguste, şir după şir de porumbare goale şi un *Gutshof*[5]*,* prea mare ca să poată fi umplut măcar pe jumătate, care fusese odinioară capela mănăstirii. Clădirea principală era într-o stare demnă de plâns, avea ţigle lipsă, era cârpită, la cheremul vremii, pătată de apa scursă ani buni din jgheaburile dărăpănate. Iarba de pe mormintele vechi ale ciumaţilor se uscase. Câmpurile erau pârjolite. Vitele se duceau să pască la capătul şanţurilor, unde era umed şi creşteau câteva fire de iarbă.

O proprietate mai mică şi mult mai agreabilă era Schlöben-bei-Jena, unde familia pleca în expediţie

[5] „Domeniu nobiliar, moşie“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

câteodată. La Schlöben, cu moara ei de apă şi stejarii năpădiţi de muşchi, „sufletul”, spunea Auguste sfios, „Îşi poate găsi liniştea”. Numai că şi Schlöben avea aceleaşi greutăţi ca şi celelalte proprietăţi. Nu e nimic liniştitor, îi răspundea Freiherr, când ţi se refuză solicitarea de a mări un împrumut.

Fiind membru al nobilimii, lui Freiherr îi erau interzise majoritatea posibilităţilor de a câştiga bani, dar avea dreptul de a intra în slujba Prinţului. În 1784 (imediat ce a murit Directorul) a fost numit Director la Salinele Electoratului Saxoniei, la Dürrenberg, Kösen şi Artera, cu un salariu de 650 de taleri şi anumite privilegii la lemnele de foc. Sediul Salinei Centrale era la Weissenfels, iar în 1786 Freiherr a cumpărat casa din Kloster Gasse. Nu era ca aceea din Schlöben, însă Auguste a plâns eliberată, rugându-se ca lacrimile să nu-i fie lacrimi de nerecunoştinţă, când au lăsat în urmă singurătatea rece şi gospodăria groaznic de demodată de la Oberwiederstadt. Weissenfels avea două mii de locuitori – două mii de suflete vii –, depozite de cărămidă, o închisoare, un adăpost pentru săraci, fostul palat, o piaţă de porci, circulaţia de pe râu şi norii mari, care se oglindeau în apa strălucitoare, un pod, un spital, o piaţă de vechituri, pajişti pentru uscat rufe şi multe, multe magazine, poate treizeci. Deşi nu avea propriile ei mijloace de cheltuit şi nu fusese niciodată într-un magazin, deşi ieşea rar din casă, cu excepţia zilelor de duminică, Freifrau parcă s-a mai înviorat un pic, precum ceasul acela incert când străluceşte iarna soarele, la ideea că are la îndemână atâtea lucruri şi atâţia oameni.

La Weissenfels s-a născut Bernhard în amarnica lună februarie a anului 1788. Fritz avea aproape şaptesprezece ani şi la momentul respectiv nu era acasă, ci la Unchiul Wilhelm, la Lucklum, în ducatul Braunschweig-Wolfenbüttel. Băiatul îşi întrecuse profesorul, care trebuia să stea până târziu în noapte să aprofundeze matematica şi psihologia ca să-l prindă din urmă. „Ceea ce, la urma urmei, nu e minunat”, scria unchiul. „Profesorii sunt un soi

de oameni neînzestraţi cu inteligenţă, iar toată Biserica asta moravă se reduce la cântat imnuri şi trebăluit prin gospodărie, total nepotrivit pentru un Von Hardenberg. Trimiteţi-l pe Fritz să stea, cel puţin o vreme, la mine acasă. Are cincisprezece sau şaisprezece ani, nu ştiu exact, şi trebuie să înveţe să înţeleagă vinul, ceea ce nu poate face la Weissenfels, unde strugurii sunt buni doar pentru rachiu şi oţet, şi să afle despre ce vorbesc bărbaţii în toată firea când au o companie decentă." Ca de obicei, pe Freiherr l-au înfuriat remarcile fratelui său, iar tonul l-a înfuriat şi mai tare. Wilhelm era mai mare decât el cu zece ani şi parcă venise pe lume în primul rând ca să-l enerveze. Era un om foarte distins – „în propriii lui ochi", adăuga Freiherr –, guvernator al Diviziei Saxone a Ordinului German al Cavalerilor (ramura din Lucklum). La foarte multe ocazii purta în jurul gâtului strălucitoarea cruce malteză, însemnul ordinului, pe care o avea brodată şi pe haină în pluş şi paspoal. Pentru copiii din familia Hardenberg, el era „Marea Cruce" şi „Măria Sa". Nu se căsătorise niciodată şi era o gazdă generoasă nu numai pentru cei ca el, proprietari de pământuri, ci şi pentru muzicieni, politicieni şi filosofi, care trebuie să fie văzuţi la masa unui om mare, să-şi exprime părerile şi să fie de acord cu părerile lui.

După o şedere de doar câteva luni, Fritz a fost trimis la tatăl lui, la Weissenfels, împreună cu o scrisoare de la unchiul.

Lucklun, octombrie 1787

Mă bucur că Fritz şi-a revenit şi s-a întors pe drumul cel bun, de la care eu cu siguranţă nu voi mai încerca să-l abat niciodată. Viaţa pe care o duc aici este prea sus pentru mintea lui tânără. A fost mult prea răsfăţat şi a văzut prea mulţi oameni ciudaţi, noi, la masa mea spunându-se în mod inevitabil o mulţime de lucruri care nu sunt nici de ajutor, nici sănătoase pentru el...

Freiherr i-a trimis o scrisoare fratelui său, mulţumindu-i pentru ospitalitate şi exprimându-şi regretul că nu-i poate mulţumi mai mult. Acum redingota albă, bretelele şi haina amplă pregătite pentru Fritz de croitorul unchiului său, din câte se pare pentru că acelea pe care şi le adusese nu erau considerate îndeajuns de elegante pentru cină, aveau să fie trimise la Fraţii Moravi ca să le dea nevoiaşilor. La Weissenfels, unde duceau o viaţă simplă, nu avea unde să le poarte.

— Cele mai bune; ai avut noroc, i-a zis Erasmus, la cei paisprezece ani ai lui.

— Nu sunt sigur, i-a răspuns Fritz. Norocul are regulile lui, dacă le înţelegi, şi atunci nu prea mai e noroc.

— Da, dar să stai în fiecare seară la cină, în vreme ce oamenii importanţi se amuză dându-ţi de băut prea mult, să ţi se umple întruna paharul cu vinuri alese, nu ştiu ce... Despre ce vorbeau?

— Filosofia naturii, galvanism, magnetism animal şi francmasonerie, i-a spus Fritz.

— Nu cred. Bei vin ca să uiţi lucruri din astea. Iar noaptea, când femeile frumoase urcă tiptil scările să-l găsească pe junele nevinovat şi-ţi bat la uşă, VICTORIE!

— Nu erau femei, i-a zis Fritz. Cred că unchiul nu invita femei.

— Nu invita femei! a ţipat Erasmus. Atunci, cine spăla rufele?

7

FREIHERR ŞI REVOLUŢIA FRANCEZĂ

Să se fi înrăutăţit situaţia la Weissenfels când a venit o scrisoare de la Marea Cruce sau când a apărut acasă fratele mare al Mamei, căpitanul August von Böltzig? Acesta luptase în acelaşi batalion cu Freiherr în Războiul de Şapte Ani, dar ajunsese la cu totul alte concluzii. Regele Prusiei, pe care îl admira fără rezervă, susţinuse libertatea totală în ceea ce priveşte credinţa religioasă, iar armata prusacă era neînfricată şi încrezătoare. Atunci, să nu crezi că...

— Ştiu ce urmează să spuneţi, a zis Freiherr, încă stăpânindu-şi glasul.

— Adică sunteţi de acord cu judecata mea, i-a răspuns Von Böltzig. Recunoaşteţi că nu există nicio legătură sau niciuna care se poate demonstra între religie şi dreapta purtare?

— Recunosc că dumneavoastră, August von Böltzig, sunteţi un mare netot.

Freifrau se simţea prinsă la mijloc între ei, ca făina subţire măcinată între pietrele de moară. Una dintre fricile care nu-i dădeau pace noaptea (dormea prost) era că fratele ei şi Unchiul Wilhelm ar putea să sosească neanunţaţi, în acelaşi timp. Şi ea ce ar putea să facă ori ce ar putea să spună ca să scape onorabil de unul dintre ei? Deşi casa era mare, oaspeţii i se păreau întotdeauna o problemă. Suna clopoţelul la uşă, auzeai servitorii străbătând holul şi nici nu apucai să te rogi pentru ajutor,

că te şi trezeai depăşit de situaţie.

În 1790, când tânărul Fritz se înscrisese la Universitatea de la Jena, forţele istoriei înseşi parcă se răzvrăteau împotriva lui Auguste. Însă de data asta mintea ei strâmtă părea un avantaj, căci nu le dădea mai multă importanţă decât aşternuturilor de pat tocite sau faptului că fratele ei n-are niciun dumnezeu. Ca şi briza umedă a râului, de la care te dor oasele, tulburările din Franţa nu-i păreau decât o pricină care-i înfuria soţul.

La Weissenfels luau un mic dejun frugal. Pe soba din salon, la şase dimineaţa, erau aşezate căni de lut pentru cafea, din raţiuni de economie cafeaua făcându-se parţial din praf de morcov ars. Pe masă erau căni mari şi groase, farfurii şi un munte de chifle albe. Fără să-şi fi pus hainele de zi, membrii familiei coborau câte unul ori câte doi şi-şi turnau cafea ca somnambulii în cănile mari. Cafeaua o beau ori o sugeau din bucăţile de chiflă pe care le înmuiau în ele. Cine termina îşi întorcea cana invers pe farfurie, strigând hotărât: *Satt!*

Când băieţii au mai crescut, lui Auguste nu-i plăcea că zăbovesc în salon.

— Ce tot vorbiţi voi acolo, tineri domni?

Erasmus şi Karl se încălzeau lângă sobă.

— Ştiţi că tatălui vostru nu-i place…

— O să-i pară foarte bine de Girondini, i-a zis Karl.

— Dar poate că oamenii aceştia au idei noi, Karl. Lui nu-i plac ideile noi.

În ianuarie 1793, Fritz a sosit de la Jena când micul dejun era în toi, îmbrăcat într-o haină albastră, cu nişte nasturi de alamă, imenşi, în dreptul omoplaţilor, şi cu o pălărie rotundă.

— Mă schimb şi vin să stau cu voi.

— Ai adus vreun ziar? l-a întrebat Erasmus.

Fritz s-a uitat la mama lui, ezitând.

— Cred că da.

Freiherr stătea la locul lui, în capul mesei.

— Socot că ştii dacă ai adus sau nu, i-a spus.

Fritz i-a întins un exemplar împăturit din *Jenaer*

Allgemeine Zeitung. Era încă rece după ce venise prin ger, în buzunarul lui exterior, tocmai de la Jena.

Freiherr l-a despăturit, i-a netezit foile, şi-a scos ochelarii şi, în faţa familiei tăcute, şi-a îndreptat atenţia spre prima pagină, tipărită mic.

— Nu înţeleg ce citesc, a zis mai întâi.

— Convenţia a emis acuzaţii la adresa lui Ludovic, şi-a făcut curaj Fritz.

— Da. Citesc şi eu cuvintele, dar mă depăşesc. Fac o acţiune civilă împotriva regelui legitim al Franţei?

— Da. Îl acuză de trădare.

— Au înnebunit.

Freiherr a stat o clipă într-o tăcere monumentală, printre cănile de cafea. După care a spus:

— Eu nu mă mai ating de niciun ziar până când poporul francez nu-şi revine.

Apoi a părăsit încăperea.

— *Satt! Satt! Satt!*[6] a strigat Erasmus, bătând darabana pe farfurioară. Revoluţia e evenimentul cel mai cel, nicio interpretare nu e posibilă, cert este că republica e calea de urmat pentru toată omenirea.

— Lumea se poate înnoi, a spus Fritz, ori se poate întoarce la ce a fost, căci sigur epoca de aur a fost cândva realitate.

— Şi Bernhard e aici, sub masă! a ţipat Freifrau cu lacrimi în ochi. A auzit fiecare cuvânt şi o să repete fiecare cuvânt pe care-l aude.

— Nu merită să asculţi, deja ştiu, a zis Bernhard, apărând de sub faţa de masă ţeapănă. O să-i taie capul, o să vedeţi.

— Nu ştie ce spune! Regele este tatăl, iar poporul este familia lui.

— Când o să se întoarcă epoca de aur, n-o să mai fie taţi, a şoptit Bernhard.

— Ce zice? a întrebat sărmana Auguste.

Avea dreptate, oricum, să creadă că Revoluţia Franceză o să-i mai aducă multe altele pe cap. Soţul ei nu interzisese

---

[6] „Destul!“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

cu stricteţe ziarele în casă, pentru ca ea să poată spune „Doar că nu vrea să le vadă la masă ori la el în birou". Trebuia să găsească altă cale prin care el să-şi poată satisface curiozitatea despre peripeţiile francezilor, care, dacă era să recunoască adevărul, pentru ea nu făceau nici cât o ceapă degerată. La sediul Minelor, bănuia ea, şi la club – Ateneul de Literatură şi Ştiinţă din Weissenfels – Freiherr auzea discutându-se subiectele zilei, dar ea ştia, graţie puterii de pătrundere pe care o capeţi prin obişnuinţele de durată şi în care te poţi încrede mult mai mult decât în dragoste, că, orice s-ar întâmpla, pentru el n-ar fi real până când n-ar vedea scris în paginile cenuşii ale unui cotidian.

— Dragul meu Fritz, altădată, când o să le mai dai servitorilor să-ţi perieze paltonul, poţi să-ţi laşi ziarul la vedere, doar câţiva centimetri.

— Dragă mamă, după atâţia ani, tot nu-l cunoşti pe Tata. A zis că nu mai citeşte ziarul şi n-o să-l mai citească.

— Atunci, cum o să afle informaţii? Fraţii nu-i spun nimic, nu vorbesc cu el treburi lumeşti.

— *Weiss Gott!*[7] a exclamat Fritz. Osmoză, poate.

---

[7] „Dumnezeu ştie!" – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

8

LA JENA

Freiherr credea că e cel mai bine pentru fiul lui să fie educat în spirit german, la cât mai multe universităţi cu putinţă: la Jena un an, la Leipzig un an, vreme la care Erasmus va fi îndeajuns de mare să i se alăture, apoi la Wittenberg un an ca să studieze dreptul şi, dacă este cazul, să poată apăra orice proprietate de familie. Trebuia să înceapă şi studiul teologiei şi, de asemenea, al Constituţiei Electoratului Saxoniei. Însă Fritz s-a înscris la istorie şi filosofie.

Prin urmare, în prima lui dimineaţă la Jena a mers la o prelegere a lui Johann Gottlieb Fichte. Acesta vorbea despre filosofia lui Kant, pe care, din fericire, a reuşit să o îmbunătăţească semnificativ. Kant credea în lumea exterioară. Deşi nu ne este cunoscută decât prin intermediul simţurilor şi al experienţei, ea există. Ideea asta, spunea Fichte, nu e decât o slăbiciune de om bătrân. Toţi suntem liberi să ne închipuim lumea şi, de vreme ce e foarte probabil ca fiecare să şi-o închipuie altfel, nu avem niciun motiv să credem într-o realitate fixă a lucrurilor.

În faţa ochilor cenuşii, oarecare, ai lui Fichte, studenţii, cei mai neascultători, după cum se ştia, din toată Germania, se făceau mici, devenind nişte şcolari speriaţi.

— Retrageţi-vă, domnilor! Retrageţi-vă în propria minte!

Înfumuraţi şi în timpul liber beţi, aşteptau supuşi. Fiecare îşi scotea din vestă călimara de cerneală cât un bănuţ. Unii îşi îndreptau spatele, alţii se aplecau, închizând

ochii. Câţiva tremurau de nerăbdare.

— Lăsaţi-vă gândul să fie zidul acela, domnilor!

Îl ascultau cu toţii.

— V-aţi gândit la zid? Acum, domnilor, gândul vă fie *ceea ce* a gândit zidul.

Fichte era fiul unei ţesătoare de pânză şi avea simpatii iacobine. Glasul i se făcea auzit fără niciun efort.

— Domnul din banca a patra din spate, în stânga, care pare deranjat de ceva…

Un june răutăcios s-a ridicat în picioare.

— Fiindcă scaunele din sala de curs de la Jena sunt făcute pentru studenţi cu picioare scurte, Herr Professor.

— Eu voi deveni profesor abia în luna mai. Aveţi dreptul să puneţi o întrebare.

— De ce…?

— Vorbiţi tare!

— De ce ne închipuim că zidul este cum îl vedem noi, şi nu altfel?

— Facem lumea nu din închipuirea noastră, ci din simţul datoriei, a răspuns Fichte. Avem nevoie de lume ca să avem cât mai multe ocazii cu putinţă să ne facem datoria. Iată ce justifică filosofia şi în special filosofia germană.

Târziu, în nopţile de toamnă, bătute de vânt şi luminate de felinare, studenţii de la Jena se întâlneau ca să *fichtisieren,* adică să vorbească despre Fichte şi sistemul lui. Parcă îşi ieşeau din minţi. Brusc, la două noaptea, Fritz s-a oprit în mijloc la Unterer Markt, lăsându-i pe ceilalţi din grup să-şi vadă de drum împleticindu-se, fără el, şi a spus cu voce tare, către stele:

— Ştiu de ce nu e bun sistemul lui Fichte. În el nu e loc pentru dragoste.

— Eşti lângă casa lui, i-a zis un student care trecea pe-acolo şi s-a aşezat pe piatra de pavaj. Professor Fichte locuieşte la 12a.

— Nu o să fie profesor decât în mai, i-a răspuns Fritz. Până atunci putem să-i facem o serenadă. Putem să-i cântăm sub fereastră. „Ştim de ce nu e bun sistemul dumneavoastră… În el nu e loc pentru dragoste.”

La Jena erau locuinţe de tot felul. Unii dintre studenţii cei mai săraci puteau mânca gratis, era ca un fel de bursă. Îşi alegeau un loc anume şi puteau lua cina numai acolo şi numai până se ajungea la o sumă fixă, ceea ce era înspăimântător, din moment ce hangiii îi zoreau ca să poată curăţa mesele, aşa că erau nevoiţi să înfulece iute şi să vorbească repede cu gura plină, ca să nu piardă ocazia, ca diavolii din iad, până la ultima înghiţitură care le era îngăduită. Dar fiecare dintre ei, oricât de rău, aparţinea unei *Landsmannschaft,* o confrerie din ţinutul lui, chiar dacă acesta nu însemna decât oraşul natal şi nenumărate hectare de cartofi. Seara şleahta se muta de la tavernă la taverna în care se fuma, în numele *Landsmannschaft*-ului, ca să răzbune vreo insultă, să discute vreo idee frumoasă din filosofia naturii, să se îmbete ori, dacă erau deja beţi, să se îmbete şi mai tare.

Fritz ar fi putut să locuiască la Schlöben, dar până acolo se făceau două ore pe drum. La început a stat la mătuşa Johanna Elizabeth – de vreme ce nu plătea nimic. Ea s-a plâns că-l vede foarte rar.

— Atât am aşteptat să am un poet la masă! Eu însămi am scris versuri în tinereţe.

Dar în prima iarnă petrecută acolo Fritz a trebuit să stea foarte mult timp cu profesorul de istorie, cunoscutul Professor Schiller.

— E bolnav, dragă Mătuşă, are ceva la piept, o slăbiciune, şi-l îngrijesc studenţii, unul câte unul.

— Dumneata n-ai habar să îngrijeşti pe nimeni, dragă nepoate.

— E un om foarte mare.

— Păi, oamenii foarte mari sunt cel mai greu de îngrijit.

L-au chemat pe profesorul de medicină, doctorul principal de la universitate, Hofrat Johann Stark. Ca majoritatea colegilor lui, era adeptul sistemului brownian. Doctorul Brown din Edinburgh vindecase pacienţi, refuzând ideea să li se lase sânge şi recomandând mişcare, relaţii sexuale şi aer curat. Dar a fi în viaţă, susţinea el, nu e o stare naturală şi pentru a împiedica prăbuşirea

imediată organismul trebuie menţinut într-un permanent echilibru de o serie de stimuli, ori ridicându-l cu ajutorul alcoolului, ori coborându-l cu opiu. Cu toate că el, personal, credea în abordarea browniană, Schiller nu lua nici una, nici alta, ci se ridica în capul oaselor în pat, le striga studenţilor să ia hârtie şi cerneală şi să noteze ce le dictează el: „În ce scop se studiază istoria universală?”

Din vremea aceea în care golea oala de noapte din camera suferindului şi mai târziu avea să-l vadă pe profesor ridicându-se din pat şi reuşind să pună un picior sigur pe podea datează întâiul portret al lui Fritz, descris prima dată într-o scrisoare de criticul Friedrich Schlegel. Cel din urmă îi scria lui August Wilhelm, fratele său mai mare, care se bucura de mult mai mult succes, profesor de literatură şi estetică. Se simţea triumfător pentru că descoperise un om care prezenta interes, dar pe care fratele lui nu-l cunoştea. „Soarta mi-a încredinţat un tânăr de la care te poţi aştepta la orice, care mi-a explicat o dată aprins, nespus de aprins. Este slab şi bine făcut şi are o expresie frumoasă când îl ia valul. Vorbeşte de trei ori mai mult decât noi şi de trei ori mai repede. În prima seară mi-a spus că epoca de aur o să se întoarcă şi că nu e nimic rău în lume. Nu ştiu dacă mai crede asta. Îl cheamă Von Hardenberg.”

9

UN INCIDENT DIN VIAŢA DE STUDENT

— N-o s-o uit niciodată, a spus Fritz, cu gândul la o dimineaţă din mai, în zori, când anul său de studiu la Jena era pe sfârşite.

Mătuşa Johanna murise de pneumonie din pricina vânturilor aspre, de primăvară, cărora Professor Schiller le supravieţuise, şi Fritz locuia pe Schustergasse nr. 4 (sus, pe scara a doua), împărţind locuinţa cu un văr îndepărtat – dar unde era acest văr când Fritz s-a trezit, târât din pat pe jumătate dezbrăcat?

— El cu mai mulţi sunt în închisoarea studenţească, i-a zis vizitatorul, care nu-i era prieten, căci abia dacă îl cunoştea. Aţi ieşit cu toţii aseară…

— Foarte bine. Atunci, eu de ce nu sunt cu ei la Gaura Neagră?

— Vă orientaţi mai bine decât ei şi n-aţi fost arestat. Dar acum trebuie să veniţi cu mine, e nevoie de dumneavoastră.

Fritz a făcut ochii mari.

— Sunteţi Diethelm. Sunteţi student la Medicină.

— Nu. Eu mă numesc Dietmahler. Ridicaţi-vă şi îmbrăcaţi-vă!

— V-am văzut la prelegerile profesorului Fichte, a spus Fritz, apucând urciorul cu apă. Şi aţi scris un cântec. Începe cu „Departe, fecioarele”…

— Îmi place muzica. Hai, nu prea avem timp.

Jena aflându-se într-o scobitură goală, la poalele unui

deal, nu poţi să ieşi decât urcând drept dealul. Deşi nu era decât patru dimineaţa, în timp ce se îndreptau spre Galgenberg simţeau orăşelul nemişcat începând să scoată aburi în căldura începutului de vară. Cerul nu era tocmai senin, ci parcă se subţia şi se înălţa într-o paloare fără nori. Fritz începea să înţeleagă. Probabil fusese vreo ceartă seara trecută sau cel puţin o dispută, de care nu-şi mai amintea nimic. Dacă avea loc vreun duel, duelul fiind el însuşi o insultă care se pedepseşte cu închisoarea, era nevoie de un doctor şi, din moment ce niciunui doctor respectabil nu i se putea cere să participe la aşa ceva, era nevoie măcar de un student la Medicină.

— Eu sunt arbitrul?

— Da.

În duelurile de la Jena, arbitrul trebuia să hotărască imposibilul. Sabia studenţilor, *Schläger,* era triunghiulară, dar rotunjită la vârf, aşa că la scor se punea numai o rană adâncă, din trei împunsături.

— Cine a provocat pe cine? a întrebat.

— Joseph Beck. Mi-a trimis vorbă că trebuie să lupte, cu cine sau de ce nu mi-a zis. Mi-a zis doar când şi unde.

— Nu-l cunosc.

— Camera dumneavoastră era cel mai aproape.

— Mă bucur că are un prieten atât de devotat.

Acum erau deasupra ceţii, unde rouă începe să se topească, şi au intrat pe o poartă într-un câmp curăţat de rapiţa sălbatică. Doi studenţi se luptau de mama focului, în redingote fluturând în vânt, sărind unul pe altul fără graţie ori îndemânare pe pământul întărit, crăpat, gălbejit.

— Au început fără noi, a zis Dietmahler. Fugiţi!

Când traversau terenul, unul dintre duelişti a lovit şi apoi a ţâşnit spre o poartă din partea cealaltă. Adversarul a rămas pe loc, a scăpat din mână *Schläger,* după care s-a prăbuşit, cu mâna dreaptă plină de sânge, poate retezată.

— Nu, doar două degete, a zis Dietmahler, aplecându-se iute la pământ, unde răsăriseră deja buruieni şi iarbă sălbatică.

A ridicat degetele roşii şi ude de parcă ar fi fost jupuite:

din unul nu mai rămăsese decât partea de sus, iar pe celălalt era un inel de aur.

— Ţineţi-le în gură, i-a spus Dietmahler. Dacă stau la cald, pot încerca să le cos la loc când ne întoarcem.

Fritz nu prea avea cum să uite senzaţia aceea lăsată de un deget şi încă o jumătate şi de inelul greu, neted şi tare pe care le-a ţinut în gură la plecare.

— Toată Natura e una, şi-a zis în sinea lui.

În acelaşi timp (propriul lui bun-simţ l-a îndemnat, n-a fost nevoie de instrucţiunile lui Dietmahler) l-a prins de sub umărul drept pe Joseph Beck, care plângea în timp ce-i curgea sânge, ca să-i ţină în sus antebraţul şi ca să nu se umple venele de la încheietură. Între timp tot cerul, de la orizontul din vârful dealului până în partea cealaltă, s-a umplut de lumină şi-au început să se arate ciocârliile. Pe pajiştea de alături se iţeau iepuri ieşiţi după hrană.

— Dacă salvăm degetul mare, o să poată să-şi folosească mâna, a explicat Dietmahler.

„Pentru el, care e doctor, toată povestea asta prezintă interes. Dar mie, care sunt filosof, nu mi-e de niciun folos”, se gândea Fritz, care nu putea să-şi înghită saliva fiindcă era amestecată cu pământ şi sânge.

S-au întors la Jena în căruţa unui tăietor de lemne, care, spre norocul lor, cobora dealul. Chiar şi tăietorul de lemne, care în general nu era atent la nimic din ce nu-l interesa în mod direct, a fost impresionat de ţipetele şi gemetele sărmanului Beck.

— Domnul e cumva cântăreţ?

— Du-ne direct la Laboratorul de Anatomie! i-a cerut Dietmahler. Dacă e deschis, s-ar putea să găsesc ace şi maţe.

E prea devreme ca să se poată cumpăra schnaps ori opiu, şi-a spus în gând Dietmahler, care, fiind şi discipol al viziunii browniene, abia aştepta să toarne în pacient şi una, şi alta.

10

O CHESTIUNE DE BANI

În 1791, în ziua de Sfântul Mihail, Fritz şi-a început a doua etapă a studiilor universitare la Leipzig. Avea nouăsprezece ani şi Leipzig, care număra cincizeci de mii de locuitori, era cel mai mare oraş în care locuise vreodată. Îi era peste poate să trăiască din suma care i se fixase.

— Trebuie să vorbesc cu Tata, i-a zis lui Erasmus.

— N-o să-i placă.

— Îi place cuiva să i se ceară bani?

— Ce-ai făcut cu ei, Fritz?

— I-am cheltuit pe cele trebuincioase vieţii de zi cu zi. Trebuie să avem grijă şi de suflet, şi de trup. Şi bătrânul a avut aceleaşi nevoi când era student.

— Adică înainte să se trezească, i-a răspuns Erasmus încruntat. Acum nu mai poţi aştepta înţelegere de la el. Măcar atât ar fi trebuit să pricepi în nouăsprezece ani.

Prima dată când s-a întors la Weissenfels, Fritz i s-a adresat astfel:

— Sunt tânăr, tată, şi, cu tot respectul, nu pot trăi ca un bătrân. Am dus un trai foarte strict la Leipzig, nu mi-am comandat decât o singură pereche de pantofi de când m-am dus acolo. Mi-am lăsat părul lung ca să nu cheltuiesc la frizer. Seara mănânc numai pâine…

— În ce privinţe consideri că nu poţi trăi ca un bătrân? l-a întrebat Freiherr.

Fritz a întors foaia.

— Tată, toţi studenţii de la Leipzig au datorii. Nu pot trăi din ce îmi daţi în momentul acesta. Mai avem acasă şase fraţi, ştiu, dar încă avem proprietăţi la Oberwiederstadt şi la Schlöben.

— Credeai că am uitat de ele? a întrebat Freiherr.

Şi-a trecut mâna peste faţă.

— Mergi la Oberwiederstadt şi discută cu Steinbrecher. O să-ţi dau o scrisoare pentru el.

Steinbrecher era vechilul moşiei.

— Dar nu e la Schlöben?

— Acum administrează toate proprietăţile noastre. Luna aceasta este la Oberwiederstadt.

Fritz a luat un loc într-o diligenţă care a plecat de la Stag, din Weissefels, la patru dimineaţa, urmând să treacă prin Halle şi Eisleben. Diligenţă germană era cea mai înceată din Europa, căci tot bagajul, încărcat într-un fel de prelungire scârţâitoare, pe osia din spate, trebuia descărcat şi încărcat din nou ori de câte ori cobora sau urca un pasager. În timp ce însoţitorul supraveghea operaţiunea, vizitiul se hrănea şi hrănea şi caii cu felii de pâine neagră.

În Eisleben, la „Băiatul negru”, un servitor de la fermă stătea afară pe o bancă, aşteptându-l.

— *Grüss dich*[8]*,* Joseph, i-a spus Fritz, amintindu-şi-l de acum şapte ani. Să intrăm în băcănie şi să luăm un pahar de schnaps.

În Saxonia hanurile nu aveau voie să vândă băutură.

— Mi-ar părea rău să-l văd pe fiul tatălui dumneavoastră luând-o pe aşa o cale piezişă, i-a răspuns Joseph.

— Dar eu speram să te atrag *pe tine* pe aşa o cale, Joseph!

Ceea ce, era limpede, nu era cu putinţă. Hanul le-a dat cai şi au mers în tăcere până la Oberwiederstadt.

Vechilul îi aştepta, deşi se întunecase deja. Fritz i-a înmânat scrisoarea de la tatăl lui şi l-a aşteptat să o citească de două ori, de la un cap la altul. Apoi, simţind

---

[8] „Bună! Salut!“ – în lb. germ. în orig. Formulă tradiţională şi locală de salut (n. tr.).

tăcerea stânjenită, i-a zis:

— Herr vechil al moşiei, cred că Tatăl meu vă solicită să-mi puneţi la dispoziţie nişte bani.

Steinbrecher şi-a scos ochelarii.

— Tinere Freiherr, nu există niciun ban.

— M-a trimis atâta drum ca să mi se spună asta.

— Îmi închipui că a dorit să ţineţi minte asta.

11

UN DEZACORD

Fritz a mers pe jos cincizeci şi unu de kilometri până a ajuns înapoi la Weissenfels. Când a ajuns la Kloster Gasse, tatăl lui se întorsese de la Administraţia Salinelor, dar nu era singur.

— Luminăţia Sa, Unchiul Wilhem, e aici, i-a zis Sidonie. Marea Cruce în persoană. Discută situaţia în care vă aflaţi. Cum v-aţi înţeles cu Steinbrecher? Uitaţi ce cred eu: dacă unii oameni n-ar fi mai bătrâni decât alţii şi dacă oamenii tineri ar fi la fel de bogaţi ca ei...

— Da, numai că acum chiar cred că suntem mult mai săraci decât am crezut.

— Nu mă întrebaţi ce părere am, i-a răspuns Sidonie. Eu stau aici şi am mai multe ocazii să mă gândesc decât aveţi dumneavoastră.

— Acum depinde de noi toţi, dar mai ales de mine, a început Fritz, însă Bernhard, care-şi făcuse apariţia, l-a întrerupt:

— Eu sunt primul care suferă. Când vine Marea Cruce, mama mă scoate în faţă, crezând că sunt preferatul lui. Dar, de fapt, lui nu-i plac copiii, în niciun caz nu eu.

— O să se aştepte la un vin mai bun şi la mai multă companie decât avem de obicei, le-a spus Sidonie. Aşa a zis ultima dată când ne-a onorat cu prezenţa.

— Ultima dată, când m-au pus să recit, a continuat Bernhard, unchiul a strigat: „Din ce motiv a fost învăţat asemenea tâmpenii?”

— Mama nu e în salon, a spus ea. Ce să-i spun să facă?

— Nimic, a răspuns Karl, aşezat comod pe singura sofa din jur.

În poziţia în care stătea, era inatacabil. Într-o săptămână, urma să-şi înceapă pregătirea militară, în calitate de cadet, cu un regiment de carabinieri, în slujba Electorului Saxoniei. Avea, aşadar, încuviinţarea Unchiului Wilhelm, chiar dacă nu fusese invitat niciodată la Lucklum. Fritz nu părea să asculte. Părea cu gândul la o chestiune urgentă, la o hotărâre personală. Sidonie nu băgase de seamă când intrase, poate că fusese prea încântată să-l vadă, dar acum era limpede, de parcă ar fi adus cu el un necunoscut stânjenitor, care aşteaptă să fie prezentat.

În camera de primire, Marea Cruce nu s-a aşezat, ci păşea iute de colo-colo, etalându-şi emblema strălucitoare de pe haina albastru-închis ori de câte ori se întorcea. Obosit după o zi de dispute la Inspectorat, Freiherr stătea în jilţul mare, gândindu-se că, dacă fratele lui nu-şi scoate haina, mai e o speranţă să plece curând.

— Dar unde este soţia dumneavoastră, unde este Auguste? l-a întrebat Wilhelm.

— Nu cred că se va arăta în după-amiaza aceasta.

— De ce? Nu trebuie să se teamă, nu sunt o stafie.

— Are nevoie de odihnă, e o persoană delicată.

— Dacă munceşte tot timpul, femeia va descoperi că nu oboseşte niciodată.

— Dumneavoastră nu aţi fost niciodată căsătorit, Wilhelm. Dar, uite, măcar a venit Friedrich!

Fritz a intrat în salon alb ca varul şi, după ce şi-a salutat tatăl şi unchiul, nu îndeajuns de atent, a început în forţă.

— Vreau să vă spun că am hotărât ce voi face cu viaţa mea. Mi-am dat seama în timp ce mă întorceam de la Oberwiederstadt.

— Ce noroc că sunt aici, a zis Marea Cruce, exact când e cea mai mare nevoie de sfatul meu!

— În timp ce studiam la Jena şi acum la Leipzig, dumneavoastră, Unchiule, aţi fost neplăcut impresionat de faptul că prefer filosofia şi istoria, nu dreptul, iar

dumneavoastră, tată, v-aţi simţit ofensat când am spus că până şi dreptul ar fi de preferat teologiei. Însă acum aş vrea să lăsaţi deoparte aceste nelinişti – vreau să vi le spulber ca pe colbul de sub picioare. Acum am înţeles că datoria mea este să fiu soldat. Totul duce într-acolo. Astfel, nu veţi suporta costuri pentru mine. Şi acum ştiu că îmi trebuie disciplină. Am aplecaţiuni romantice. La cazarmă ele vor fi corectate de îndatoririle practice, câtuşi de puţin romantice, ale vieţii de zi cu zi – latrina, salonul contagioşilor, turul, inspecţia. Mai târziu, când o să văd acţiune, n-o să mai am de ce să mă tem, pentru că viaţa, la urma urmei, este un scop, nu un mijloc. Am intenţia să mă înrolez la cuirasieri, în Garda Electorului.

— Tacă-ţi fleanca, *Scheisskerl*![9] a zbierat Marea Cruce.

— Nimeni nu i se adresează aşa fiului meu şi niciunui fiu de om cumsecade, a zis Freiherr. Însă e adevărat că vorbeşte ca un idiot.

— Dar Karl... a încercat Fritz.

— ...e un tânăr inteligent, care abia aşteaptă să trăiască pe cont propriu, a ţipat Unchiul. Pe când dumneata... – La cuirasieri, auzi! – Te-am auzit spunând la propria mea masă, când erai de vârsta lui Karl, că viaţa ar fi mai bună dacă ar fi un vis şi că poate va deveni un vis. Ai vreun pic de îndemânare practică? Nici măcar n-ai văzut vreodată un rănit!

Fritz a plecat din salon.

— Nu ştiu ce aţi discutat, dar aţi luat lucrurile prea în serios, a zis Sidonie în trecere, însoţită de două servitoare care aduceau cafea şi pâine cu unt, pe care însă Unchiul le-a expediat cu un semn de la distanţă.

— Cel puţin, sunt de acord unul cu altul, a spus Fritz. Amândoi mă cred un incapabil şi poate şi un laş.

Sidonie l-a strâns de umăr în semn de susţinere. Dar prin uşile deschise de la salon Unchiul şi Tatăl se vedeau stând faţă în faţă, prinşi într-o dispută aprinsă.

— Lasă-ţi fiul în grija mea! Dumneata nu te pricepi deloc

[9] „Ticălosule” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

la asemenea chestiuni.

— Uiţi că am fost şapte ani în legiunea din Hanovra! a ţipat Freiherr.

— Şi nu te-ai ales nici cu cea mai vagă competenţă în militărie![10]

Karl şi Sidonie l-au dus pe Fritz cel dezamăgit în grădină şi în livadă.

— O să avem multe pere şi prune anul ăsta, a zis ea. De unde ai scos prostia asta? De ce ţi-a trecut prin cap să te faci soldat?

— Unde ţi-e mintea? a adăugat şi Karl.

— Spune-mi, Karl, ce-ţi trebuie ca să fii soldat?

— Eu, unul, am vrut să intru în slujba Prinţului meu. Şi am vrut şi să scap de acasă.

— N-o să-ţi fie dor de noi? l-a întrebat Sidonie.

— Nu-mi permit să mă gândesc la aşa ceva. Oricum, vă sunt mai de folos tuturor acolo, în lume. Iar dumneata, Sido, o să te căsătoreşti în curând şi o să uiţi de fraţii tăi.

— Niciodată! a strigat ea.

---

[10] „Ticălosule“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

12

SIMŢUL NEMURIRII

Odată scăpat de Unchiul, cu tot cu servitorii şi bucătarii care-l însoţeau în călătoria lui şi care se năpustiseră în bucătărie, Freiherr von Hardenberg şi-a chemat fiul cel mare şi i-a spus că, după anul acela de studiu la Leipzig şi după încă un an la Wittenberg, unde va studia chimia, geologia şi dreptul, va fi gata să facă primii paşi ca ucenic de funcţionar la Directoratul Salinelor. De la Leipzig, Erasmus va fi trimis la Hubertusberg, unde se va înscrie la Şcoala Forestieră, în vederea unei vieţi pline, în aer liber, pentru care până acum nu arătase nici cea mai mică aplecaţiune. Karl deja văzuse acţiune când avea şaisprezece ani. Era cu regimentul lui când francezii erau alungaţi din Mainz. Se aştepta să vină des acasă. Nu era deloc greu să facă rost de permisie. Ofiţerii aflaţi în permisie nu primeau soldă, aşa că regimentul făcea economii până când îşi raportau întoarcerea.

Dacă Fritz lua uneori diligenta ori făcea lungi plimbări pe jos era pentru că rar se întâmpla să aibă la dispoziţie un cal în stare normală. Iar dacă reuşea să tocmească ori să împrumute unul, nota în jurnal. Pe propriul lui cal, cunoscut doar ca Gaul (Gloaba), şi-l aducea aminte la Oberwiederstadt, deşi fusese prea mic să-l poată călări înainte să se mute la Weissenfels. Câţi ani avea Gaul? Trecerea anilor îl făcuse mai degrabă şiret decât înţelept şi ajunsese cu stăpânul lui la o înţelegere sofisticată în privinţa locului şi a timpului – unde putea să încetinească,

când putea să oprească, când era de acord să meargă mai departe. Lui Fritz nu-i păsa de cum arată el însuşi ori de cât de costeliv e calul, câtă vreme reuşeau să ajungă dintr-o parte în alta.

De la şaptesprezece ani fusese aproape tot timpul în mişcare, în mişcarea fără grabă a lui Gaul, înainte şi înapoi, dar nu pe o suprafaţă mare. Îşi trăia viaţa în „gaura de aur” a Sfântului Imperiu Roman, mărginită de Munţii Harz şi de pădurea adâncă, străbătută de râuri – Saale, Unstrut, Helme, Elster, Wipper –, în viraje şi mişcări pline de graţie, deşi aparent deloc necesare, pe lângă mine, saline, mori de cherestea şi hanuri de la malul apei, unde muşteriii zăceau ore în şir, aşteptând să se prindă peşte din râu, după care să se frigă. Satele se întindeau pe kilometri întregi între un oraş natal şi altul, dând la iveală fără să se plângă cartofi, napi şi varză din aceea bună de pus la murat, cu miez alb, care trebuia tăiată cu fierăstrăul, fiecare având specificul lui, dar şi semănând unul cu altul. Oraşele natale erau o alinare pentru călător, care vedea priveliştea cunoscută de departe – acoperişul de lemn al bisericii vechi, cupola bisericii noi –, iar apoi ajungea la străzile cu case mici, aşezate în ordine, fiecare cu cocina ei, cu cuptorul ei de prune şi de pâine şi câteodată cu curtea ei, unde în răcoarea serii stăpânul fuma fără să se gândească la absolut nimic, sub un motto cioplit: ORICE FERICIRE E AICI SAU MULŢUMIREA E O AVERE. Uneori, însă nu des, mai era şi câte o femeie care găsea timp să stea în grădină.

Ziua în care Fritz se întorcea călare de la Wittenberg, spre sud, la sfârşitul unui an de studiu, era o zi dintr-o mie, cu un cer limpede ca cristalul, de un albastru dumnezeiesc. Tocmai începea culesul cartofilor, la care dăduse o mână de ajutor de atâtea ori în copilărie, cu Fraţii Moravi, la Neudietendorf.

Între Rippach şi Lützen, s-a oprit în locul în care pârâul traversa drumul ca să se adape Gaul, deşi de obicei calul aştepta sfârşitul zilei ca să bea apă. Când i-a slăbit chinga, animalul a tras aer în piept cu nesaţ, de parcă până atunci

nici n-ar fi ştiut ce e aerul. Legată la crupă, valiza lui Fritz a sărit cu un zgomot ca de tobă. Apoi, dezumflându-se puţin câte puţin, şi-a coborât capul la şuvoi să găsească apa cea mai caldă şi cea mai murdară, şi-a cufundat botul până la nări şi a început să bea cu un avânt îngrijorător, cum nu mai avusese niciodată pe drumul de la Wittenberg.

Fritz stătea lângă drumul pustiu, pe pământul saxon, umed, pe care-l iubea, având în faţa ochilor doar un şir de căruţe pline cu cartofi şi arinii de pe malul râului Elster. Educaţia lui se apropia acum de sfârşit. Ce învăţase? Filosofia lui Fichte, geologie, chimie, matematică combinatorie, dreptul comercial din Saxonia. Unul dintre marii lui prieteni de la Jena, fizicianul Johann Wilhelm Ritter, încercase să-i demonstreze că explicaţia ultimă a vieţii e galvanismul şi că orice schimb de energie între minte şi trup are încărcătură electrică. Electricitatea era ceva vizibil ca lumina, dar lumina nu era nicidecum vizibilă, dimpotrivă, era invizibilă în cea mai mare parte. „Nu trebuie să judecăm niciodată după ce vedem.” Ritter era aproape sărac lipit. Nu mersese niciodată la universitate, de fapt nu mersese la şcoală. Pentru el, un pahar de vin era o încurajare nespusă. După aceea, în locuinţa lui mizeră, descoperea legile electricităţii înscrise în hieroglifele înceţoşate, pe toată suprafaţa universului şi pe suprafaţa apelor, unde Sfântul Duh se mişca mai departe.

„Profesorii mei nu erau de acord unii cu alţii, iar prietenii nu erau de acord cu profesorii”, se gândea Fritz, „dar asta numai la nivel superficial, erau oameni înzestraţi cu intelect şi pasiune şi vreau să cred în ei toţi.”

Copiii din familiile mari abia dacă învaţă să vorbească singuri cu voce tare, aceasta fiind una dintre artele ce se deprind în singurătate, dar mulţi ţineau un jurnal. Fritz şi-a scos jurnalul de buzunar. Anumite cuvinte îi veneau de la sine – *slăbiciuni, vini, imbolduri, dorinţa de faimă, lupta spre a nu fi zdrobit, nenorocit, condiţiile burgheze ale vieţii de zi cu zi, tinereţe, disperare.* După care a scris: „Totuşi, nu pot să neg, am un anumit, un inexprimabil simţ al

nemuririi.”

13

FAMILIA JUST

— M-ai auzit vorbind despre Kreisamtmann Coelestin Just din Tennstedt, i-a zis Freiherr.

Da, într-adevăr, Fritz avea impresia că-l auzise.

— Este, bineînţeles, magistratul din partea locului şi de asemenea, însă nu întotdeauna, supraveghetorul strângerii birurilor în această regiune. Am făcut aranjamente să înveţi cu el la Tennstedt ca să deprinzi administraţia şi munca practică de birou, despre care nu ai cunoştinţe deloc.

Fritz a întrebat dacă trebuie să-şi facă rost de locuinţă.

— Nu, vei locui chiar la familia Just. Kreisamtmann are o nepoată, Karoline, o tânără cumsecade, care se îngrijeşte de casă şi, în plus, la patruzeci şi şase de ani s-a căsătorit cu văduva unui creştin din Nürnberg, regretat profesor de anatomie şi botanică la Wittenberg. E foarte probabil să o fi întâlnit acolo anul trecut.

Poate că în oraşele universitare e altfel, dar la Weissenfels, la Tennstedt, la Grüningen sau la Langensalza nicio femeie nu încerca să pară mai tânără decât era şi nici nu avea idee cum ar putea-o face. Femeile acceptau ce le aduceau anii.

Când se uita în oglindă, Karoline Just vedea chipul unei femei de douăzeci şi şapte de ani, tot neted şi palid, cu sprâncene negre, care-ţi săreau în ochi. Se îngrijea de patru ani de casa din Tennstedt a Unchiului Coelestin Just.

Nimănui nu-i trecuse prin cap că acesta se va căsători vreodată, dar el chiar asta făcuse în urmă cu doar şase luni.

— O să vă bucuraţi, draga mea, pentru mine şi pentru dumneavoastră înşivă, îi spusese el. De-acum, dacă se pune problema să vă faceţi un cămin, veţi putea fi sigură că nu mă lăsaţi de izbelişte.

— Nu s-a pus problema, a răspuns Karoline.

Ea nu avea unde să se ducă, doar înapoi la Merseburg (unde tatăl ei era funcţionar principal la seminarul de la catedrală), dar nu-şi făcea nicio grijă. Era cu adevărat bine-venită şi aici, şi acolo. Între timp, se felicita că Rahel a lui nu era doar cea mai potrivită femeie germană, văduvă de profesor, ci şi o femeie care, la treizeci şi nouă de ani, era puţin probabil să mai aibă copii. Puteau trăi liniştiţi toţi trei, fără vreo schimbare sau perturbare nedorită.

Acum are două femei sub un singur acoperiş, se vorbea la Tennstedt. Ei bine, există un proverb… Atunci, cine o să poruncească şi cine o să cheltuiască banii lui Kreisamtmann? Despre locatarul aşteptat – aşteptat pentru că servitorii vorbeau despre el şi pentru că se mai cumpărase un pat – ştiau că ar avea douăzeci şi doi de ani.

La universitate, profesorii făceau adesea aranjamente să-şi dea fiicele de soţii studenţilor care le seamănă cel mai bine. Meşterii tâmplari, tipografii şi brutarii de pretutindeni erau mulţumiţi când o fiică ori vreo nepoată se căsătorea cu un ucenic de-ai lor. Kreisamtmann nu era nici profesor, nici vreun meşteşugar iscusit, era magistrat şi preceptor în ţinut, aşa că un astfel de aranjament nu l-ar fi putut viza niciodată, dar acum era bărbat căsătorit, zicea că altcineva gândea pentru el.

Fritz a venit pe jos, cu o zi mai târziu decât se aşteptaseră, sosind într-un moment când Coelestin Just era la el în birou.

— Mult-Aşteptatul e aici, i-a zis Rahel lui Karoline.

Ea îl ţinea minte foarte bine de la Wittenberg, dar o tulbura să-l vadă aşa de ciufulit.

— Găsiţi că e sănătos să faceţi mişcare, Hardenberg? l-a

întrebat neliniştită când l-a adus în casă.

Fritz i-a aruncat o privire vagă, zâmbindu-i însă radios.

— Nu ştiu, Frau Rahel. Nu m-am gândit la asta, dar o să mă gândesc.

La intrare, s-a uitat de jur-împrejur, de parcă ar fi avut o revelaţie.

— E frumos, frumos.

— Nu e frumos deloc, i-a răspuns Rahel. Sunteţi mai mult decât bine-venit aici. Sper că veţi învăţa mult şi sunteţi liber, desigur, să vă faceţi ce păreri doriţi, dar holul acesta nu e frumos.

Fritz privea mai departe în jur.

— Aceasta este nepoata mea prin căsătorie, Karoline Just.

Karoline avea şalul şi şorţul pe care le purta la lucru.

— Sunteţi frumoasă, graţioasă Fräulein, i-a zis el.

— V-am aşteptat ieri, i-a spus Rahel sec, dar, vedeţi dumneavoastră, suntem oameni răbdători.

După ce ea a plecat la bucătărie, adică imediat, a adăugat:

— Mă voi folosi de prilejul de a vă fi întâlnit de atâtea ori când eraţi student şi de a vă fi întâmpinat, ţineţi minte, la seratele noastre despre Shakespeare, şi vă voi spune că nu se cade să vă adresaţi lui Karoline chiar aşa. Nu credeţi ce spuneţi, iar ea nu e obişnuită cu aşa ceva.

— Ba cred, i-a răspuns Fritz. Când am ajuns la dumneavoastră acasă, totul, decantorul de vin, ceaiul, zahărul, scaunele, faţa de masă verde-închis, cu marginea ei amplă, totul era iluminat.

— Toate sunt cum sunt de obicei. Însă trebuie să ştiţi că nu eu am cumpărat această mobilă…

Fritz a încercat să-i explice că nu le văzuse sinele de zi cu zi, ci şinele spiritual. Nu putea când anume începea să perceapă astfel de transfigurări. Dar când se întâmpla, era aşa cum va fi toată lumea atunci când trupul se va supune în sfârşit sufletului.

Rahel a înţeles că junele Hardenberg vorbeşte serios. Şi-a îngăduit să se întrebe dacă i-o fi recomandat vreun medic

să ia mult opiu. Pentru durerile de dinţi, toţi luau opiu, dar nu la asta se referea. Însă avea să afle curând că, la culcare, tânărul lua cel mult treizeci de pastile, ca sedativ, dacă mintea-i era prea activă – de fapt, doar jumătate din cât lua ea însăşi pentru durerile femeieşti obişnuite.

14

FRITZ LA TENNSTEDT

Bagajul lui Fritz a ajuns mai târziu cu diligenţa. Erau mai ales cărţi. Cele o sută treizeci şi trei de titluri necesare, cele mai vechi, în special poezie, piese şi basme populare, apoi urmau studiile despre plante, minerale, medicină, anatomie, teorii ale căldurii, sunetului şi electricităţii, matematică şi analiza numerelor infinite. Toate sunt una, a zis Fritz cu voce tare, încălzindu-şi mâinile la flacăra unei lumânări, în dormitorul lui rece din podul de la Tennstedt. Toată cunoaşterea omului e una. Matematica este principiul de legătură, aşa cum Ritter mi-a spus că electricitatea este legătura dintre trup şi minte. Matematica este însăşi raţiunea omenească, într-o formă pe care o poate recunoaşte oricine. De ce n-ar fi poezia, raţiunea şi religia forme superioare ale Matematicii? Nu e nevoie decât de o gramatică a limbii lor comune. Şi, dacă întreaga cunoaştere s-ar exprima prin simboluri, atunci, atunci trebuie să se apuce de treabă şi să-şi noteze fiecare cale posibilă pe care s-ar putea face operaţiunea.

— *Triumph!* a exclamat în odaia lui îngheţată (dar nici el, nici vreo altă persoană pe care s-o cunoască nu lucraseră niciodată într-o cameră în care să nu fie un frig crâncen).

A doua încărcătură de cărţi începea cu *Bazele minelor şi ale salinelor,* volumul 1, de Franz Ludwig Cancrinus. *Partea întâi: În ce constă mineralogia; Partea a doua: În ce constă arta experimentului; Partea a treia: În ce constă*

specificul stratului de suprafaţă din sol; Partea a patra: În ce constă specificul stratului de adâncime din sol; Partea a cincea: În ce constă arta de a construi mine; Partea a şasea: În ce constau aritmetica, geometria şi trigonometria ordinară; Partea a şaptea, Secţiunea I: În ce constau mecanica, hidrostatica, aerometrica şi hidraulica; Secţiunea II: În ce constă construirea de maşinării de munte; Partea a opta, Secţiunea I: în ce constă topirea semimetalelor şi precipitarea metalelor din minereu; Secţiunea II: În ce constă topirea semimetalelor; Secţiunea III: În ce constă prepararea sulfurului; Partea a noua, Secţiunea I: În ce constau examinarea sării şi descrierea geologică a munţilor de sare; Secţiunea II. În ce constau arta de a fierbe sare şi construirea de noi saline; Volumul 2: Ce se înţelege prin legea minelor şi a sării.

Servitorii i-au povestit lui Rahel că tânărul Freiherr vorbeşte singur în cameră. „Urcă acolo imediat după micul dejun”, i-a spus ea soţului ei, „şi aţi văzut că studiază şi după cină”. Just a întrebat-o dacă n-ar putea avea puţină muzică într-o seară, de plăcere.

— Trebuie să vă fie milă, i-a sugerat, de nefericitul tânăr.

— Nu ştiu nimic despre necazurile lui, i-a răspuns Karoline.

Era foarte ocupată cu pregătirile pentru iarnă – prepararea cârnaţilor, bătutul inului pentru torsul de sezon, tăierea gâştelor (pe care deja le jumuliseră vii de două ori), pentru a treia şi ultima recoltă din an. După care trebuia să mănânce gâscă o săptămână. Dar în seara aceea şi-a luat locul în salon când l-a chemat jos pe Fritz, care a coborât cu o carte – îl convinseseră să le citească – sau nu, nu era o carte, ci un mănunchi de manuscrise.

— Să nu credeţi că au fost scrise pentru cineva anume. Am fost la Jena. Eram mai mic.

Primiţi-mi cartea, primiţi-mi modestele rime,
Iubiţi-le de vă e cu putinţă şi daţi-le drumul.

Vreţi mai multe? Poate inima mea, viaţa mea?
Pe care le-aţi avut demult.

Şi-a ridicat privirea.

— Cuvinte foarte bune de copiat în albumul unei tinere domnişoare, a spus Rahel.

— Însă mă tem, oricum, că la noi în casă nu există aşa ceva.

Fritz a rupt în două bucata de hârtie. Karoline a lăsat faţa de pernă pe care o cosea:

— Citiţi mai departe, vă rog!

Unchiul Coelestin privea tăcut la licărul din soba cu uşile întredeschise. I se spusese că tânărul Hardenberg e poet, însă înţelegea brusc că are de gând să-şi citească versurile cu voce tare. Nu putea avea pretenţia să le judece. Iar cântatul era altceva. Just însuşi cânta, ca toţi oamenii pe care îi cunoştea, în două cercuri de muzică şi iarna asculta cântece înăuntru, iar vara asculta ce se cântă în aer liber, în pădure, în munţi şi pe stradă. Da, şi o prietenă a lui Karoline, o soprană, avusese o voce aşa de frumoasă, că la nuntă, la supeul la care venise toată lumea bună din Tennstedt, Coelestin în persoană fusese amăgit să se arate ca un păsărar bătrân, cu o mână de colivii goale, vopsite auriu, şi să cânte un cântec haios de la ţară, implorându-l pe mire „să nu le ia privighetoarea”. Da, aşa i se întâmplase lui Else Wangel cu doar trei ani în urmă, când fusese nunta, iar acum se plictisise îndeajuns cât să rămână în uşă.

— De ce vorbeşti despre Elsa Wangel? îi reproşa Karoline.

— Nu mi-am dat seama că vorbesc tare, draga mea. Vă rog pe toţi să iertaţi un bătrân ca mine.

Just avea patruzeci şi şase de ani. Gândul melancolic la firea muritoare fusese unul dintre primele motive pentru care îşi chemase nepoata atunci, la timp pentru căsătoria lui.

— Nu aţi ascultat, unchiule. Nu aţi înţeles nimic.

15

JUSTEN

Cum Rahel repartizase fiecăruia îndatoririle cu tact şi vigilenţă, Karoline ţinea socotelile casei, aşa că primea săptămânal şi plata cuvenită pe chiria şi masa lui Fritz, precum şi pe adăpostul oferit lui Gaul, care venise de la Weissenfels. Oricum, chiar în prima sâmbătă a apărut o încurcătură.

— Fräulein Karoline, administratorul tatălui meu trebuie să sosească la Tennstedt să-mi aducă renta de până la sfârşitul lui noiembrie, dar poate că din greşeală s-a dus direct la Oberwiederstadt. Mă tem că va trebui să vă rog să aşteptaţi.

— Nu cred că se poate, i-a răspuns ea, dar voi folosi pentru moment din suma pentru gospodărie.

Se schimbase la faţă – ceea ce nu prea i se întâmpla, gândindu-se la cât de stânjenit trebuie să fie el.

— Cum o să se descurce? a întrebat-o pe Rahel.

— Aş îndrăzni să spun că, deşi a fost la trei universităţi, nu l-au învăţat să se administreze. Este fiul cel mai mare şi n-a fost apărat de el însuşi.

Administratorul a venit în ziua următoare, dar Karoline tot se simţea ca şi cum ar fi manifestat un soi de rezistenţă, dar în realitate nu era în stare să se apere de Hardenberg, deoarece după seara în care le citise poezie el îi ceruse atât de mult. Îşi pusese toată încrederea în ea, lăsase toată povara pe umerii ei. Ea era prietena lui – Karoline recunoştea – şi, cu toate că putea trăi fără iubire,

după cum îi mărturisise, el nu putea trăi fără prietenie. Totul s-a mărturisit, iar el vorbea fără oprire. Nu-l puteau opri nici cusutul, nici prepararea cârnaţilor pentru iarnă. Tăind la cârnaţi, Karoline a aflat că lumea se îndreaptă zi de zi nu spre distrugere, ci spre infinit. I-a spus unde se înşală filosofia lui Fichte şi că Hardenberg are un drăcuşor de frate pe care-l iubeşte şi un monstru de unchi care se ceartă cu tatăl lui, dar, de fapt, toţi se ceartă.

— Şi mama?

— Nu, nu.

— Îmi pare rău că nu sunteţi fericit acasă, i-a zis ea.

— Aţi înţeles greşit, a tresărit Fritz. La noi acasă există iubire, ne-am da viaţa unul pentru altul.

Mama lui era îndeajuns de tânără, a adăugat, ca să mai aibă şi alţi copii; iar el avea, era limpede, datoria de a-şi câştiga traiul cât mai curând cu putinţă. După aceea s-a întors la tema Fichte, scoţându-şi notiţele de la prelegeri ca să i le arate – pagină după pagină de modele triadice.

— Da, acestea sunt câteva din triadele lui Fichte, dar să vă spun ce m-a izbit dintr-odată când am venit la Tennstedt. Putem considera că ele ne reprezintă pe noi doi. Dumneata eşti teza – liniştită, palidă, finită, reţinută. Eu sunt antiteza – incomodă, contradictorie, pătimaşă, aspirând să ajung dincolo de mine însumi. Acum trebuie să vedem dacă sinteza va fi armonie între noi sau va duce la o altă imposibilitate, una la care n-am visat niciodată.

Karoline i-a răspuns că ea nu prea visează cine ştie ce.

Despre Dr. Brown, la care a ajuns după aceea, ea ştia câte ceva, dar nu-şi dăduse seama că abordarea browniană este o îmbunătăţire a tuturor sistemelor medicale existente ori că Dr. Brown însuşi ţinuse prelegeri având în faţă un pahar de whisky şi unul de laudanum, sorbind când din unul, când din celălalt, spre a demonstra echilibrul perfect. Ea nici măcar nu ştia ce e whiskyul.

Femeile sunt copii ai naturii, i-a mai zis Fritz, drept care, într-un fel, natura e arta lor.

— Trebuie să citiţi *Wilhelm Meister,* Karoline.

— Bineînţeles că am citit *Wilhelm Meister,* i-a răspuns

ea.

El a fost descumpănit câteva clipe, aşa că ea a avut timp să adauge:

— Mignon mi s-a părut foarte enervantă.

— E doar un copil, a strigat el, un duh sau un văzător de duhuri, mai mult decât un copil. Moare fiindcă lumea nu e îndeajuns de sfântă s-o cuprindă pe ea.

— Moare fiindcă Goethe nu ştia ce să mai facă cu ea. Dacă ar fi măritat-o cu Wilhelm Meister, ar fi fost bine pentru amândoi.

— Sunteţi foarte severă în judecăţi, i-a spus el.

S-a aşezat să scrie câteva versuri pe tema asta. Karoline şi una dintre slujnicele de la bucătărie înşirau rondele de măr uscat pe aţă.

— Dar aţi scris despre sprâncenele mele, Hardenberg!

Karoline Just are sprâncene negre
Şi după cum le mişcă
Primesc bună povaţă.

— O să vă dau un nume ca pentru un animal de casă, i-a zis Fritz. Nu aveţi un nume din ăsta?

Celor care purtau nume precum Caroline şi Karoline (numele cel mai des întâlnit în nordul Germaniei) li se spunea în general Line, Lili, Lollie ori Karolinchen.

— Nu, n-am avut niciodată, a răspuns ea, clătinând din cap.

— O să vă spun Justen, a hotărât el.

16

CERCUL DE LA JENA

Tennstedt, credea Just, are avantajul că se află la peste optzeci de kilometri de Jena. Tânărul Hardenberg încă avea o mulţime de prieteni acolo, dar, după părerea lui Just, fără ei i-ar fi fost mai bine. De exemplu, fizicianul – căci asta era – Johann Wilhelm Ritter ar trebui trimis, spre binele lui, la un azil. Dar Ritter era un inocent. Ceea ce îl şoca în special pe Just era comportamentul femeilor de la Jena. Friedrich Schlegel, unul dintre primii prieteni pe care şi-i făcuse Hardenberg, era un mare admirator al lui Caroline, soţia fratelui său August. Ea fusese şi iubita lui George Foster, bibliotecarul. Acesta fusese părăsit de soţie, Thérèse, pentru un gazetar, ea plângându-se că atunci când le murise copilul de pojar nu primise nicio alinare de la soţ, care nu făcuse decât „paşi silitori să producă un înlocuitor”. Friedrich Schlegel trăia din nou cu o femeie mai mare decât el cu zece ani. Dorothea, fiica filosofului Moses Mendelssohn, aparent un fel de femeie mămoasă, care însă avea deja un soţ, bancher, cu un nume pe care pur şi simplu nu-l ţinea minte. Oricum, oricine va fi fost, omul nu mai făcea parte din povestea asta.

Erau cu toţii inteligenţi, revoluţionari, dar, cum fiecare avea alt plan, nu se ajungea nicăieri. Vorbeau întruna despre cum vor merge în Prusia, la Berlin, dar nu se mişcau din Jena. Asta, credea Just, pentru că Jena era mult mai ieftină.

Pentru cercul de la Jena, Fritz era un fel de fenomen, un

băiat de la ţară, poate încă în creştere, care în entuziasmul lui putea să spargă obiecte în jur, la cât de înalt şi de stângace era. Friedrich Schlegel era convins că băiatul e un geniu. „Trebuie să-l vedeţi”, le povesteau prietenii cunoştinţelor. „Orice aţi citi despre Hardenberg, nu-l veţi înţelege cum l-aţi înţelege dacă aţi lua ceaiul cu el o dată.”

— Când îi scrieţi, i-a spus Caroline Schlegel cea sălbatică Dorotheei, cumnata ei, spuneţi-i să vină imediat şi o să *fichtisieren* cu toţii, o să simfilosofăm şi o să *sympoetisieren* până în zori.

— Da, a răspuns Dorothea, trebuie să ne adunăm iar cu toţii în faţa camerei mele. Nu mă liniştesc până nu reuşim. Dar, oricum, de ce umblă Hardenberg al nostru ca un conţopist la cheremul vreunui Kreisamtmann plicticos?

— Ea câţi ani are? a întrebat Dorothea.

17

CE SENS ARE?

Acum, că Gaul era în grajdul familiei Just, Fritz putea să-l însoţească pe Kreisamtmann în drumurile lui. Trebuia să fie funcţionarul lui legal, să preia metodele lui în afaceri, după cum precizase tatăl lui când plecase.

În ciuda hainelor sobre, cumpărate la mâna a doua, nu arăta tocmai cum trebuie, adică nu tocmai ca un conţopist, şi Gaul făcea notă discordantă. Dar Kreisamtmann îl îndrăgise din prima clipă în care-l văzuse. Singura măsură de precauţie pe care şi-o luase înainte să se apuce de treabă împreună a fost să-l întrebe dacă mai are aceeaşi părere despre evenimentele din Franţa.

— Revoluţia Franceză n-a avut efectele sperate, aşa i-a prezentat el situaţia lui Fritz. N-a adus o epocă de aur.

— Nu, au făcut din revoluţie o măcelărie, pe cuvânt, a răspuns tânărul. Însă spiritul Revoluţiei, aşa cum am auzit de ea prima dată, aşa cum ne-a parvenit prima dată, s-ar putea păstra aici, în Germania. S-ar putea muta în lumea închipuirii şi l-ar putea administra poeţii.

— Mi se pare, a spus Just, că imediat ce vă veţi hotărî la o anumită profesie ar fi o idee bună să intraţi în politică.

— Politica e ultimul lucru de care avem nevoie. Cel puţin asta am învăţat la Fraţii Moravi. Statul ar trebui să fie o familie pe ai cărei membri îi leagă iubirea.

— Nu prea sună a Prusia, a răspuns Kreisamtmann.

Lui Freiherr von Hardenberg i-a scris că are o relaţie nespus de reuşită cu fiul său, pe care i-l încredinţase.

Friedrich dădea dovadă de mult spirit practic. Cine ar fi bănuit că el, poetul, n-ar fi precupeţit niciun efort să devină om de afaceri, să facă acelaşi lucru de două-trei ori, să analizeze asemănările şi deosebirile, aşa cum apăreau ele în articolele din ziar, unor chestiuni de afaceri ca să fie sigur că le judecase corect şi toate astea, cu râvna cu care citea poezie, ştiinţă şi filosofie. „Bineînţeles că fiul dumneavoastră învaţă foarte repede, de două ori mai repede decât oricare alt muritor de rând.”

„E ciudat că, deşi se presupune că eu sunt cel care îl învaţă”, continua Just în scrisoare, „şi *chiar* îl învăţ, el mă învaţă *pe mine* şi mai mult, lucruri la care nu eram atent înainte şi astfel mă scutur de gândirea mea limitată de om bătrân. M-a sfătuit să citesc *Robinson Crusoe* şi *Wilhelm Meister.* I-am spus că până acum n-am fost absolut niciodată tentat să citesc o operă de ficţiune.”

„Care sunt lucrurile acelea”, îl întreba Freiherr în scrisoarea de răspuns, „la care nu eraţi atent înainte? Vă rog fiţi bun şi daţi-mi un exemplu.” Just i-a zis că Fritz Hardenberg i-a vorbit despre o fabulă pe care o descoperise, din câte îşi amintea Just, în scrierile filosofului olandez Franz Hemsterhuis – despre limba universală, dintr-o vreme în care plantele, stelele şi pietrele vorbeau de la egal la egal cu animalele şi cu oamenii. Soarele comunică, de pildă, cu piatra atunci când o încălzeşte. Odinioară cunoşteam cuvintele din limba aceasta şi le vom mai cunoaşte, de vreme ce istoria se repetă mereu. „I-am spus că, desigur, asta este întotdeauna o posibilitate, dacă vrea Dumnezeu.”

Freiherr i-a răspuns că fiul lui nu are nevoie de altă limbă, în afară de germană, ca să se achite de îndatoririle lui de viitor inspector la minele de sare.

Cum iarna drumurile erau adesea impracticabile, Coelestin Just şi funcţionarul lui de probă umblau cât mai mult până la sfârşitul toamnei.

— Dar am mai scris ceva ce aş vrea să citiţi cât încă am timp, i-a zis Fritz lui Karoline. Nu pot să mai trăiesc până nu ascultaţi.

— Poezie?

— Poezie, dar nu versuri.

— Atunci, o poveste? a întrebat ea, temându-se să nu apară iar triadele lui Fichte.

— Un început de poveste.

— Să aşteptăm să se întoarcă Mătuşa Rahel de la slujba de seară.

— Nu. E doar pentru dumneata, i-a răspuns el.

„Tata şi mama dormeau deja, ceasul de pe perete ticăia monoton, afară vântul şuiera prin pervazul ferestrei, din care se auzeau trosnituri. Din când în când, raza lunii lumina încăperea cu strălucirea ei. Tânărul stătea în pat neliniştit, aducându-şi aminte de necunoscut şi de poveştile lui. «Nu gândul la comoară a trezit în mine asemenea doruri de nerostit», îşi spunea în sinea lui. «Nu tânjesc să fiu bogat, însă-mi doresc cu nesaţ să văd floarea albastră. Este tot timpul în sufletul meu, nu-mi pot închipui altceva şi nu mă pot gândi la altceva. Nicicând nu am mai simţit aşa. E ca şi cum până acum aş fi visat ori ca şi cum somnul m-ar fi purtat în altă lume. Căci cui i-ar fi păsat de flori în lumea în care trăiam? Acolo nu s-a auzit niciodată despre o asemenea patimă sălbatică pentru o floare. Însă oare de unde venea necunoscutul acela? Nimeni nu mai văzuse vreodată un astfel de om. Şi totuşi, nu ştiu cum se face că numai pe mine m-a prins cu adevărat ceea ce ne-a spus. Toată lumea a auzit ce am auzit şi eu, dar nimeni nu l-a luat în serios.»”

— Aţi mai citit asta cuiva, Hardenberg?

— Nimănui, niciodată. Cum aş fi putut? Abia am scris-o, dar ce contează? Ce sens are floarea albastră? a adăugat.

Karoline a văzut că nu are de gând să răspundă el însuşi la întrebare.

— Tânărul trebuie să plece de acasă ca s-o găsească, i-a zis. Nu vrea decât s-o vadă, nu să fie a lui. Nu poate să fie poezia, poezia o ştie deja. Nu poate să fie fericirea, n-ar avea nevoie de un necunoscut să-i spună ce e fericirea. Din câte bag de seamă, e deja fericit acasă.

Neaşteptatul privilegiu de a-l asculta citindu-i era pe

sfârşite şi pe Karoline, aparent la fel de stăpână pe sine şi la fel de palidă, a străbătut-o un fior de nelinişte. Mai bine-şi tăia o mână decât să-l dezamăgească, aşa cum stătea acolo şi se uita la el, încrezător şi hotărât, cu ochii lui mari, căprui-deschis, aşteptând cu nerăbdare un semn de înţelegere.

Ce o îngrijora cel mai tare era că, după ce a aşteptat puţin, n-a trădat nici urmă de resentiment sau nici chiar de surprindere, ci şi-a închis încet caietul:

— Nu contează, *Liebe Justen.*

18

FAMILIA ROCKENTHIEN

În noiembrie Kreisamtmann l-a luat pe Fritz într-o serie de expediţii la birourile percepţiei din regiune, ai cărei locuitori adormiţi se trezeau fără chef la viaţă din pricina junelui vizitator, pornit să înveţe tot cât mai repede cu putinţă.

— Nu e greu să administrez un birou, îi spunea Just. Mai întâi, este o chestiune de a şti ce intră, în al doilea rând trebuie să cunoşti ce scapă din vedere, în al treilea rând, să ştii ce s-a aranjat şi e gata să iasă şi, în al patrulea rând, ce a ieşit de fapt. Totul se întâmplă la una dintre aceste patru etape, aşa că nu există nicio scuză dacă un document nu e pus unde trebuie. Fiecare document trebuie înregistrat, iar la registru trebuie să ajungi imediat cu ajutorul unei copii scrise. Lumea civilizată n-ar putea exista fără mulţimea ei de funcţionari care copiază acte, iar ei, la rândul lor, n-ar putea exista, dacă civilizaţia n-ar însemna atâtea hârtii.

— Nu cred c-aş putea trăi, dacă aş fi un funcţionar care copiază acte, i-a spus Fritz. Asemenea ocupaţii n-ar trebui să existe.

— O revoluţie nu le-ar putea veni de hac, i-a zis Coelestin Just. O să vedeţi astfel de funcţionari la piciorul ghilotinei.

Cum mergeau ei aşa cu greutate, picături de apă li se strângeau pe borurile de la pălărie şi apoi cădeau uşor, alunecându-le şi de pe vârful nasului, şi din urechile pe

care caii şi le strângeau, parcă în semn de protest faţă de vreme. Deseori pământul şi aerul nici nu se deosebeau unul de altul în ceaţa toamnei, dimineaţa parcă prefăcându-se direct în după-amiază, sărind peste miezul zilei. La ora trei lămpile de la ferestre erau deja aprinse.

Era una dintre cele treisprezece zile libere din an când în Saxonia şi în Turingia nu se făcea nici măcar pâine, dar Just îi ceruse perceptorului-şef de la Greussen să ţină biroul deschis încă vreo oră de dimineaţă. Fritz explica în ce fel, cu ajutorul chimiei, s-ar putea copia documente automat.

— Să nu mai sugeraţi nicio îmbunătăţire aici.

— Poate că şefilor birourilor nu le sunt pe plac vizitele noastre, a spus Fritz, căruia i-a trecut prin cap pentru prima dată, fiindcă pentru el erau încă o specie bizară.

După Greussen, i-a zis Just junelui său funcţionar aflat în perioada de probă, la Grüningen vor lua o mică gustare, „dacă se oferă”. Au ieşit din oraş pe un drum lung, străjuit de copaci fremătând şi păşuni cenuşii, unde încă ardeau frunzele pe care le strângeau localnicii toamna ca să le dea foc, firişoarele de fum mirositor înălţându-se până la cer.

— Acesta este conacul din Grüningen. Mergem la Herr Kapitän Rockenthien.

Era o casă foarte mare, clădită destul de recent, în stuc galben.

— Cine este Kapitän Rockenthien?

— Cineva a cărui uşă e deschisă, i-a răspuns Kreisamtmann.

Fritz s-a uitat în faţă şi a văzut că poarta de la curtea pentru trăsuri, sub o boltă înaltă, din piatră galbenă, şi uşa mare de la intrarea din partea de sud chiar erau deschise. De la nişte ferestre foarte înalte venea o lumină extravagantă. Poate erau aşteptaţi la Schloss Rockenthien. Fritz n-avea să afle niciodată dacă da sau ba.

Doi bărbaţi au venit să le ia caii şi au urcat cele trei trepte din faţă.

— Dacă Rockenthien e acasă, o să-l auzi râzând, a zis Just, parcă încurajându-se puţin şi în clipa aceea a apărut

Rockenthien, ţipând la servitori să nu se amestece şi întinzând mâinile spre ei, râzând.

— Coelestin Just, cel mai vechi prieten, cel mai bun prieten!

— Nici gând de aşa ceva, a zis Just.

— Dar de ce nu v-aţi adus nepoata, pe nepreţuita Karoline?

— L-am adus pe acest tânăr pe care îl pregătesc pentru administraţie. Herr Johann von Rockenthien, fost Căpitan în armata Înălţimii Sale Prinţul Schwarzburg-Sondeshausen, vă rog să-mi permiteţi să vi-l prezint pe Freiherr Georg Philipp Friedrich von Hardenberg.

— Cel mai tânăr prieten al meu! a exclamat vesel Van Rockenthien.

Stofa bună a hainei pe care o purta i s-a strâns şi a foşnit când a întins din nou braţele.

— Şi totuşi, aici veţi fi în largul dumneavoastră, vă asigur.

Cuvintele nu i-au fost acoperite chiar cu totul de lătratul haitei de câini mari rămaşi în hol, în caz că pică ceva de mâncat de la cei care intră şi ies.

— *Platz!* le-a strigat stăpânul.

Acum se aflau în *Saal,* care era încălzită de două şemineuri mari, unde ardea lemn de molid şi pin. Numărul mare de scaune şi de mese îi dădea încăperii aerul că ar găzdui o vânzare de mobilă trăsnet. Cine erau toţi aceşti oameni, toţi aceşti copii? Nici Rockenthien însuşi nu părea să ştie prea clar, dar a început să-i numere pe degete, mare glumă – ca tot ce spusese până acum.

— Micuţii mei, Jette, Rudi, Mimi…

— Nu ţine minte câţi ani au, a strigat o blondină liniştită, nu tocmai tânără, aşezată pe canapea.

— Câţi ani au, asta e treaba dumitale mai degrabă decât a mea. Ea este draga mea soţie, Wilhelmine. Şi aici sunt câţiva dintre copiii mei vitregi, nu toţi – George von Kühn, Hans von Kühn, iar Sophie trebuie să fie pe undeva pe-aici.

Fritz s-a uitat de la unul la altul şi s-a înclinat în faţa lui Frau von Rockenthien, care i-a zâmbit, dar nu s-a ridicat,

în timp ce soţul a continuat jovial, prezentând-o pe guvernanta franţuzoaică şi spunând că până şi ea a uitat franceza, dar şi pe câţiva invitaţi – doctorul nostru, Johann Langermann, „care, din nefericire pentru el, nu ne găseşte niciodată nicio problemă”, Herr Regierungsrat Hermann Müller şi soţia, Frau Regierungstrat Müller, doi avocaţi din partea locului, un profesor de la Luther Gymnasium – ei bine, toate acestea durează, e limpede, o oră la Schloss, fără să facă vreo invitaţie directă. Însă probabil că la Grüningen nu prea aveai unde să te duci.

Acum micuţul George, care se năpustise afară imediat ce fuseseră anunţaţi oaspeţii cei noi, s-a întors şi l-a tras de mânecă pe Fritz.

— Hei ho, Freiherr von Hardenberg. Am fost la grajd să mă uit la calul dumneavoastră. Nu e bun de nimic. De ce nu vă luaţi altul?

Lui Fritz nu-i păsa nici de el, nici de ceilalţi, care se duceau cum se despărţeau, aşa cum se duce fluxul pe o plajă lină şi se strângeau iar în grup, în spatele interesantului oaspete nou venit, urmărind să-l izoleze şi să vadă din ce e făcut. Dar a rămas acolo, holbându-se în cameră.

„Unde le sunt bunele maniere?” s-a întrebat Coelestin, care vorbea cu Regierungsrat.

În fundul încăperii stătea la fereastră o fată cu părul negru, ciocănind leneş în geam de parcă ar fi încercat să atragă atenţia cuiva.

— De ce nu te-a pieptănat nimeni, Sophie? a strigat de pe canapeaua ei Frau von Rockenthien, pe un ton deloc exigent, chiar plin de alinare. Şi de ce te uiţi pe fereastră?

— Vreau să ningă, mamă. Atunci am putea să ne desfătăm cu toţii.

— Nu mă clintesc până nu se întoarce, a zis Fritz cu voce tare.

— Dacă trec soldaţii, putem să dăm cu zăpadă în ei, a spus Sophie.

— Ai doisprezece ani, Söphgen, şi la vârsta ta nu pari să bagi de seamă, totuşi, că avem oaspeţi.

La remarca asta, ea s-a întors ca şi cum ar fi luat-o o pală de vânt, aşa cum ia vântul copiii.

— Îmi pare rău, îmi pare rău.

19

UN SFERT DE CEAS

Herr Rockenthien nu prea a părut niciodată stăpânul casei mari de la Grüningen – şi al niciunei case. La patruzeci de ani, era voluminos şi dezlânat, când binevoitor, când rău ca un câine *badger-hound* atunci când umbla pe coridoarele lungi de la Schloss Grüningen.

De fapt, clădirea fusese construită în urmă cu cincizeci de ani de tatăl primului soţ al soţiei lui, Johann von Kühn. Rockenthien venise acolo, aşadar, în 1787, când se căsătorise. Dar nu era genul de om care să-şi schimbe comportamentul odată cu instalarea pe o asemenea proprietate sau odată cu pierderea ei şi nu era intimidat de ideea că răspunde de vieţile multor altora.

Biroul de percepţie din regiune se instalase într-o încăpere relativ mică din faţă, la stânga intrării principale. Acolo conducea în principiu Rockenthien, ca moştenitor al *Rittergut,* dar, deşi nu era nici pe departe un om slab, era prea agitat ca să conducă mult timp ceva. Coelestin Just şi un funcţionar trecuseră repede la treabă.

— Mi s-a întâmplat ceva, i-a zis Fritz lui Just.

Orice ar fi, i-a răspuns cel din urmă, trebuie să se întâmple mai târziu, căci treaba lui, deci şi datoria lui, era în biroul din faţă, unde înainte locatarii de la Schloss Grüningen îşi aduseseră porumbul, lemnele de foc şi gâştele, iar acum se certau pe plata pentru munca lor de la câmp, pe care nu o mai făceau pentru Electorul Saxoniei.

— Am ajuns la timp, Hardenberg, dar trebuie să începem

îndată. O să ne ia toată dimineaţa, fără îndoială, după care aşteptăm o cină bună, nu vă fie frică, apoi *Nachtisch*[11], când o să putem sta de vorbă cu toţii şi o să discutăm deschis, iar după aceea o să mergem la culcare, ca să fim la lucru din nou de la patru la şase.

— Mi s-a întâmplat ceva, a repetat Fritz.

Fritz i-a scris imediat lui Erasmus la Şcoala Forestieră de la Hubertusberg, trimiţându-i scrisoarea cu poşta diligenţei. Erasmus i-a răspuns: „La început am fost uimit când ţi-am primit scrisoarea, dar, de când i-au venit de hac lui Robespierre la Paris, m-am obişnuit aşa de bine cu întâmplările extraordinare, că mi-am revenit repede. Îmi spui că te-ai hotărât într-un sfert de ceas. Cum poţi să înţelegi o domnişoară într-un sfert de ceas? Dacă ai fi spus un sfert de an, ţi-aş fi admirat puterea de pătrundere în inima unei femei, dar un sfert de ceas... Numai gândeşte-te! Tu eşti tânăr şi aprig, Domnişoara are doar paisprezece ani şi e aprigă şi ea. Amândoi sunteţi fiinţe umane senzuale şi o să vină ceasul de iubire în care o să vă sărutaţi cu patimă, iar când o să se isprăvească o să te gândeşti că, ei bine, a fost doar o Domnişoară, ca toate Domnişoarele! Dar să presupunem că treceţi de toate obstacolele şi vă căsătoriţi. Atunci o să te bucuri ca niciodată. Dar satisfacţia duce la oboseală şi o să te alegi cu plictiseala, care te îngrozeşte atât”.

Fritz a trebuit să recunoască faptul că fratele lui, faţă de care n-a avut niciodată secrete, are dreptate, că Sophie nu are paisprezece ani, ci doar doisprezece şi că nu avusese un ceas de iubire, ci doar sfertul de ceas despre care i-a mărturisit, atunci când fuseseră înconjuraţi de alţi oameni, la ferestrele mari din *Saal,* la Schloss Grüningen.

— Sunt Fritz von Hardenberg, îi spusese. Dumneavoastră sunteţi Fräulein Sophie von Kühn. Aveţi doisprezece ani, aşa am auzit-o de la graţioasa dumneavoastră mamă.

Sophia şi-a pus mâinile în păr.

---

[11] „Desert” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

— Sus, ar trebui să stea în sus.
— Peste patru ani va trebui să vă gândiţi ce bărbat va avea norocul de a spera să vă devină soţ. Să nu-mi spuneţi că va trebui să ceară permisiunea tatălui dumneavoastră vitreg! Ce ziceţi?
— Peste patru ani nu ştiu ce o să fiu.
— Adică nu ştiţi ce o să deveniţi.
— Nu vreau să devin.
— Poate aveţi dreptate.
— Eu vreau să fiu şi să nu trebuiască să mă gândesc la asta.
— Dar nu trebuie să rămâneţi copil.
— Nu sunt copil acum.
— Eu sunt poet, Sophie, dar peste patru ani o să fiu un oficial din administraţie şi o să primesc un salariu. Atunci o să ne căsătorim.
— Dar nu vă cunosc!
— M-aţi văzut. Sunt ce vedeţi.
Ea a râs.
— Râdeţi întotdeauna de oaspeţi?
— Nu, dar la Grüningen nu vorbim aşa.
— Dar v-ar plăcea să trăiţi cu mine?
Sophie a şovăit, după care a răspuns:
— Îmi placi, într-adevăr.

Erasmus nu s-a liniştit. „Cine poate dovedi”, scria, „că, dacă acum nu e răsfăţată, o să rămână tot aşa când o să iasă în lume? Un şablon, o să-mi răspunzi, însă şabloanele nu se înşală întotdeauna. Şi de unde ştii, de vreme ce zici că e aşa de frumoasă şi sigur îi fac curte mulţi, că n-o să-ţi fie necredincioasă? Fetele îşi urmează instinctul la treisprezece ani (tot nu-i venea să creadă că e şi mai mică), cu toate că la douăzeci şi trei sunt mai inteligente decât noi. Adu-ţi aminte ce mi-ai spus atât de des, da, chiar şi acum două luni la Weissenfels. Ai uitat aşa de repede?”
Ce îl rănise cel mai tare în scrisoarea lui Fritz, continua Erasmus, era „hotărârea lui rece”. Însă, dacă era hotărât să meargă mai departe, se putea baza pe ajutorul lui –

iubirea pentru fratele lui rămânea neschimbată până la moarte. Tata sigur avea să-i dea de furcă, „dar am discutat de atâtea ori ce loc ocupă un tată în ierarhia lucrurilor”.

„Apropo”, adăuga, „ce s-a întâmplat cu prietenia ta cu Karoline Just? Adio! Al tău frate şi prieten adevărat, Erasmus.”

20

NATURA DORINŢEI

Fritz a întrebat dacă poate petrece Crăciunul la Tennstedt.

— Sunt sigură că da, în caz că familia dumneavoastră nu va fi dezamăgită, i-a răspuns Karoline. Unchiul şi mătuşa vă vor accepta cu toată căldura şi vom tăia şi un porc, bineînţeles.

— Mi s-a întâmplat ceva, Justen.

Era bolnav, ea întotdeauna se temuse de asta.

— Ce s-a întâmplat?

— Oamenii ar putea spune că nu ne cunoaştem de mult timp, Justen, însă prietenia dumitale… Nici nu pot să vă zic… Şi când sunt plecat îmi aduc aminte atât de limpede de parcă aţi fi în continuare cu mine, suntem ca două ceasuri fixate la aceeaşi oră şi când ne revedem e ca şi cum nu s-a scurs niciun timp, funcţionăm în acelaşi ritm.

„Dar n-am ştiut ce să-i spun după ce mi-a citit începutul din *Floarea albastră.* A uitat, slavă Domnului!” se gândea ea.

— M-am îndrăgostit, Justen.

— Nu la Grüningen!

Ea s-a simţit ca şi cum i s-ar fi golit tot trupul. Fritz era perplex.

— Cunoaşteţi familia destul de bine, desigur. Herr von Rockenthien l-a întâmpinat pe unchiul dumneavoastră ca pe cel mai vechi prieten.

— O cunosc, desigur. Dar acum nu e acasă niciuna

dintre fetele mai mari, e doar Söphgen.

Calculase deja când auzise că unchiul îl ia la Grüningen.

Fritz a fixat-o cu privirea.

— Sophie e inima inimii mele.

— Dar n-are nici... a căutat ea să dea un răspuns moderat. Şi *râde.*

— Justen, până acum aţi înţeles tot, aţi ascultat tot. Ar fi însă o greşeală să vă cer prea mult. Văd că nu înţelegeţi un lucru, din nefericire cel mai important, natura dorinţei dintre un bărbat şi o femeie.

Karoline nu ştia, nici atunci, nici după aceea, de ce îi era cu neputinţă să treacă peste. Poate din vanitate – care era un păcat –, poate din pricina fricii reci că va pierde încrederea lui pe veci.

— Nu toată lumea poate vorbi despre suferinţa pe care o are, i-a spus. Unii sunt despărţiţi de singurul om pe care-l iubesc, dar trebuie să păstreze tăcerea.

Nu era o minciună. Nu pomenise de ea. Însă generozitatea lui Fritz, în compasiunea lui, şi revărsarea spontană a sentimentului de prietenie o dureau. Ce forţă mare vorbise cu vocea ei şi-i spusese ceva ce, la urma urmei, *era* o minciună şi se voia o minciună? Pe măsură ce dragul de Fritz vorbea mai departe, blând ori aprins, despre obstacolele din calea fericirii (bineînţeles că n-a mai întrebat-o nimic, ce-i spusese era sfânt), obstacole care-i apropiau şi mai mult, simţea că între ei se crease din nimic o entitate nouă şi deloc bine-venită. Aşa că acum erau patru: poetul, mult dorita Sophie, râzând în gura mare, ea însăşi, nepoata sobră care se ocupa de gospodărie, şi acum iubitul ei absent, secret, frustrat, fără îndoială un respectabil oficial de rangul al doilea, trecut de treizeci de ani, probabil – după cum îl vedea, din ce în ce mai clar, Karoline –, în haine austere, din material rezistent, aproape sigur bărbat căsătorit sau poate pastor. Era atât de real în clipa aceea, că ar fi putut să întindă mâna şi să-l atingă. Şi se născuse din rana pe care i-o făcuse Hardenberg ei când îi zisese că nu înţelege natura dorinţei.

— Cuvintele ni s-au dat ca să ne înţelegem unul pe altul, deşi nu complet, a continuat el plin de entuziasm.

— Şi ca să scriem poezie.

— Da, Justen, dar nu trebuie să aştepţi prea mult de la limbă. Limba trimite doar la ea însăşi, nu e cheia spre ceva superior. Limba vorbeşte, pentru că a vorbi e plăcerea ei şi altceva nu poate să facă.

— Atunci, poate să spună şi aiureli, a obiectat Karoline.

— De ce nu? Aiurelile sunt doar o altă limbă.

21

ZĂPADĂ

Dar, la urma urmei, Fritz trebuia să-şi petreacă sărbătoarea Crăciunului la Weissenfels. Bernhard nu numai că ar fi dezamăgit dacă n-ar veni, i-a scris Sidonie, ci trebuia să-şi vadă şi noul frate. Natura a dat în continuare roade în căldura încăperii patriarhale de la Weissenfels, ascunse de perdele mari şi învăluite în pene de gâscă, aşa că în urmă cu un an s-a născut Amelie, iar anul acesta, Christoph. Bernhard primise vestea fără entuziasm.

— Acum sunt încă doi mai mici decât mine. Îmi va fi greu să mai atrag atenţia îndeajuns.

— Dar îl iubeşti pe micuţul Christoph, i-a zis Sidonie răbdătoare. Tu însuţi eşti doar un copil, Bernhard, eşti încă în zilele de graţie.

— Una peste alta, îl urăsc pe Christoph. Când vine Fritz? O să fie aici în ajunul Crăciunului?

La Tennstedt, Karoline şi Rahel supravegheau împreună servitorii îngropând varza în nisipul din cămară şi cartofii în pământul din curte. Proviziile care le prisoseau le aşezau într-un dulap adânc, chiar în bucătărie, ca să li se împartă sărmanilor cu porţii duble de schnaps, ce aduceau amintirea mângâietoare a căldurii de vară în fiecare gură de mojic.

Cât despre Hardenberg, n-au făcut decât să comenteze între ele că, la urma urmei, e păcat că nu poate petrece Crăciunul cu ei.

În drum spre Weissenfels, Fritz avea o oarecare întârziere. Aranjase să facă o vizită de câteva ore la Schloss Grüningen. Dar în seara aceea a început să ningă în toată Turingia şi în toată Saxonia. Vântul de nord-est scotea în evidenţă fiecare creangă, fiecare oişte de la şaretă, fiecare grămadă de varză, învăluindu-le într-un strat de alb cristalin. După care se făceau nevăzute şi nu rămânea decât o orbire albă, care părea în acelaşi timp că se înalţă din pământ şi cade din cerul greu.

În timp ce Karoline dădea o mână de ajutor să se facă o cărare spre cişmeaua de afară, a sosit o scrisoare de la Hardenberg, de la Grüningen.

— Deci n-a ajuns mai departe!

În scrisoare îi spunea, poate nu dând dovadă de mare tact, că, fiind prins în ninsoare, a rămas să doarmă şi să mănânce în „cea mai primitoare casă din lume”. Zăpada era atât de mare, zicea el, că ar fi fost primejdios să iasă şi că un om cugetat nu-şi asumă asemenea riscuri fără rost. „Voi rămâne, vreau să rămân, trebuie să rămân, ar trebui să rămân, pot să rămân aici, cine se poate împotrivi Sorţii? Am hotărât că sunt Determinist. S-ar putea ca Soarta să nu fie atât de bună altădată.”

„În casa aia mare trebuie să existe cineva care să dea zăpada ca să intre trăsura”, şi-a zis Karoline. „Dar el spune mereu o groază de aiureli. Când a venit aici prima dată, mi-a spus că am mâini frumoase şi că şi faţa de masă şi tava pentru ceai sunt frumoase.”

El pusese în plic şi nişte versuri, care se încheiau aşa:

Îngăduie-mi o privire în viitor, când inimile noastre
Nu vor mai fi pline de nelinişte şi resemnare, iar Dragostea şi Soarta
Ne vor răsplăti cel puţin pentru jertfele noastre şi departe, în urma noastră,
Oceanul cel sălbatic va vui.
Într-o zi, la miezul vieţii, vom sta amândoi la masă,
Fiecare va fi căsătorit, alături de cel pe care-l

iubeşte.

Şi atunci vom privi în urmă la cum a fost de dimineaţă.

Cine ar fi visat una ca asta? Inima nu suspină niciodată în zadar!

Karoline ştia că „Inima nu suspină niciodată în zadar!” sunt vorbe din-acelea care se scriu pe hârtiile în care se împachetează dulciurile. Însă ultimul vers era un supliciu. Iată-l pe admiratorul ei inexistent, *Verliebte*[12] cel neiubit, plăsmuit din propria ei nefericire, stând cu ea la masă, într-adevăr, toţi patru erau acolo. Dar cel puţin poezia era pentru ea şi numai pentru ea. Se numea *Răspuns lui Karoline.* A pus-o în sertarul în care ţinea astfel de lucruri şi a răsucit cheia. Apoi s-a strâns în braţe de parcă s-ar fi scuturat de frig.

[12] „Iubit” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

22

ACUM ÎNGĂDUIŢI-MI S-O CUNOSC

În cele două zile petrecute cu familia Rockenthien, pe Fritz l-a surprins nespus diferenţa dintre viaţa de zi cu zi la Kloster Gasse, Weissenfels, şi cea de la Schloss Grüningen. La Grüningen nu existau nici interogatorii, nici întâlniri de rugăciune, nici nelinişte, nici catehisme, nici frică. Supărarea, în caz că exista aşa ceva, se risipea în câteva clipe şi ceea ce la Weissenfels s-ar fi numit pierdere de vreme exista din belşug. La micul dejun, la Grüningen nimeni nu trântea ceaşca de cafea şi nici nu ţipa *Satt!* Vânzoleala necontenită din jurul liniştitei Frau Rockenthien (care, ca şi Freifrau van Hardenberg, avea încă un nou-născut de crescut) părea o imagine a eternei reîntoarceri, aşa că nici gând ca timpul să se declare de unul singur duşman.

La Grüningen, dacă pomeneai de avansul francezilor, nu se îngrijora nimeni. Când George a apărut într-o jiletcă tricoloră, nu s-a mirat nimeni. Îndurerat, Fritz l-a comparat pe Demonul George, afabil şi gălăgios, cu ciudatul de Bernhard. Iar vizitele Unchiului Wilhelm la Weissenfels semănau groază şi te rugai să plece, în vreme ce la Grüningen poposeau tot soiul de cunoştinţe şi prieteni şi erau bine primiţi cu toţii, chiar dacă trecuseră pe-acolo doar cu o zi în urmă, ca şi cum nu s-ar mai fi arătat la faţă de luni bune.

— Vara ţinem *Nachtisch* afară, sub liliac, i-a zis Frau Rockenthien. Şi trebuie să ne citiţi.

La Weissenfels, după ce se lua masa, dispărea toată lumea imediat ce se rostea rugăciunea de mulţumire. Fritz nu era sigur că există un liliac în grădină. Ar fi fost înclinat mai degrabă să spună că nu...

Cum probabil că nu avea să petreacă acolo decât o zi ori două, ştia că trebuie să-şi folosească înţelept timpul.

— Dorinţa vi s-a îndeplinit, Fräulein Sophie, i-a spus privind-o, în timp ce ea stătea în dreptul aceleiaşi ferestre în *Saal.*

Tocmai deschisese gura roz, de copil, şi parcă fără să-şi dea seama scosese un pic limba, dornică să guste fulgii de cristal strânşi de partea cealaltă a sticlei. Herr Rockenthien, care a trecut ca tunetul, cu George şi Hans, s-a oprit să-l întrebe despre studii. Pe toţi cei cu care făcea cunoştinţă îi întreba sincer interesat cu ce se ocupă, obicei deprins pe vremea când fusese ofiţer în slujba Prinţului de Schwarzburg-Sondeshausen. Fritz i-a răspuns entuziast, pomenind de chimie, geologie şi filosofie. Şi de Fichte.

— Fichte ne-a explicat că există un singur sine absolut, o singură identitate pentru toţi oamenii.

— Atunci, Fichte ăsta are noroc, i-a strigat Rockenthien. În casa asta, eu trebuie să am grijă de treizeci şi două de identităţi.

— Papa nu-şi face nicio grijă, a răspuns George. Azi, când grădinarul-şef îl căuta disperat să-l întrebe ce să facă cu şanţurile blocate, el vâna în zăpadă.

— Eu am o carieră în armată, nu în grădina de legume, a zis Rockenthien binedispus. Cât despre vânătoare, nu mă pasionează. Dis-de-dimineaţă mi-am luat arma şi am ieşit ca să-mi hrănesc familia.

Ca un magician, a scos din buzunar ceea ce evident uitase până atunci, un şir pe care erau legate nişte păsărele moarte. Aveai impresia că procesiunea – una ori două s-au înţepenit şi a trebuit să tragă şi să se opintească – o să continue la nesfârşit.

— Cânepari! Nu ajung departe! a strigat George. Zdrobesc trei dintr-o lovitură.

— Toţi socotesc că n-am nimic de făcut, a spus Herr

Rockenthien, însă adevărul este că acum e una dintre cele mai aglomerate perioade şi una dintre datoriile mele va fi să am grijă să fie totul în ordine la Târgul din Postul Crăciunului.

— Unde este acest târg? l-a întrebat Fritz.

Nu ca să *fichtisieren* aici, şi-a zis în gând, aşa că mai bine nu mai scoate nicio vorbă despre asta.

— O, la Greussen, la aproape trei kilometri şi jumătate depărtare, i-a strigat Sophie. E singurul lucru care se întâmplă aici, în afară de târgurile de vară şi de toamnă, care sunt tot la Greussen.

— Dar n-ai fost la târgul de la Leipzig până acum? a întrebat-o el.

Nu. Sophie nu fusese niciodată la Leipzig. La simplul gând de a merge acolo, i-au sclipit ochii şi i s-au deschis buzele.

Cu ce sau cu cine seamănă, se gândea el, cu părul ei bogat, cu nasul ei lung şi drăguţ, care nu aduce deloc cu al mamei ei? Şi nici sprâncenele arcuite nu aduc cu ale mamei. În al treilea volum din *Physiognomische Fragmente* exista o reproducere după o placă de aramă a unui autoportret făcut de Rafael la douăzeci şi cinci de ani. Imaginea aceasta avea exact aerul lui Sophie. După placă, nu-ţi dădeai seama ce culoare e, bineînţeles, şi nici ce fel e pielea, observai doar expresia nelumească şi omenească şi că ochii mari sunt negri ca noaptea.

În primul sfert de ceas, la fereastra de la marea *Saal,* Fritz îşi deschisese deja inima în faţa lui Sophie. Acum îngăduiţi-mi s-o cunosc, se gândea. Cât de greu să fie?

— Dacă o să ne petrecem viaţa împreună, i-a zis, aş vrea să descopăr totul despre tine.

— Da, dar nu ai voie să-mi spui *tu.*

— Foarte bine. Nu-ţi voi spune până nu am permisiunea dumitale.

Să facem o încercare, şi-a zis el, deşi se prea poate să se joace cu frăţiorul şi surioara. Erau pe terasa lungă şi mare dintre casă şi grădină, pe care nu mai era aproape nici urmă de zăpadă. Micuţii Mimi şi Rudi, obraznici, alergau

pe lângă ei cu cercurile lor de fier.

— *Lass das*[13]*,* Freiherr, nu ştiţi să loviţi! strigase Rudi sec, numai că Fritz ştia, căci crescuse într-o casă în care existau multe asemenea cercuri, aşa că a lovit în primul, apoi în al doilea tare şi sincer, şi au sărit cât colo şi aproape că s-au făcut nevăzute.

— Acum spune-mi ce crezi despre poezie.

— Nu mă gândesc deloc la poezie, i-a răspuns Sophie.

— Dar n-ai vrea să răneşti sentimentele unui poet.

— N-aş vrea să rănesc sentimentele nimănui.

— Să vorbim despre altceva. Ce-ţi place cel mai mult să mănânci?

— Supă de varză, i-a răspuns Sophie, şi ţipar afumat şi frumuşel.

— Ce crezi despre vin şi tutun?

— Îmi plac şi ele.

— Adică fumezi?

— Da. Tatăl meu vitreg mi-a dat o pipă.

— Şi muzica?

— A, iubesc muzica. Acum câteva luni nişte studenţi au cântat o serenadă în oraş.

— Ce serenadă?

— *Wenn die Liebe in deinen blauen Augen*[14]*.* Nu putea fi pentru mine, desigur, că eu am ochi negri, dar a fost foarte frumos.

Muzica, da. Dansul, da, fără îndoială, însă ea nu avea voie să participe la baluri publice înainte de a împlini paisprezece ani.

— Mai ţii minte ce te-am întrebat când ne-am cunoscut, lângă fereastră?

— Nu, nu mai ţin.

— Te-am întrebat dacă te-ai gândit vreodată la căsătorie.

— A, de asta mi-e frică.

A repetat „De asta mi-e frică”.

După ce Rudi s-a întors, cu Mimi smiorcăindu-se în

---

13 „Lăsaţi” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

14 „Când dragostea străluceşte în ochii tăi albaştri” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

spatele lui, pentru a fi expediat din nou („Sărmanii! Rămân fără suflare!” a spus Sophie), a întrebat-o despre credinţa ei. Ea i-a răspuns imediat. Ţineau zilele de căinţă, bineînţeles, duminica se duceau la biserică, dar ea nu credea tot ce ziceau acolo. Nu credea în viaţa de după moarte.

— Dar Iisus Christos s-a întors pe pământ!

— Foarte frumos din partea lui! i-a zis ea. Am tot respectul pentru Christos, dar ar fi ridicol, dacă ar trebui să merg şi să vorbesc iar după ce mor.

— Ce face tatăl dumitale când îi spui că nu crezi?

— Râde.

— Dar când erai mai mică ce-ţi spunea profesorul? Sigur ai avut un profesor.

— Da, până la unsprezece ani.

— Pe cine?

— Pe Magister Kegel de la seminarul de aici, din Grüningen.

— Ai fost atentă la el?

— O dată s-a supărat pe mine.

— De ce?

— Nu-i venea să creadă că înţeleg atât de puţin.

— Ce nu înţelegeai?

— Cifre, numere.

— Numerele nu sunt mai greu de înţeles decât muzica.

— Ei bine, Kegel m-a bătut.

— Bineînţeles că nu te-a bătut, Sophie.

— Ba da. M-a lovit.

— Şi tatăl dumitale vitreg ce-a zis?

— Păi... i-a fost greu. Faţă de un profesor trebuie să fii ascultător.

— Ce-a făcut Magister Kegel?

— A strâns banii care îi reveneau şi a ieşit din casă.

— Dar ce a spus?

— On reviendra, mam’zell.

— Dar nu s-a mai întors?

— Nu. Iar acum sunt prea mare ca să mai învăţ ceva.

S-a uitat la el uşor neliniştită şi a adăugat:

— Poate că, dacă văd o minune, cum vedeau oamenii pe vremuri, ar trebui să am mai multă credinţă.

— Minunile nu-i fac pe oameni să creadă! a ţipat Fritz. Credinţa e minunea.

A băgat de seamă că, fiindcă se străduise din răsputeri, Sophie părea dezamăgită şi a continuat:

— Ascultă-mă! O să-ţi povestesc ce am simţit prima dată când te-am văzut lângă fereastră. Când ne cad ochii pe anumite chipuri… mai ales pe anumiţi ochi, pe anumite expresii, pe anumite mişcări – când auzim anumite cuvinte, când citim anumite pasaje, gândurile devin legi… o concepţie despre viaţă fidelă sieşi, fără vreo înstrăinare de sine. Iar şinele e eliberat pentru moment de presiunea constantă a schimbării… Mă înţelegi?

— Da, a răspuns ea, dând din cap aprobator. Am mai auzit. Unii oamenii se nasc şi iar se nasc pe lumea asta.

— N-am vrut să spun chiar aşa, a continuat Fritz. Însă şi Schlegel e interesat de transmigraţie. Ţi-ar plăcea să te naşti din nou?

Sophia a stat pe gânduri o clipă.

— Da, dacă aş putea să am păr blond.

Herr von Rockenthien a stăruit ca junele Hardenberg să rămână mai mult. Dacă băga cumva de seamă că acest fiu de viţă străveche îi face curte fiicei lui vitrege, nu avea absolut nimic împotrivă, deşi s-ar putea spune că, graţie firii lui, el încuraja aproape orice. Frau von Rockenthien, senină şi aparent într-o excelentă stare de sănătate, însă sprijinindu-se pe nenumărate perne, dădea şi ea din cap a încuviinţare. Oricum, a amintit că în scurt timp Friederike von Mandelsloh, sora mai mare a lui Sophie, avea să vină acasă, la Grüningen, într-o lungă vizită, aşa că va putea să-i ţină companie lui Söphgen.

— Să se întoarcă toţi, a declarat Rockenthien. Despărţirile sunt dureroase. Nu asta se cântă la Jena la sfârşitul anului, când pleacă studenţii?

— Ba da, a răspuns Fritz, iar Rockenthien, cu un glas adânc ca al treilea nivel dintr-o mină de aramă, însă cu o

veselie ca nuca în perete, s-a apucat să cânte un cântec plângăcios: *Scheiden und meiden tut weh...*[15]

— Acum, când vă părăsesc primitoarea casă, aş dori să-mi acordaţi permisiunea de a-i scrie o scrisoare fiicei dumneavoastră vitrege, Sophie, a zis Fritz.

Rockenthien s-a întrerupt din cântat şi, venindu-şi în fire şi întorcându-se la îndatoririle lui, a răspuns că nu are nicio obiecţie, câtă vreme mama ei va deschide scrisoarea şi o va citi ea prima.

— Desigur. Şi, dacă vi se pare cuvenit, aş dori să i se îngăduie să-mi răspundă în scris.

— Să i se îngăduie! Dacă asta e tot, atunci, i se îngăduie!

---

[15] „Tare doare despărţirea“ – în lb. germ. în orig. Cântec popular (n. tr.).

23

NU POT S-O ÎNŢELEG

Fritz a scris în jurnalul lui: „Nu pot s-o înţeleg, îmi scapă. Iubesc ceva ce nu înţeleg. Mă are, dar nu e deloc sigură că mă vrea. O influenţează tatăl ei vitreg şi văd acum că veselia este la fel de neîndurătoare ca evlavia. Într-adevăr, mi-a spus că ar vrea să mă vadă mereu vesel. El i-a dat, desigur, şi o pipă de tutun.

August Schlegel scria că «forma e mecanică atunci când, printr-o forţă exterioară, se imprimă pur şi simplu ca o adăugire accidentală, fără referire la calitatea ei; de pildă, ca atunci când îi dăm o anumită formă unei mase moi ca să poată păstra aceeaşi formă când se întăreşte. Forma organică e înnăscută: se desfăşoară dinăuntru şi-şi dobândeşte fermitatea în acelaşi timp cu dezvoltarea perfectă a germenelui».

Cu siguranţă că asta se întâmplă şi cu Sophie. Nu vreau s-o schimb, însă recunosc că aş vrea să simt că, dacă ar trebui, aş putea. Dar în doisprezece ani, în care nu a ştiut că exist pe-acest pământ, ea «şi-a dobândit fermitatea», ar trebui să fiu mai fericit, dacă aş vedea o deschidere, umbra unei deschideri, unde m-aş putea face simţit puţin.

Să decidă că nu crede în viaţa ce va să vină. Ce insolenţă, ce enormitate!

A zis «Îmi placi cu adevărat».

Vrea să fie pe placul tuturor, dar nu să se adapteze. Chipul ei, trupul ei, felul în care se bucură de viaţă, sănătatea ei, cea despre care îi face plăcere să vorbească.

Căţeii ei. Oare temperamentul i s-a trezit deja la viaţă? Teama de fantome, obiceiul de a bea vin. Mâna pe care şi-o duce la obraz”.

La casa din Kloster Gasse mama lui era tot în pat, după ce-l adusese pe lume pe Christoph, care creştea doar mulţumitor, deşi avea o doică excepţional de înzestrată, adusă dintr-un sat. Fără să se plângă de nimic, ca de obicei, acum nu-şi făcea griji decât pentru micuţul ei şi pentru Bernhard. Cineva ar putea să-l dezamăgească – (mereu se temea de asta de Crăciun) – şi, fără să vrea, să-i distrugă credinţa în Knecht Rupert.

— Nu ţin minte ca Bernhard să fi crezut vreodată în Knecht Rupert, i-a spus Fritz lui Sidonie. A ştiut întotdeauna că e un Dumpfin bătrân, de la brutărie, cu barbă falsă.

Le încredinţase secretul lui doar lui Karoline Just, lui Erasmus şi lui Sidonie, care înţelegeau că nu trebuie să-şi tulbure mama nici acum, nici altădată. Fritz a târât-o pe Sidonie în camera lui, unde a scos al treilea volum din *Physiognomie* de Lavater.

— Uite-o pe Söphgen a mea aşa cum e. E autoportretul lui Rafael, bineînţeles... Dar cum poate o fată de doisprezece ani să arate ca un geniu de douăzeci şi cinci?

— Simplu, a răspuns Sidonie. Nu poate.

— Dar n-aţi văzut-o.

— E-adevărat. Dar *o voi* vedea, bănuiesc, şi atunci o să spun exact acelaşi lucru.

El a închis cartea.

— Am buzunarele pline cu ce am cumpărat.

A scos o groază de turtă dulce, cutiuţe cu ace de cusut, colonie, un laţ de păsărele şi o catapultă.

— Unde să le pun? Nu vă închipuiţi cât de incomode sunt. Un chin!

— În bibliotecă. Acolo oferim darurile.

Sidonie trebuia să se ocupe de toate, stând cu o ureche pâlnie la nevoile şi văicărelile exprimate sfios ce se auzeau din când în când din camera mamei. Se îngrijise deja ca

grăjdarii să aducă în casă crengi de brad, pe care le făcuseră morman în bibliotecă. Ea, personal, ţinea cheia. Când deschidea uşa, o mireasmă tare, copleşitoare, de verde se strecura spre hol, ca şi cum pădurea însăşi ar fi intrat în casă.

— Am cumpărat astea pe drum, de la Freyburg, a zis Fritz. Presupun că vă sculaţi cu noaptea-n cap în fiecare zi, ca întotdeauna, ca să vă apucaţi de treabă.

— Urăsc să cos, a spus ea, şi nu mă pricep deloc şi nici n-o să mă pricep vreodată, dar, da, mă scol cu noaptea-n cap.

Unde era Erasmus? Karl sosise, venise şi Anton, Freiherr trebuise să plece la salina din Artern, dar avea să se întoarcă în ajunul Crăciunului.

— Asta e ciudat, Fritz, că Asmus a pornit călare spre Grüningen ca să te întâlnească pe tine.

— Călare? Pe ce?

— Ordonanţa lui Karl a adus încă un cal de la remontă.

— Ce noroc!

— Nu e aşa un noroc pentru Asmus, care nu se descurcă prea bine cu calul ăsta şi a căzut deja de două ori.

— O să-l ia cineva, drumurile sunt pline acum, când se duce zăpada. Dar de ce merge la Grüningen? E o tâmpenie, *Weiss Gott!*

Sidonie aranja şi iar aranja toate lucrurile strălucitoare aduse de el.

— Cred că voia să vadă cu ochii lui cum arată Sophie a dumitale.

24

FRAŢII

— Fritz!

Erasmus şi-a prins din urmă fratele pe treptele de la intrare, alergând pe scara din dreapta şi izbindu-l de-o parte pe Lukas, îngrijitorul, cu tot cu mătură.

— Am văzut-o, Fritz. Da, am fost la Grüningen! Am vorbit cu Sophie a ta, cu o prietenă de-ale ei şi cu familia ei!

Fritz a îngheţat pe loc, iar Erasmus i-a strigat:

— Eşti cel mai bun frate, dar nu se potriveşte!

L-a luat în braţe pe fratele lui, mult mai înalt decât el.

— Nu se potriveşte deloc, Fritz. E bună din fire, da, însă nu se compară cu tine ca intelect. Tu eşti filosof, marele meu Fritz, tu eşti poet.

Lukas s-a făcut nevăzut cu mătura lui cu tot, ţâşnind spre uşa de la bucătărie, unde să repete ceea ce tocmai auzise.

— Cine ţi-a dat permisiunea să mergi la Grüningen? a întrebat Fritz, până acum aproape calm.

— Sophie e proastă, Fritz!

— Eşti nebun, Erasmus!

— Nu, nu sunt nebun, marele meu Fritz!

— Repet. Cine ţi-a dat permisiunea...

— N-are nimic în cap...

— Mai bine taci!

— ...cum nicio cană goală n-are nimic în ea, Fritz!

— Taci!

Erasmus a continuat. Şi acolo, pe treptele de la intrarea casei din Kloster Gasse, cei doi s-au dat în spectacol, ceea ce i-a scandalizat pe localnicii din Weissenfels care s-au nimerit să treacă pe-acolo, aşa cum îi scandalizase evadarea lui Bernhard pe malurile râului. Iată-l pe cel mai mare dintre fiii familiei Hardenberg, mândria lui Freiherr, aproape încăierându-se cu fratele lui.

Erasmus era de departe cel mai supărat. Sufla ca un ceainic în aerul iernii. Fără să se opintească, încercând să nu-şi iasă din fire, Fritz l-a lipit de balustrada de fier.

— Tu eşti bine intenţionat, *Junge*[16], nu mă îndoiesc. Ai sentimente frăţeşti. Crezi că am căzut în plasa unui chip frumos.

— Nu, nu cred! s-a împotrivit Erasmus. Da, ai căzut în plasă, dar nu în plasa unui chip frumos. Nu e frumoasă, Fritz, nu e nici măcar drăguţă. Mai spun o dată că Sophie n-are nimic în cap şi, la doisprezece ani, are guşă...

— Scumpă Freiin, fraţii dumneavoastră s-au luat la bătaie pe treptele de la intrare, a anunţat Lukas. Acum gata cu liniştea, gata cu camaraderia, iată-i dându-şi arama pe faţă în Kloster Gasse.

— Mă duc la ei imediat, a zis Sidonie.

— Să-i dau de veste lui Freifrau?

— Nu fi nerod, Lukas!

Lui Erasmus i se făcuse o primire călduroasă la Grüningen, unde se dusese într-o vizită absolut neanunţată. Era bine-venit de dragul fratelui său, Frau Rockenthien având o slăbiciune specială pentru tinerii neînsemnaţi, fiind convinsă că, dacă le dai de mâncare din belşug, poţi să faci zdrahoni din ei. Iar Sophie însăşi, a descoperit el cu groază, nu era decât o fată foarte gălăgioasă, foarte mică, nesemănând nici pe departe cu surorile lui. În cele aproape două ceasuri cât durase vizita lui, neavând voie să iasă neînsoţite, Sophie şi o prietenă de-ale ei, o anume Jette Goldacker, îl invitaseră la o

[16] „Tinere” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

plimbare pe aleea de pe malul Elbei ca să vadă husarii, care erau beţi şi alunecau pe gheaţă, şi pe sergentul regimentului, şi totul mergea ca uns. Jette le atrăsese atenţia, e adevărat, la un caporal care se descheia la nasturi, dar Sophie n-o apostrofase. Sophie nu zicea *morgen,* ci *morchen,* nu *spät,* ci *späd,* nu *Hardenberg,* ci *Hardenburch.* Ei bine, lui Erasmus nu-i păsa nici cât negru sub unghie de cum vorbeşte. Nu se dădea profesor de vorbire. Dar niciodată nu mai cunoscuse o tânără domnişoară de familie bună care să vorbească atât de liber.

Pesemne că Fritz o luase razna.

— Eşti beat. E *Rausch,* gândeşte-te că eşti *im Rausch.* O să treacă, e în firea lucrurilor.

Pentru că se apropia Crăciunul şi Freiherr se putea întoarce în orice clipă, nimic nu se mai putea spune între ei şi, la urma urmei, cearta nu izbucnise din duşmănie, ci din iubire, ceea ce nu însemna că o să se împace mai uşor. S-a recurs la un armistiţiu.

„Eu ştiu că mi se dăruieşte duh. Cum să fiu beat?”, a scris Fritz.

Departe o să stau de ea pe veci?
Speranţa de-a fi una
Cu ceea ce recunoaştem că e-al nostru,
Dar nu putem avea pe de-a-ntregul,
Oare şi ea se va numi beţie?
Omenirea toată va fi, în timp, ceea ce Sophie
E acum pentru mine: perfecţiunea omenească – duh –
Şi-atunci, sensul cel mai înalt al vieţii
Nu va mai fi luat drept vise la beţie.

25

CRĂCIUNUL LA WEISSENFELS

— Ce tot spun băieţii? a întrebat Freifrau bănuitoare.

I se îngăduise să se mute cu nou-născutul din marele şi ponositul dormitor conjugal sus, într-o încăpere mult mai mică, aproape un pod, unde se ţineau uneori merele şi, în ciuda frigului, se simţea mereu mirosul leneş, dulce-amar, de măr. Numai doica şi slujnica doamnei, pe care le luase cu ea când se căsătorise şi plecase din căminul de altădată, urcau până acolo pe treptele care scârţâiau – urca şi Sidonie, desigur, dar ea zbura pe scară.

— Sidonie, draga mea, mi s-a părut că aud cum ridică tonul, deşi parcă mai mult ieri decât azi... Ia spune-mi, despre ce vorbeşte Fritz?

— Despre duhul moral, mamă.

Auzind cuvântul de ordine de la Herrnhut, Freifrau s-a cufundat iar, eliberată, în pernele scrobite.

— Şi biblioteca e gata pregătită... ştiţi că tatălui dumneavoastră îi place să...

— Bineînţeles, bineînţeles, i-a răspuns Sidonie.

— Micuţul Christoph e mai bine? Ce credeţi?

Sidonie, expertă, a dat la o parte câteva straturi de şaluri şi s-a uitat de aproape la fragilul ei frăţior. El s-a încruntat la ea bărbăteşte, iar ea s-a luminat la faţă.

— Da, într-adevăr, e mult mai bine.

— Slavă Domnului! Slavă Domnului! N-ar trebui să spun asta, tot un suflet creştin e şi ea, dar nu-mi place deloc doica.

— O să vorbesc cu ea de îndată, a zis Sidonie, şi o s-o trimit înapoi la Elsterdorf.

— Şi apoi…?

Sidonia a crezut că mama ei îşi face griji că o să se mute din nou, dar nu era aşa.

— Vă gândiţi să vă întoarceţi în dormitorul de jos. Nu, încă nu v-aţi revenit îndeajuns. Mă duc să vă trimit cafeaua.

Freiherr ţinea vechiul obicei, la care majoritatea familiilor din Weissenfels renunţaseră, şi anume adunarea de Crăciun. Mama vorbea cu fiicele, tatăl, cu fiii, dezvăluindu-le mai întâi ce nu le plăcuse şi după aceea ce le plăcuse cel mai mult la purtarea lor în ultimul an. În plus, celor mai mici din familia Hardenberg li se cerea să mărturisească tot ce ar fi trebuit să le spună părinţilor, dar nu le spuseseră. Freifrau nu se înzdrăvenise atât cât să se îngrijească de această îndatorire, iar Freiherr, socoteau ei, era posibil să sosească de la Artern mai târziu decât se preconizase. Dar a ajuns exact când zisese că o să ajungă.

În ajunul Crăciunului a fost senin şi n-a bătut vântul. Toată ziua din curte s-a auzit sunând ciocănelul uşii de la bucătărie. Niciunul dintre cei care cereau milostenie la casa Hardenberg nu pleca niciodată cu mâna goală, iar în ziua aceea se puteau aştepta la ceva mai mult. La Oberwiederstadt, presiunea fusese şi mai mare. Casa fusese foarte aproape de graniţă şi mulţi care nu aveau permisiunea de a merge în Prusia şi într-adevăr nu erau bine-veniţi în niciun ţinut de acolo – vagabonzii, soldaţii bătrâni, trupele de teatru ambulante, negustorii – treceau graniţa ca gunoiul care pluteşte pe apă şi ajunge la malul râului. La Weissenfels rămâneau numai săracii şi nebunii oraşului şi mai târziu fetele purtând în pântece prunci nedoriţi, care nu-şi permiteau să plătească serviciile Făcătoarei de îngeri, doftoroaia din strada dosnică. Fetele acelea nu veneau la uşa bucătăriei decât după ce se întuneca bine.

În bibliotecă se aduseseră lumânări, care aşteptau să fie

aprinse pe fiecare rămurică din crengile de brad strânse maldăr. Pe mese s-au aşternut feţe de masă albe, câte o masă pentru fiecare suflet din gospodărie. Pe fiecare masă, câte un nume scris din pastă de migdale şi aluat maroniu. Pe daruri însă nu erau scrise nume. Trebuia să ghiceşti de la cine e darul sau, dacă nu, nu aflai niciodată.

— Ce se cântă în ajunul Crăciunului? a întrebat Karl.

— Nu ştiu, i-a zis Sidonie. Tatei îi place *Bun venit în Valea Suferinţei* de Reichardt.

— Literele din pastă de migdale nu se mănâncă, Bernhard!

Bernhard s-a simţit rănit în sentimentele lui. Nu-i mai păsa de dulciuri de aproape doi ani.

— Îndrăznesc să spun şi că e ultimul an în care mai cânt cu voce de soprană. Pubertatea bate la uşă.

— Ce vreau eu să ştiu e următorul lucru, a strigat Erasmus. Vreau să aflu de la tine, dragul nostru Fritz, ce o să zici când o să ne pună tata să mărturisim ce am făcut anul acesta. Ştii ce ţi-am scris deja, că poţi să te bazezi pe mine în orice privinţă. Dar ai de gând să-i spui, aşa cum mi-ai spus mie, nu că eşti îndrăgostit, că pentru un asemenea lucru nu trebuie să-ţi ceri iertare, cum nu trebuie să-şi ceară iertare pasărea că zboară – ci că te-ai logodit cu o fetiţă de doisprezece ani, care râde, uitându-se printre degetele de la mâna dusă la ochi, când vede un om beat în zăpadă?

— Despre asta nu mi-ai zis nimic, a intervenit Karl cu reproş.

Deşi ataşat de Fritz, Bernhard era în al nouălea cer, fiindcă întrevedea tot felul de lucruri stânjenitoare.

— Nu o să-i spun nimic nedemn despre Sophie, a declarat Fritz. Numele ei înseamnă „înţelepciune”. Ea e înţelepciunea mea, ea e adevărul meu.

— Luminile, Freiin! a vorbit Lukas, intrând în grabă. Slăvitul dumneavoastră tată coboară în bibliotecă.

— Atunci, dă-mi o mână de ajutor!

Lukas lăsase uşa deschisă şi au văzut toată slujitorimea strânsă afară, cu şorţurile de bucătărie ca nişte pete de alb

în umbra din hol. La Grüningen ar fi fost veselie mare la o asemenea sărbătoare, dar nu şi la Kloster Gasse.

În bibliotecă, nenumăratele luminiţe, mândre şi strălucitoare, proiectau umbrele mari ale crengilor de brad pe pereţii înalţi şi chiar şi pe tavan. În căldura din încăpere respirau şi mai adânc, şi mai răşinos, şi mai verde. Pe mese, lumina scânteia pe nuci poleite în auriu, păsări în colivii, hârciogi în cuiburile lor, păpuşi din pâine albă, răsucită, cărţi de cântece religioase, cutia de ace de cusut a lui Fritz şi sticluţe cu Könischwasser, broderia lui Sidonie, bucăţi de salcie şi mesteacăn, cuţite de buzunar, foarfeci, pipe, linguri de lemn cu cozi stranii, care le făceau aproape cu neputinţă de folosit, texte religioase tipărite pe hârtie şi lipite pe foiţe din metal strălucitor. Ce deosebire izbitoare între acest talmeş-balmeş plin de sclipici şi expresia rătăcită de pe chipul rotund al lui Freiherr von Hardenberg când a intrat! Când s-a oprit la uşă să-i dea instrucţiuni lui Lukas, Fritz i-a zis lui Karl:

— E bătrân, dar eu nu reuşesc să mă adun ca să-i uşurez viaţa.

Freiherr a păşit înăuntru şi, gest fără precedent, s-a aşezat într-un fotoliu. Ei s-au uitat la el îngroziţi. În ajunul Crăciunului avea obiceiul să rămână în picioare în spatele biroului mare, tapisat în piele, aşezat chiar în mijlocul încăperii, pe care nu se puneau niciodată cadouri şi lumânări.

— De ce face asta? a îngăimat Erasmus.

— N-am idee, a spus Fritz. Schlegel zice că Goethe a cumpărat şi el un fotoliu din ăsta, însă când se aşază în el nu poate să gândească.

Tatăl lor a luat cuvântul, bătând cu mâna în braţul fotoliului, ca şi cum ar fi vrut să marcheze trecerea timpului.

— Aşteptaţi să cântăresc purtarea din acest an, atât progresul pe care l-aţi făcut, cât şi greşelile pe care le-aţi săvârşit. Aşteptaţi să vă întreb ce mi-aţi ascuns. Aşteptaţi, şi într-adevăr este de datoria voastră să o faceţi, să-mi spuneţi adevărul. Aşteptaţi toate acestea, însă vă înşelaţi.

În acest ajun de Crăciun, ajunul Crăciunului din anul 1794, nu doresc nicio mărturisire şi nici nu voi pune întrebări. Din ce motiv? De fapt, când eram la Artern am primit o scrisoare de la un foarte vechi prieten, fost Predicator la Fraţii din Neudietendorf. Era o scrisoare de Crăciun, care mi-a amintit că am cincizeci şi şase de ani şi, prin firea lucrurilor, am să mai trăiesc doar câţiva ani pe-acest pământ. El mă învăţa nu să dojenesc, ci să nu uit că este o zi de nespusă bucurie, în care toţi oamenii, bărbaţi şi femei, ar trebui să fie nici mai mult, nici mai puţin decât copii. Prin urmare, a adăugat, uitându-se încet la mesele strălucitoare, la lingurile de lemn, la nucile aurite, eu însumi am devenit, în aceste clipe sacre, copil pe de-a întregul.

Ceva mai puţin copilăros decât faţa lui lată, brăzdată de riduri, tare ca pielea şi fără niciun fir de păr şi decât ochii lui perplecşi, chinuiţi sub sprâncenele puternice, aproape că nici nu s-ar putea închipui. Probabil că Predicatorul nu încercase să-şi închipuie. Fraţii ştiau prea bine ce înseamnă bucuria şi poate că uneori uitau ce emoţie grea e ea şi cât de neobişnuită e pentru mulţi oameni. Freiherr şi-a ridicat ochii împovăraţi de la birou.

— Nu avem muzică?

Dezamăgit de ciudata blândeţe a tatălui său, dar încântat să-şi vadă fraţii mai mari răsuflând uşuraţi, Bernhard s-a urcat pe scara din bibliotecă, pe care o foloseau ca să ajungă la rafturile de sus, şi a început să cânte cu un glas încă de copil, de o puritate absolută: „S-a născut, să-l iubim”. Glasul lui angelic a fost un semn pentru servitorii aşteptând răbdători, care au intrat s-o aducă pe Amelie, în vârstă de doi ani, care a înaintat hotărâtă spre tot ce sclipea şi spre o grămăjoară înfofolită, adică spre micuţul Christoph. Flăcările lumânărilor au prins a pâlpâi încet şi a se prelinge pe crengile veşnic verzi, trosnind apoi, sfârâind şi lăsând urme de fum dulce după ce Sidonie le-a stins calm. Încăperea era tăcută, brăzdată de petice de lumină strălucitoare şi de umbră, când toată lumea s-a dus să-şi caute masa.

Erasmus s-a apropiat de Fritz.
— Ce-o să-i spui tatei acum?

26

MANDELSLOH

Nimic. Fritz accepta ce hărăzesc Soarta şi întâmplarea şi profita de ocazia de a nu spune nimic. Distanţa care îl despărţea de Erasmus îl nelinişte a mult mai mult decât cearta cu tatăl lui.

La Neudietendorf învăţase, chiar şi atunci când crezuse că refuză să înveţe, respectul moravilor pentru întâmplare. Întâmplarea este una dintre manifestările voinţei lui Dumnezeu. Dacă ar fi rămas în rândurile Fraţilor, grupul i-ar fi ales până şi soţia. Întâmplarea adusese scrisoarea Predicatorului la Artern mai repede decât ar fi fost de aşteptat şi astfel putuse să amâne discuţia despre căsătoria cu Sophie până cândva când ar fi fost mai aproape de posibilitatea de a-şi câştiga singur existenţa. Dar, după cum ştia, întâmplarea putea în orice clipă să-l readucă pe tatăl lui la starea obişnuită de nerăbdare furioasă. Doar vorbise despre bucurie, la urma urmei, într-o singură zi.

În ajunul Anului Nou, la şase zile după Crăciun, Fritz a primit o scrisoare de la Sophie.

Dragă Hardenberg,

În primul rând îţi mulţumesc pentru scrisoare, în al doilea pentru părul tău şi în al treilea pentru drăgălaşa cutie cu ace de cusut care-mi place mult. Mă întrebi dacă îţi îngădui să-mi scrii? Poţi să fii sigur că-mi face plăcere oricând să citesc o

scrisoare de la tine. Ştii dragă Hardenberg nu mai pot să scriu.

Sophie von Kühn

— Ea e înţelepciunea mea, a spus Fritz. Întorcându-se la Grüningen pentru o vizită de o zi, de Anul Nou, în 1795, Fritz l-a întrebat pe Hausherr Rockenthien:

— De ce nu mai are voie să-mi scrie? Sunt periculos?

— Dragul meu Hardenberg, nu trebuie să mai scrie, fiindcă abia dacă poate să scrie. Trimiteţi după învăţător şi întrebaţi-l! Fără îndoială că ar fi trebuit să înveţe mai mult. Ha, ha! Aşa, ar fi fost în stare să scrie corect o scrisoare de dragoste.

— Nu vreau să scrie corect, dar mi-ar plăcea să fie ceva mai lungi, a răspuns Fritz.

Următoarea scrisoarea de la Sophie zicea aşa: „Mi-ai dat o şuviţă din Părul tău şi eu am înfăşurat-o drăguţ în Puţină hârtie şi am pus-o în sertarul de la o masă. Zilele trecute când am vrut s-o scot nu mai erau nici şuviţa, nici hârtia. Te rog să-ţi mai tai din Păr şi mai ales din Părul de pe cap”.

Când s-a dus din nou la Grüningen, a intrat în cameră o tânără zdravănă, blondă, cu o găleată.

— Doamne ajută! Am uitat ce trebuie să fac cu asta, a zis ea, trântind găleata pe pardoseala de lemn pictat.

— Ea este sora mea mai mare, Friederike, a spus Sophie nerăbdătoare. Ea este Frau Leutnant Mandelsloh.

Nu e ca mama ei, s-a gândit el, şi nicidecum ca sora ei.

— El vrea să-i scriu încă o scrisoare, Frieke.

— Nu, Frau Leutnant, eu vreau să-mi scrie sute de scrisori, a zis Fritz.

— Atunci, se va încerca, a spus Mandelsloh. Dar o să aibă nevoie de cerneală.

— Nu aveţi deloc în casă? a întrebat Fritz. Şi la noi e la fel. Rămânem adesea fără săpun sau alte lucruri.

— Aici avem de toate din belşug, a răspuns Mandelsloh. Şi e cerneală în biroul tatălui meu vitreg şi în mai multe camere. Putem să luăm orice vrem de oriunde. Numai că

Söphgen nu foloseşte cerneală în fiecare zi.

Sophie a plecat. Rămas singur cu creatura blondă, cu oase mari, Fritz şi-a urmat instinctul, cerându-i încă o dată sfatul.

— Îmi recomandaţi să mă adresez tatălui dumneavoastră vitreg şi să-i cer consimţământul pentru logodna mea cu…

— Nu vă pot da niciun sfat în privinţa asta, i-a zis ea calm. Trebuie să vedeţi cât curaj aveţi. Greu e să-ţi dai seama nu ce să ceri, ci când să ceri. Presupun că trebuie să ţineţi cont şi de tatăl dumneavoastră.

— Aşa este, a recunoscut el.

— Ei bine, poate că vor sta amândoi şi vor fuma o pipă cu tutun.

Fritz a încercat să şi-i imagineze, dar n-a reuşit.

— Astfel, totul se poate aranja fără lacrimi. Propriul meu soţ a fost orfan. Nu a avut cu cine să se sfătuiască atunci când a venit să discute cu tatăl meu vitreg, doar cu sora lui necăsătorită, pe care trebuie s-o întreţină, bineînţeles.

— Vă mulţumesc pentru sfat, a spus Fritz. Cred că femeile înţeleg mai bine decât bărbaţii problemele de viaţă. Moral, noi suntem mai buni decât ele, dar ele pot atinge perfecţiunea, noi nu. Şi asta, cu toate că ele particularizează, iar noi generalizăm.

— Am mai auzit asta. Şi ce dacă ele preferă particularul? Cineva trebuie să aibă grijă de particular.

Fritz se plimba prin încăpere. Conversaţia avea asupra lui acelaşi efect ca muzica.

— Mai mult, cred că toate femeile au ceea ce Schlegel consideră că le lipseşte atâtor bărbaţi, anume suflet frumos. Dar el este adesea ascuns.

— Foarte posibil să fie, a răspuns Mandelsloh. Ce părere aveţi despre al meu?

Când a rostit cuvintele parcă a tresărit, ca şi cum ar fi vorbit altcineva. Fritz, care ajunsese lângă găleata ei, s-a oprit şi a fixat-o cu privirea lui strălucitoare, pe jumătate sălbatică.

— Nu vă mai prefaceţi aşa de interesat! a ţipat ea. Sunt foarte urâtă. Soţul meu e foarte urât. Suntem doi oameni

urâţi. N-ar fi trebuit să zic de noi. Numai gândindu-vă la noi s-ar putea să izbucniţi în lacrimi de plictiseală.

— Dar nu găsesc că…

Ea şi-a dus mâinile la urechi.

— Nu, nu spuneţi asta! Noi, cei urâţi, ştim că cei inteligenţi ar trebui să conducă lumea şi restul, noi, ceilalţi, ar trebui să muncească şase zile pe săptămână ca să-i ţină acolo, numai dacă se vede că ştiu ce fac.

— Nu vorbim despre mine! a ţipat el. Vorbim despre sufletul dumneavoastră, Frau Leutnant.

Sophie a apărut din nou, cu stilou, hârtie şi cerneală. Se pare că se jucase în cămară cu nişte pui de pisică abia veniţi pe lume.

— Deci acolo sunt, a zis Mandelsloh.

Acum şi-a adus aminte că adusese găleata de apă ca să înece puii. Servitorii erau slabi de înger când era vorba să se achite de o asemenea datorie.

Friederike von Mandelsloh trăise în oraşul-garnizoană Langensalza, împreună cu soţul ei, locotenent în regimentul Prinţului Clemens. Ea venise acasă, la Grüningen, la vreo şaisprezece kilometri distanţă, fiindcă el fusese trimis în Franţa, cu forţa expediţionară Rheinfeld. Se lamenta că nu reuşise să rămână într-un loc atât cât să aibă parte de un covor aşezat cum se cuvine (şi avea un covor turcesc, mare). Numai că era soţie de militar. Deşi, evident, nu era cu adevărat rudă cu Hausherr Rockenthien, ea era preferata lui din tânăra generaţie. În ciuda comportamentului brusc, semimilităros, pe care-l dobândise după ce se căsătorise, la şaisprezece ani, ochii albaştri ca porţelanul aminteau de siguranţa mamei ei, de calmul ei.

— Dumneavoastră sunteţi cea mai bună dintre toţi, îi spunea lui Friederike. N-ar fi trebuit să plecaţi niciodată de acasă. Pentru mine, asta a fost o cruzime.

Orice om, se gândea Rockenthien, merită o astfel de prezenţă în casă. Mandelsloh verifica vinul în cămară, îi ţinea socotelile, îi îneca puii de pisică şi, dacă era cazul,

stătea cu ochii pe Söphgen. Friederike prelua conducerea, nu (cum făcea Sidonie la Weissenfels) de milă ori din pricina vreunei nelinişti dureroase, ci pur şi simplu graţie priceperii surâzătoare a mamei sale de a se impune. Singurul lucru bun pe care-l făcuse Frau Rockenthien de când se născuse Günther şi Hardenberg se ataşase de Sophie fusese că o adusese înapoi acasă pe Friederike. În afară de asta, oricum, nimic nu era cu adevărat necesar.

27

ERASMUS ÎN VIZITĂ LA KAROLINE JUST

Karoline Just nu-l întâlnise niciodată pe Erasmus, dar chiar şi la uşă, înainte să-l anunţe servitorul, a ştiut cine e. Era scund şi subţirel, cu o faţă rotundă, iar ochii nu-i erau nici mari, nici strălucitori, însă era fratele lui Fritz. Ştia din ce i se spusese despre el şi că trebuie să se întoarcă, poate era chiar în întârziere, pentru următorul semestru la Hubertusberg.

Coelestin şi Rahel Just erau plecate. Erau foarte ocupaţi momentan cu cumpărarea unui teren de grădină la câteva minute de mers pe jos de casa lor. O să cultive sparanghel şi, da, pepeni, şi o să construiască o casă în grădină, raiul pe pământ. Ieşiseră să bea o cafea cu vecinii şi să discute planul, despre care toată lumea ştia deja tot. Karoline era invitată, bineînţeles. Dar nu prea ieşea în ultima vreme.

— Mă tem că sunt doar eu să vă spun bun-venit, a zis ea. Fratele dumneavoastră locuieşte tot la noi, desigur, dar s-a dus într-o vizită la Grüningen.

Erasmus venise dintr-un elan de tandreţe şi dintr-un impuls conştient care-l împingea spre Karoline sau mai degrabă spre Karoline aşa cum şi-o închipuia el, aşa cum trebuie să fi simţit şi Fritz. Şi el avea nevoie să împărtăşească totul cu cineva care sigur îi înţelege deznădejdea care îl cuprinsese odată ce în viaţa lui intrase o făptură ca Sophie. În acelaşi timp, spera să afle mai multe despre ea, căci disputa cu fratele lui însemna că nu mai pot aborda subiectul, nici măcar într-o scrisoare.

— Vă vorbesc cu toată sinceritatea, Fräulein.

L-a rugat să-i spună Karoline.

— Cunoşti bine Schloss Grüningen, nu-i aşa? Unchiul Just se duce acolo şi sigur te-a luat cu el.

— Da, m-a luat, a zis ea. Ce vrei să ştii?

Dar Erasmus a izbucnit:

— Ce crezi despre ea? Cine e cu adevărat?

— Evident, eu am fost prietenă mai mult cu sora ei cea mare, care acum s-a căsătorit şi a plecat de acasă.

— Spune-mi sincer, Karoline!

— N-ai cunoscut-o niciodată pe Sophie von Kühn?

— Ba da. M-am dus la Schloss Grüningen şi am bătut la uşă, aşa cum am bătut şi aici. Am uitat de bunele maniere şi nu mai am nicio explicaţie pentru purtarea mea. Poate că-mi pierd minţile.

— Deci ai văzut-o. E matură, pentru vârsta ei, în anumite privinţe. Are un mers graţios. Are un păr frumos, negru, ceea ce e important.

Pentru prima dată, s-a uitat la el cu sinceritate:

— Cum a putut?

— Speram să-mi răspunzi tu. Am venit aici în speranţa că o să-mi spui tu şi, de asemenea, pentru că...

Karoline şi-a venit în fire cât să tragă şnurul.

— Deşi nu vrem, o să le cer, totuşi, să aducă o gustare...

— Bineînţeles că nu vrem! a replicat Erasmus, care, oricum, când îl apuca, devora mari cantităţi de *Zwieback* şi dădea pe gât ceva vin.

Are doar douăzeci de ani, se gândea ea. Îi e milă de mine. Niciodată nu va mai simţi o astfel de compasiune pentru altă fiinţă omenească pe care nici măcar nu o cunoaşte. Dar ea nu voia milă.

— Aşteaptă un moment!

L-a lăsat aşezat acolo, neştiind ce să facă – nu-i plăcea să mănânce mai departe, după ce ea ieşise, şi s-a întors cu versurile pe care i le trimisese Hardenberg:

Într-o zi, la miezul vieţii, vom sta amândoi la masă,
Fiecare va fi căsătorit, alături de cel pe care-l iubeşte.

Şi atunci vom privi în urmă la cum a fost de dimineaţă.

Cine ar fi visat una ca asta? Inima nu suspină niciodată în zadar!

Erasmus stătea acolo, umilit şi stânjenit până aproape dincolo de cuvinte.

— Atunci, patru. Sunteţi patru, Karoline, la masa asta. Înseamnă că mai e cineva, o persoană pe care-o cunoşti şi de care îţi pasă.

— Asta spune poezia, a vorbit ea precaut. Poţi s-o citeşti singur, dacă vrei.

I-a întins versurile, scrise la repezeală pe două foi întregi de hârtie.

— Atâta risipă! N-a scris pe spate!

— Întotdeauna scrie aşa.

— Ai crezut că sunt îndrăgostită de Hardenberg?

— Am crezut, Doamne iartă-mă! a răspuns Erasmus în cele din urmă. Mi-a vorbit aşa de des despre tine. Am impresia că-mi admir prea mult fratele. Mă înşel crezând că toată lumea simte la fel pentru el. Chiar mă bucur că m-am înşelat – dar amândoi avem în continuare aceleaşi sentimente, nu? –, nu trebuie să crezi că aş fi nedrept cu o tânără domnişoară şi trebuie să înţelegi că, deşi am împărţit întotdeauna viaţa lui Fritz, am ştiu şi că va veni o vreme când voi pierde jumătatea superioară din el şi am sperat mereu că atunci când se va întâmpla voi avea puterea să mă mulţumesc cu ce rămâne pentru mine. Dar şi dezamăgirea are limitele ei, Karoline, şi fără îndoială că avem aceleaşi sentimente...

Ea şi-a acoperit faţa cu mâinile.

— Cum a putut? Cum a putut?

28

DIN JURNALUL LUI SOPHIE, 1795

8 ianuarie

Azi am fost iar singuri şi nu s-a întâmplat mare lucru.

9 Ianuarie

Azi am fost iar singuri şi nu s-a întâmplat mare lucru.

10 Ianuarie

Hardenburch a venit la amiază.

13 ianuarie

Azi Hardenburch a plecat şi nu m-a distrat cu nimic.

8 martie

Azi am hotărât toţi să mergem la biserică, dar ne-a ţinut vremea în loc.

11 Martie

Azi am fost singuri şi nu s-a întâmplat mare lucru.

12 Martie

Azi a fost ca ieri şi nu s-a întâmplat mare lucru.

13 Martie

A fost zi de pocăinţă şi Hartenb. A fost prezent.

14 Martie

Azi Hartenber. A fost prezent a primit o scrisoare de la fratele lui.

29

O A DOUA LECTURĂ

Pe 17 martie 1795 Sophie a împlinit treisprezece ani. Cu două zile înainte îi promisese lui Fritz că o să se mărite cu el.

Pe 16 iunie Karl cel mereu binevoitor i-a trimis o pereche de verighete de la Lützen (unde se afla) fratelui său, care era la Tennstedt.

Pe 21 august i-a scris din nou de la Lützen, unde, zicea el, „vegeta” din momentul când se încheiase Pacea din Basel. „Trimit scara de la şa cu pielea ei şi ambele pălării de paie, iar pe una din eh; am lăsat o fundă ultima modă. Cealaltă se poate purta după gust.” Una era pentru Erasmus, care să i-o dea lui Karoline, cealaltă era pentru Sophie; Fritz urma să se ocupe să ajungă fiecare unde trebuie. Era şi o trusă de lucru pentru Mama şi, încă o dată, inelul de aur pentru Fritz, care fusese trimis înapoi la Lützen pentru a se inscripţiona pe el, aşa cum ceruse el, un *S.* Nu l-ar fi putut inscripţiona un bijutier din Tennstedt, un loc atât de mic, pentru că oamenii de-acolo evident că n-aveau habar de moda pălăriilor de paie şi într-adevăr nici nu aveau aşa ceva la vânzare şi, cu siguranţă, niciunul din Weissenfels, unde ar fi atras atenţia şi comentariile. Lui Freiherr von Hardenberg nici măcar nu i se ceruse permisiunea. Numele Sophie von Kühn nici măcar nu i se menţionase.

Pe de altă parte, familiei Rockenthien nu era deloc cazul să i se ceară permisiunea. Ei au fost nespus de încântaţi în

primul rând de fericirea ce se abătuse asupra casei. I-au cerut lui Fritz să fie naşul micuţului Günther. George i-a zis că, dacă se gândeşte la căsătorie, va trebui neapărat să cumpere un cal nou. Gaul n-avea decât să se ducă după carne de pisică.

Oarecum surprinzător, pe Hausherr nu-l deranja că s-ar putea crede că familia Rockenthien nu e îndeajuns de bună pentru familia Hardenberg. „Încă e prea tânără ca să se căsătorească. Nici nu ştiu dacă i s-a stabilizat ciclul. Când o să facă cincisprezece ani, o să găsim o cale să ieşim din dificultate.” Coelestin Just, bunul prieten al tatălui său, se gândise Fritz, ar putea fi de încredere ca emisar între Weissenfels şi Grüningen. „Nu o să meargă”, i-a spus Herr Rockenthien amabil. „După cum probabil ai băgat de seamă, Kreisamtmann mă crede un neisprăvit.”

Aproape imediat ce i-a oferit inelul lui Sophie şi a văzut că – din moment ce nu-l putea purta la vedere – şi-l agaţă la gât, Fritz a întrebat-o dacă poate să-i citească primul capitol din *Floarea albastră.*

— Este introducerea, i-a explicat el, la o poveste pe care încă nu pot s-o scriu. Nu ştiu nici măcar ce o să fie. Am făcut o listă de ocupaţii şi profesii şi de tipuri psihologice. Dar, în definitiv, poate că n-o să fie un roman. Poate că e mai mult adevăr în basmele populare.

— Astea-mi plac, i-a zis ea, dar nu când oamenii se prefac în broaşte râioase, că nu e amuzant deloc.

— O să citesc tare introducerea şi tu trebuie să-mi spui ce înseamnă.

Sophie, evident, se simţea pusă la încercare.

— Nu ştii singur? l-a întrebat bănuitoare.

— Câteodată mi se pare că ştiu.

— N-a mai citit-o nimeni?

Fritz încerca să-şi aducă aminte.

— Ba da. Karoline Just.

— A, e deşteaptă.

Mandelsloh a intrat în cameră, le-a zis că o să stea şi ea să asculte şi i-a întins lui Sophie lucrul de mână pentru

ziua respectivă. Până şi în această casă prosperă întorceau pe dos aşternuturile şi feţele de pernă, ceea ce însemna că o să mai reziste încă zece ani. O clipă, cutia cu acele de cusut i-a distras atenţia lui Sophie – „Tu mi-ai dat asta, dragă Hardenberg!” –, care apoi a tăcut.

— „Tata şi mama dormeau deja, ceasul de pe perete ticăia monoton, afară vântul şuiera prin pervazul ferestrei din care se auzeau trosnituri. Din când în când, încăperea se lumina de la strălucirea razei de lună. Tânărul stătea în pat neliniştit, aducându-şi aminte de necunoscut şi de poveştile lui. «Nu gândul la comoară a trezit în mine asemenea doruri de nerostit», îşi spunea în sinea lui. «Nu tânjesc să fiu bogat, însă-mi doresc cu nesaţ să văd floarea albastră. Este tot timpul în sufletul meu, nu-mi pot închipui altceva şi nu mă pot gândi la altceva. Nicicând nu am mai simţit aşa. Era ca şi cum până acum aş fi visat ori ca şi cum somnul m-ar fi purtat în altă lume. Căci cui i-ar fi păsat de flori în lumea în care trăiam? Acolo nu s-a auzit niciodată despre o asemenea patimă sălbatică pentru o floare. Însă de unde oare venea necunoscutul acela? Nimeni nu mai văzuse vreodată un astfel de om. Şi totuşi, nu ştiu cum se face că numai pe mine m-a prins cu adevărat ceea ce ne-a spus. Toată lumea a auzit ce am auzit şi eu, dar nimeni nu l-a luat în serios.”

Neştiind cât o să mai citească, cele două femei stăteau cu lucrul în poală, fără să vorbească. Sophie era palidă, cu buzele de un trandafiriu pal. Între culoarea chipului ei şi nuanţa gurii pale, moi, proaspete, pline, uşor deschise, culorile mergeau în cel mai blând degrade posibil. Parcă nimic încă nu şi-ar fi atins culoarea proprie ori puterea deplină – evident, cu excepţia părului ei negru.

Mandelsloh, care fusese cât se poate de atentă la lectură, a spus:

— Este doar începutul poveştii. Cum o să se sfârşească?

— Aş vrea să-mi zici tu asta, a răspuns Fritz.

— Până acum e o poveste pentru copii.

— Nu pot să zic nu, a strigat Sophie.

— De ce crezi că nu poate să doarmă tânărul? a întrebat-

o el imediat. Din pricina lunii? Din pricina ceasului care ticăie?

— Nu, nu de asta stă treaz. Bagă de seamă ticăitul numai pentru că nu poate să doarmă.

— Adevărat, a încuviinţat Mandelsloh.

— Dar ar fi dormit bine dacă necunoscutul n-ar fi vorbit despre Floarea Albastră?

— De ce i-ar păsa de-o floare? a întrebat Sophie. Nu e femeie şi nu e nici grădinar.

— Pentru că e albastră şi n-a mai văzut aşa ceva, a zis Mandelsloh. Bănuiesc că inul e albastru, da, şi sămânţa de in, da, nu-mă-uita şi ghioc, dar sunt flori obişnuite şi n-au nicio legătură. Floarea Albastră e cu totul altceva.

— Cum se cheamă floarea, Hardenberg? Spune-ne, te rog! a întrebat fata.

— A ştiut cândva, i-a zis el. I s-a spus cum se cheamă, dar a uitat. Şi-ar da viaţa să-şi aducă aminte.

— Nu poate să doarmă pentru că e singur, a continuat Mandelsloh.

— Dar sunt mulţi oameni în casă, a replicat Sophie.

— Însă el e singur în camera lui. Caută un căpşor drag pe pernă.

— De acord? a întrebat Fritz, întorcându-se spre Sophie.

— Evident că aş vrea să ştiu ce se va întâmpla mai departe, a spus ea bănuitoare.

— Dacă începe cu o descoperire, o poveste trebuie să se termine cu o căutare, i-a zis el.

Sophie nu avea multe cărţi. Avea cartea de rugăciuni, *Evanghelia,* şi o listă legată cu o fundă, în care erau consemnaţi toţi câinii pe care-i avusese familia ei, cu toate că mulţi muriseră de mult şi ea nici nu-i mai ţinea minte. Acum intra în posesia capitolului introductiv din povestea Florii Albastre. Era scrisul lui Karoline Just, care copia de mână tot ce îi trebuia lui Fritz.

„Lui Söphgen îi place să asculte poveşti”, a notat el în jurnal. „Nu vrea să fie stânjenită de dragostea mea. Dragostea mea o împovărează adesea. Îi pasă mai mult de

alţi oameni şi de simţămintele lor decât de ale mele. Îi e mereu frig.”

— Ce am scris despre ea n-are nicio noimă, i-a spus el lui Mandelsloh. Lucrurile se bat cap în cap. O să te rog să-i faci o descriere, aşa cum ai cunoscut-o încă de când era mică, să-i faci un portret, aşa cum o vede o soră.

— Cu neputinţă! a răspuns Mandelsloh.

— Îţi cer prea mult?

— Mult prea mult.

— Nu ţii niciodată un jurnal?

— Şi, dacă ţin, ce? Tu ţii jurnal, dar ai putea să-l descrii pe fratele tău Erasmus?

— Se descrie el singur, a zis Fritz.

Era tot neliniştit. Nimic din casă nu semăna nici pe departe cu Sophie, cu excepţia unui amărât de portret, în care ochii ei se holbau ca nişte coacăze sau ca ochii lui Fichte. Numai la părul căzând sfidător peste rochia din muselină albă merita să te uiţi. Miniatura asta îi făcea să râdă în hohote pe toţi din familie şi mai ales pe Sophie.

Fritz l-a întrebat pe Hausherr dacă ar putea găsi un pictor de portrete care să vină acasă, pe cheltuiala lui, s-o picteze pe Sophie aşa cum e cu adevărat. Ar trebui să facă schiţe câteva zile, iar portretul l-ar putea termina de pictat la atelier.

— Îndrăznesc să spun că în cele din urmă va fi pe cheltuiala *mea,* i-a zis Rockenthien soţiei în seara aceea. Nu sunt sigur că Hardenberg îşi câştigă deja existenţa într-un fel sau altul.

Nici el însuşi nu-şi câştigase niciodată existenţa decât atunci când fusese căpitan de infanterie şi primise din când în când soldă. Dar, bineînţeles, soţia lui era o partidă sigură, cu o avere bună.

30

CUM E SOPHIE ÎN REALITATE

Fritz voia să găsească un pictor tânăr. Voia unul care pictează din inimă şi l-a ales pe Joseph Hoffmann din Köln, pe care i-l recomandase Severin.

Hoffmann a sosit la Grüningen la sfârşitul verii, când drumurile şi lumina de seară erau încă bune, cu rucsacul cu cele necesare, cu valiza, cu pensulele şi lucrările lui. Urma să primească şase taleri, de care Fritz avea de gând să facă rost vânzându-şi nişte cărţi. El însuşi nu era la Grüningen, fiind hotărât să trudească din cale-afară, deşi intenţia lui era să vină cât mai repede. Pictorul a întârziat pentru că diligenţa a întârziat. Familia Rockenthien era deja la masă. Ştiau că trebuie să sosească, dar nu le-a trecut prin gând să-l aştepte.

Servitorii aduseseră deja supele, una din bere, zahăr şi ouă, una din măceşe şi ceapă, una din pâine şi zeamă de varză, una din uger de vacă aromat cu nucşoară. Erau acolo aluat amestecat cu ulei de nuci de fag, hering marinat şi gâscă cu melasă, ouă fierte tari şi o groază de găluşte. E periculos – măcar în privinţa asta toţi doctorii din Germania erau de acord – să n-ai stomacul plin tot timpul.

Poftă bună!

Un munte cu vârf de cartofi prăjiţi, lăsând lungi urme de abur, trona exact în mijlocul mesei, astfel încât să ajungă toată lumea dacă-şi întinde furculiţa de argint. Dar s-a prăbuşit iute, ca o avalanşă.

— Nu vreau să vă uitaţi la mine acum, Herr Maler! i-a strigat Sophie din partea cealaltă a mesei. Vă rog să nu mă studiaţi acum, tocmai îmi umplu gura.

— Graţioasă Fräulein, nicicând n-aş face aşa ceva în primele minute după ce abia am făcut cunoştinţă cu o

persoană, i-a răspuns Hoffmann liniştit. Nu fac decât să privesc de jur-împrejurul mesei şi să descopăr prezenţa sau absenţa sufletului adevărat în înfăţişarea fiecăruia dintre cei prezenţi.

— *Acht Gott*[17]*,* n-aş crede că vi se întâmplă des să fiţi invitat la cină de două ori, a zis Mandelsloh.

— Vă dau un sfat, a spus Herr Rockenthien, întinzându-se să ia din cartofi. Aceasta este fiica mea vitregă mai mare. Nu-i răspundeţi, dacă ce vă spune vă aduce o ofensă.

— De ce să-mi aducă o ofensă? Nu cred că Frau Leutnant e obişnuită cu artişti.

— Îl cunoaştem pe Hardenberg, a vorbit Mandelsloh. E poet, tot un fel de artist. Însă nu ne-am obişnuit cu el încă, e adevărat.

Şi Hausherr, şi soţia lui erau „din ţinut”. Erau oameni de la ţară. Pictorul Joseph Hoffmann se născuse şi crescuse pe o străduţă dosnică din Köln. Tatăl lui era pantofar şi făcea pantofi de femei, dar se apucase de băut şi-şi pierduse orice îndemânare. Venit la Academia din Dresda, Hoffmann fusese un student foarte sărac şi cam aşa era şi acum, când îşi câştiga pâinea vânzând desene în sepia, înfăţişând locuri îndepărtate şi vârtejuri de râu, cu vitele aferente la păscut. După ieşirile la ţară, se întorcea fuga la liniştitoarea, la aproape lipicioasa presiune din oraşul natal. Aici, la Schloss Grüningen, se simţea un străin. Nu putea mânca în asemenea cantităţi, nu-i stătea în obicei, şi nu pricepea cine sunt majoritatea celor de la masă. Dar nu s-a lăsat. E momentul meu, s-a gândit, şi nu voi trece pe lângă el. Lumea o să vadă ce pot.

Se hotărâse s-o picteze pe Fräulein Sophie în picioare, în lumina soarelui, în clipa dintre sfârşitul copilăriei şi bucuria şi împlinirea femeii care devenea, şi s-o includă în portret şi pe Mandelsloh, sora ei, soţia militarului, care probabil că avea să rămână văduvă, stând în umbră, pradă grupului de femei. Avea de gând să le roage să le picteze stând lângă unul dintre micile monumente de lângă alee,

---

[17] „Aveţi grijă!” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

ridicate în amintirea stăpânilor şi binefăcătorilor locului, pe care le observase pe drumul spre Grüningen. Slujeau de puncte de reper şi de ele se scărpinau vitele. Literele inscripţionate pe monument se vedeau însă din pricina luminii, nu clar. Presiunea acestor idei, care se năpusteau asupra lui cu forţa cu care se năpusteşte poezia, l-a făcut să lase jos cuţitul şi furculiţa şi să spună limpede, fără nicio aluzie de glasurile gălăgioase din jur:

— Da, acolo, exact acolo.

— Unde? a întrebat Frau Rockenthien, pentru care acum el era încă un obiect demn de milă.

— Aş dori să le pictez pe fiicele dumneavoastră lângă o fântână, stând pe treptele de piatră, piatră sfărâmată, biciuită de trecerea timpului. Departe, marea întrezărindu-se.

— Suntem cam departe de mare, a răspuns Rockenthien neîncrezător. Suntem la vreo trei sute de kilometri distanţă. Din punctul de vedere al strategiei, asta o să fie mereu una dintre problemele noastre.

— Nu mă interesează strategia, i-a spus tânărul pictor. Nu mă interesează vărsarea de sânge. În afară de asta, ce vă sugerează marea?

Însă nimănui de-acolo nu-i sugera nimic, în afară de apă sărată. Într-adevăr, cu excepţia lui Rockenthien, care staţionase o dată la Ratzeburg cu regimentul din Hanovra, nimeni nu văzuse niciodată marea.

Frau Rockenthien a zis blând că în tinereţea ei se credea că aerul de mare e foarte nesănătos, însă nu ştia sigur care mai e acum părerea doctorilor.

31

N-AM PUTUT S-O PICTEZ

Toată casa se întreba cum o să stea Sophie nemişcată cât timp e nevoie. Cel care pictase miniatura, o rudă în vârstă, nu-i ceruse deloc să stea nemişcată, ci se mulţumise să-i schiţeze umbra pe o bucată de carton alb. Iar Hoffmann a făcut doar câteva schiţe pe fugă – Fräulein von Kühn alergând, Fräulein von Kühn turnând lapte dintr-un urcior. După aceea parcă a intrat într-un fel de transă şi a început să stea mult închis în camera lui.

— Mi-aş dori din tot sufletul să fie aici Hardenberg, a zis Rockenthien. Pictorul e bine-venit la noi şi am crezut că e de preferat să-i dăm una dintre camerele de sus, în care se pun rufele la uscat, ca să-şi facă atelier, dar nu mi se pare că se simte acasă. Însă, oricum, e treaba femeilor.

Prin „femei” se referea, desigur, la Mandelsloh, care însă nu prea avea răbdare cu Hoffmann.

— Presupun că s-a pregătit cum se pregăteşte un cizmar să repare pantofi ori un soldat să tragă în duşman. Aşa că n-are decât să-şi scoată creioanele şi pensulele şi să se apuce.

— Da, dar poate că nu reuşeşte s-o surprindă aşa cum e ea, a răspuns Rockenthien. E un tertip. Nu se poate învăţa, e înnăscut. Iată cum şi-au câştigat banii indivizii aceia – Dürer, Rafel, toţi acei indivizi.

— Am impresia că Hoffmann n-a câştigat cine ştie ce bani până acum, a zis Mandelsloh neîncrezătoare.

— Repet, e un tertip. Au mult mai mulţi bani decât

recunosc, adică dacă reuşesc să surprindă lucrurile aşa cum sunt ele.

Lui Sophie îi părea rău pentru Hoffmann şi instinctul de a aduce alinare, moştenit de la mama ei, a făcut-o să-l roage să-i arate lucrările lui, urmând ca ea să le laude pe toate, căci le considera într-adevăr nişte minunăţii.

— Şi dumneavoastră aţi studiat desenul, graţioasă Fräulein, sunt sigur, a oftat Hoffmann în cele din urmă. Trebuie să-mi arătaţi ce aţi desenat.

— Nu, n-am să vă arăt, i-a răspuns ea. Cum pleca profesorul, cum le rupeam pe toate.

Nu e atât de proastă, s-a gândit Hoffmann.

Jurnalul lui Sophie:

Marţi, 11 septembrie:

Azi-dimineaţă pictorul n-a coborât la micul dejun. Mama mea vitregă i-a trimis cafea printr-un servitor, dar el i-a zis prin uşă că vrea să fie lăsat să se gândească.

Miercuri, 12 septembrie

Am început să punem zmeură la murat.

Joi, 13 septembrie

Azi a fost cald, a tunat şi nu s-a întâmplat nimic şi Hardenburch n-a venit.

Vineri, 14 septembrie

Azi n-a venit nimeni şi nu s-a întâmplat nimic.

Sâmbătă, 13 septembrie

Pictorul n-a coborât să bea schnaps cu noi.

Duminică, 16 septembrie

Pictorul n-a mers cu noi la slujba Domnului.

Luni, 17 septembrie

Tatăl meu vitreg a zis mai e pictorul sus, să sperăm că nu şi-a băgat în pat vreo servitoare.

Curios să vadă dacă e aşa sau nu, George a luat o scară de la grajduri şi a proptit-o de fereastra de la camera pictorului, care era deschisă ca să intre briza. Aşa ceva ar fi fost de neînchipuit la Weissenfels. Pe de altă parte, spre deosebire de Bernhard, George n-ar fi cotrobăit niciodată prin bagajul unui oaspete.

L-a pus pe un grăjdar să ţină bine scara şi s-a căţărat.

— Vedeţi ceva? l-a întrebat grăjdarul, care-l însoţea la majoritatea activităţilor.

— Nu sunt sigur. Înăuntru e întuneric. Stai, Hansel! Mi se pare că scârţâie arcurile de la pat.

Dar Hansel şi-a pierdut răbdarea şi n-a mai aşteptat. Scara a alunecat într-o parte, întâi încet, apoi cu o repeziciune ameţitoare. George, strigând după ajutor, a avut atâta inspiraţie cât să sară, dar a căzut cu ceafa pe-o lespede. Nasturii de alamă de la haină i-au răsunat pe piatra de care i s-a izbit zdravăn capul peste o clipă, ca un colet nedorit. A avut noroc că şi-a rupt doar o claviculă, însă n-a fost de faţă în ziua următoare, când pictorul a plecat de la Schloss Grüningen.

Lăsat să aştepte abătut în vestibul, Hoffmann, din nou cu valiza, lucrările, pensulele şi toate cele trebuincioase, a fost condus cu sinceră amabilitate de Rockenthien, care i-a spus:

— Îmi pare rău că nu a fost posibil să faceţi mai mult, Herr Maler. Vă rog să-mi daţi voie să vă ofer o recompensă pentru timpul pe care ni l-aţi acordat.

— Nu, nu. Onorariul meu era de la Hardenberg, căruia îi voi explica eu însumi. Oricum, a adăugat ferm, nu trebuie să credeţi că sunt lipsit de resurse.

Asta i-a confirmat lui Rockenthien convingerea că pictorii ştiu un tertip sau două şi nu s-a mai simţit aşa de inconfortabil.

— Îmi pare rău că a trebuit să staţi atât sus. Dar v-au trimis tot ce v-a trebuit, nu? V-au hrănit, da?

— M-am bucurat de toată ospitalitatea, i-a răspuns Hoffmann. Îngăduiţi-mi să-i urez însănătoşire grabnică Stăpânului George.

George s-a însănătoşit grabnic, dar s-a înfuriat când a aflat că în timpul în care el fusese la pat Hansel a mâncat o bătaie zdravănă de la şeful vizitiilor şi urma să fie alungat. Împotriva hotărârilor luate de şeful vizitiilor nu îndrăznea să se ridice nimeni şi în niciun caz Hausherr.

— În casa asta nu există dreptate! a strigat George. Artistul ăsta n-a reuşit deloc s-o picteze pe sora mea şi

primeşte numai complimente! Cât despre Hansel, el doar a făcut ce i s-a spus.

— Nu i-a spus absolut nimeni să dea drumul la scară, i-a răspuns Hausherr.

Weissenfels se afla pe drumul pe care Hoffmann se întorcea la Dresda. Deşi nu prea avea obiceiul să bea, simţea nevoia să ia un întăritor şi, când s-a oprit diligenţa, a coborât şi s-a dus la „Wilde Mann”, unde a dat de Fritz.

Nu asta-mi doream, şi-a zis în gând, însă odată şi odată tot trebuie să-i explic.

— Pictorul de portrete! l-a luat în braţe Fritz.

— Am venit aici crezând că, dacă eşti la Weissenfels, eşti acasă, şi n-aş fi suportat să dau ochii cu tine.

— Nu fi aşa de amărât, Hoffmann! Tocmai am primit vorbă de la însăşi Sophie şi ştiu că n-ai terminat portretul, că nici măcar nu l-ai început. Să comand un schnaps?

— Nu, nu. Poate un pahar cu bere, dacă eşti atât de bun.

Temându-se să n-o ia pe urmele tatălui său, Hoffmann nu bea niciodată tărie.

— Ei bine, hai să stăm de vorbă. Ai făcut schiţe, fără îndoială.

— Am făcut şi, dacă le vrei, sunt ale tale, dar eu nu sunt mulţumit.

— Evident că nu e uşor s-o desenezi pe Sophie. Dar ştii imaginea de pe autoportretul lui Rafael, în al treilea volum din lucrarea *Physiognomie* de Lavater?

— Da.

— Nu crezi că e imaginea lui Sophie a mea?

— Nu, a răspuns Hoffmann. În afară de ochi, care sunt negri în ambele cazuri, nu prea există nicio asemănare.

I se limpezea mintea pe măsură ce sorbea din sumbra *Einfaches,* care semăna cu apa în care se fierbe fasolea.

— Hardenberg, sper că nu-mi pui la îndoială priceperea. M-am pregătit opt ani la Dresda numai înainte să fiu primit la grupa de desen. Însă adevărul e că am fost învins de Fräulein von Kühn. La început m-a interesat decorul – fundalul –, dar n-a trecut decât puţin şi nu mi-a mai păsat de el. Graţioasa Fräulein era cea care mă nedumerea.

— Sentimentele îl justifică pe artist, a spus Fritz. Aşa e întotdeauna, fiindcă arta şi natura urmează aceleaşi legi.

— Într-adevăr. Senzaţiile pure nu pot fi niciodată în contradicţie cu natura. Niciodată!

— Însă nici eu însumi n-o înţeleg pe Söphgen, a continuat Fritz. De aceea am vrut un portret bun. Dar poate că n-ar fi trebuit să ne aşteptăm ca tu...

— O, înţeleg foarte bine ce e, a izbucnit Hoffmann nesăbuit. O fată cumsecade din Saxonia, cu suflet bun, hrănită cu cartofi, o floare de treisprezece veri şi cu o sclipire aspră de treisprezece ierni.

Nu l-a lăsat pe Fritz să se împotrivească ori mai degrabă nu l-a luat în seamă, fiind cuprins de dorinţa de a înţelege.

— În fiecare lucru, fie el viu, fie el ceea ce numim neînsufleţit, există o încercare de a comunica, Hardenberg, chiar şi la cei ce nu cuvântă deloc. Se pune o întrebare, mereu alta, care cel mai adesea nu se exprimă în cuvinte nici de cei care pot vorbi. Se pune fără încetare o întrebare, de cele mai multe ori una care abia se aude vag, ca un clopot de biserică răzbătând încet peste pajişti şi ţarcuri. După ce a privit, e cel mai bine ca pictorul să închidă ochii, ochii trupului, nu pe cei ai spiritului, ca să-l audă mai clar. Sigur l-ai ascultat, Hardenberg, ca să desluşeşti întrebarea pe care o pune Fräulein Sophie, deşi e foarte probabil, zic eu, ca nici ea însăşi să nu ştie ce e.

— Încerc să te înţeleg, a spus Fritz.

Hoffmann îşi dusese mâna la ureche, un gest foarte ciudat pentru un tânăr.

— N-am putut să-i aud întrebarea, aşa că n-am putut s-o pictez.

32

DRUMUL DUCE ÎNĂUNTRU

Fritz n-a riscat să-l ducă pe pictor la Kloster Gasse, unde sigur le-ar fi spus părinţilor lui ceva despre Sophie. Nu putea decât să-l conducă până la „Wilde Mann”, de unde diligenţa pleca spre Köln.

Nu voia să meargă direct acasă şi a ieşit puţin din oraş, ajungând într-un cimitir pe care-l ştia bine. Era deja foarte târziu după-amiază, albastru-pal peste galben limpede, precum seninătatea în flăcări a cerului în nord, care se făcea din ce în ce mai transparent, urmând parcă să culmineze într-o revelaţie.

În cimitir se intra printr-o poartă mare, de fier, cu litere aurite care se întrepătrundeau. Municipalitatea din Weissenfels intenţionase să facă şi un gard de fier, dar momentan poarta era prinsă între palisade de lemn, care foloseau mai mult sau mai puţin la a ţine vacile departe de curtea din faţă a pastorului, departe de morminte. Înotând în balegă, se uitau fără nicio curiozitate la trecători. Fritz a trecut prin smocurile de iarbă, acum despărţite de alei verzi, aproape făcându-se nevăzute în ceaţa ce se înălţa. Ca în majoritatea cimitirelor, şi acolo erau lăsate tot felul de obiecte – o scară de fier, un coş pentru cină şi chiar şi o lopată, ca şi cum acolo s-ar fi lucrat mereu fără întrerupere şi ar fi putut apărea mereu întreruperi. Crucile din fier şi piatră parcă ieşeau din pământ, cele mai mici străduindu-se să se înalţe cât celelalte. Unele căzuseră. N-ai fi putut spune că cimitirul, loc pentru plimbări în familie în zilele

de sărbătoare, e neglijat, dar nici că e bine îngrijit. Avea buruieni şi câteva gâşte. Insecte înţepătoare din muşuroaiele de balegă şi din locul Domnului zburdau în nori învingători în aerul tare, bolnăvicios.

Scârţâitul şi bocănitul vacilor care-i aparţineau pastorului se auzeau până departe în cimitir, până acolo unde mormintele şi spaţiile încă goale, despărţite acum de ceaţă, deveniseră insule verde-închis, camere de meditaţie verde-închis. Într-una dintre ele, chiar aproape, în faţa lui, stătea pe întuneric, cu capul aplecat, un tânăr, un băiat chiar, alb, nemişcat şi fără glas ca o placă funerară. O privelişte consolatoare pentru Fritz, care ştia că, deşi trăieşte, tânărul nu e o fiinţă omenească, dar şi că în clipa aceea între ei nu exista nicio graniţă.

— Lumea exterioară e o lume de umbre, a zis cu voce tare. Îşi aruncă umbrele în împărăţia luminii. Cât de deosebite vor părea când întunericul acesta va trece şi trupul-umbră se va risipi! La urma urmei, universul se află înăuntrul nostru. Drumul duce înăuntru, întotdeauna înăuntru.

Întorcându-se la Kloster Gasse şi dorind să-i spună cuiva ce văzuse, Sidonie l-a întrebat imediat cine era omul care-i vorbise cu atâta însufleţire la „Wilde Mann” – îi văzuse Gottfried – „A, deci era sărmanul pictor!”; „De ce sărmanul?” a întrebat Fritz – şi povestise că omul avea lacrimi în ochi. Ei bine, s-a interesat Erasmus, a făcut portretul? Nu, i-a răspuns Fritz, n-a reuşit. Se străduise din răsputeri să-l ierte pe Erasmus. Nu vorbeau niciodată despre Sophie în conversaţiile obişnuite. Îşi considera fratele un păgân încăpăţânat.

— Şi nu are schiţe? a întrebat Sidonie.

— Ba da, a făcut câteva, i-a zis Fritz. Dar sunt doar un fel de semne – câteva linii, un nor de păr. Susţine că e cu neputinţă s-o desenezi pe Sophie. Însă eu sunt îngrijorat din pricina inelului, pe interiorul căruia trebuie să existe o variantă mai mică a portretului când o să fie gata. Acum trebuie să mă mulţumesc cu miniatura anapoda.

— Nu lasă deloc inelul, a comentat Bernhard, care se

întorsese de la şcoală şi intrase în linişte. Îl tot gravezi şi iar îl gravezi. Ar fi mult mai bine simplu.

— Nu l-ai văzut niciodată, a comentat Sidonie. Niciunul dintre noi nu l-a văzut, i-a zâmbit ea fratelui mai mare. Aş îndrăzni să zic că, în definitiv, nu-ţi pare rău să spui că Sophie a ta e cu neputinţă de desenat.

Sidonie tot făcea nerăbdătoare calcule pentru Gottfried. Putea să-l întrebe despre necunoscutul de la „Wilde Mann”, caz în care el n-ar face decât să-i spună adevărul lui Freiherr. Numai că Gottfried nu ştia că tânărul pe care-l văzuse e pictor, iar Sidonie s-a liniştit la gândul că tatăl ei nu se putea concentra niciodată la mai mult de un subiect în acelaşi timp. În ultima vreme, spre uşurarea mamei, permisese ca *Leipziger Zeitung* să intre în casă încă o dată. La momentul acela abia aştepta să afle cât strânsese Fritz în vizita la saline şi la fabricile de cratiţe din Artern, apoi voia să discute ori mai bine zis să-şi exprime părerea despre Bonaparte, care, una peste alta, se gândea el, dădea semne că ar fi competent. Asta trebuie să le ajungă cel puţin până a doua zi.

Fritz a intrat în casa şubredă, în culori întunecate, unde din spatele uşilor închise de la bucătărie răzbăteau cântările religioase care se cântau după-amiaza târziu. S-a dus întâi la mama lui şi la micuţul Christoph, ca o umbră de firav din pricina febrei de vară.

— Eşti bine, Fritz? Doreşti ceva? Eşti fericit?

Ar fi vrut s-o roage să-i dea ceva ori să-i spună ceva, dar nu i-a venit nimic în minte.

— Îi ascunzi ceva tatălui dumneavoastră?

Fritz a luat-o de mână.

— Trebuie să ai încredere în mine, mamă! Îi voi spune tot, adică tot ce…

— Nu, pentru Dumnezeu! Să nu faci aşa ceva, orice ar fi! a ţipat ea, cu o energie neobişnuită.

33

LA JENA

Înainte de a începe propriu-zis lucrul, după ce înţelesese la Artera cum avea să fie, Fritz s-a dus să-şi vadă prietenii la Jena. Gaul putea să meargă cei aproape cincizeci de kilometri, deşi fără nicio tragere de inimă. Nu mai fusese pe la ei, i-a zis Caroline Schlegel, de secole.

— Sperăm să-l auzim vorbind despre Absolut, cum avea obiceiul să vorbească înainte să dea colţul la Grammatische Strasse, a spus Dorothea Schlegel.

Johann Wilhelm Ritter, adesea oaspete în casa ei, i-a amintit că Hardenberg nu poate fi judecat cu măsura obişnuită, nici măcar cu măsura obişnuită de la Jena, unde se zicea că cincisprezece din douăzeci de locuitori sunt profesori.

— Pentru el, nu există nicio graniţă reală între nevăzut şi văzut. Toată existenţa se topeşte într-un mit.

— Tocmai aici e necazul, l-a întrerupt Caroline. Avea obiceiul să spună, evident, că lumea se apropie de infinit în fiecare zi. Am auzit că acum este interesat de extragerea şi rafinarea sării şi a cărbunelui brun, care nu se pot topi într-un mit, oricât ar încerca.

— Goethe însuşi a administrat o mină de argint, în slujba Ducelui de Saxe-Weimar, a intervenit soţul ei.

— Şi a fost un eşec. Mina lui Goethe a dat faliment. Oricum, eu cred că Hardenberg va reuşi şi asta nu pot să-i iert. *Enfin,* va deveni absolut *merkantilistisch.* Se va căsători cu nepoata lui Kreisamtmann şi la momentul

potrivit va ajunge el însuşi Kreisamtmann.

— Îmi pare rău că se face de râs, a comentat Ritter.

— Însă nu filosofia lui e de vină şi nici mania pentru sare. Ci mâinile şi picioarele lui mari, a zis Caroline. Noi toţi îl iubim.

— Nespus îl iubim, a adăugat Dorothea.

La Jena, prietenii hoinăreau împreună toamna prin pădurile de pin de deasupra orăşelului ori prin Paradis, cum i se spunea aleii ce se întindea de-a lungul râului Saale. Goethe, care îşi petrecea vara acolo adesea, umbla câteodată prin Paradis, plimbându-se visător, cu mâinile la spate. Avea acum patruzeci şi şase de ani şi femeile din familia Schlegel îi spuneau Străvechea Sa Maiestate şi Divina Sa Maiestate. Lui nu-i plăcea să se întâlnească cu prea mulţi oameni în acelaşi timp.

Când înainta aşa, grupurile se destrămau, ca să nu cumva să fie obligat să vorbească cu toţi deodată. Fritz rămânea în spate, neaspirând să atragă atenţia unui om atât de însemnat.

— Şi totuşi, ai o mulţime de lucruri de spus, îi zicea Caroline. Ai putea să-i vorbeşti ca tânăr, ca poet în devenire, unui om care pare aproape indestructibil.

— Nu am nimic îndeajuns de bun ca să-i arăt.

— Nu contează, răspundea ea. Poţi să-mi vorbeşti mie, Hardenberg. Poţi să-mi vorbeşti despre sare.

La serile de muzică şi *conversazione* de la Jena veneau o groază de oameni, însă nu toată lumea spunea lucruri briliante ori nu toată lumea spunea ceva. Unii oaspeţi stăteau în picioare stânjeniţi, siguri că fuseseră invitaţi, însă acum, că sosiseră, nesiguri că ceilalţi îşi vor aduce aminte numele lor.

— Dietmahler!

— Hardenberg! Te-am recunoscut după cum ai intrat.

— Şi cum am intrat?

Lui Dietmahler i-ar fi plăcut să răspundă „Tot pari ridicol şi toată lumea încă se bucură să te vadă”. Simţea ca

pe o rană golul de neumplut dintre zilele studenţiei şi cele care urmează...

— Acum eşti chirurg? l-a întrebat Fritz.

— Nu tocmai, dar voi fi curând. Ştii, nu m-am mutat departe de Jena. Când o să termin studiile, nu o să-mi meargă rău. Mama trăieşte, însă fraţi sau surori mai mici nu mai am.

— *Gott sei Dank!* Eu am o groază! i-a strigat Fritz avântat. Vino să stai cu noi la Weissenfels. Fă-ne o vizită, prieten drag!

Aşa se face că Dietmahler a ajuns să fie martor la Marea Spălare de la Weissenfels şi i-a spus lui Freiherr von Hardenberg, cu toată sinceritatea, că nu ştie absolut nimic despre încurcătura fiului său cu o tânără din clasa de mijloc şi cu nicio altă femeie.

34

CASA DIN GRĂDINĂ

La Tennstedt, Karoline Just a auzit că familia Rockenthien îi ceruse lui Fritz să fie naşul lui Günther, care abia venise pe lume. „Încearcă să-l lege de ei cu lanţuri de fier”, s-a gândit ea.

Erasmus, care-i scria de la Hubertusberg, era singurul ei aliat. „Sunt pregătit să mă resemnez, după cum ţi-am explicat, şi să ocup un loc mult mai mic în viaţa lui Fritz”, îi explica, „sau cel puţin îmi spun mie însumi că m-am resemnat. Însă nu m-am resemnat cu ideea că ni-l ia departe un copil hulpav. Oricum, dacă Sophie von Kühn e un copil, apropo, nu va rămâne la hotărârea ei, ci se va răzgândi. Şi nici ideea asta nu-mi e pe plac.”

Fritz s-a întors la Tennstedt, a intrat în bucătărie şi a zis că e prea plin de praful de pe drumurile de vară ca să se ducă în încăperea din faţă.

— Unde este Kreisamtmann? Unde este Frau Rahel?

Ce contează unde sunt? Ai fost plecat atâta timp, îi venea lui Karoline să răspundă, şi acum ai ocazia să vorbeşti cu cineva care te înţelege cu adevărat. N-ai spus că suntem ca două ceasuri care arată acelaşi timp? Însă cu glas tare a spus:

— Sunt în casa din grădină. Da! E gata, în sfârşit.

— Trebuie s-o văd, a răspuns el.

Se spăla pe mâni şi pe faţă la pompă şi, când ea şi-a pus şalul, a adăugat cu o voce plină de tandreţe:

— Să nu crezi c-am uitat ce-am vorbit acum ceva vreme,

dragă Justen.

Ea credea că a uitat tot ori aproape tot. Apoi, în timp ce se ştergea, Fritz i-a repetat:

— Inima nu suspină niciodată în zadar, Justen.

Iar ea habar n-avea dacă să fie nefericită sau nu. Simţea ceva amar în gură, care avea gustul apelor morţii.

Va rămâne singură cu el douăzeci de minute în drum spre grădină, care era undeva la periferia Runde. El îi va oferi braţul. Dar va trebui să se oprească şi să vorbească cu o mulţime de vecini şi de cunoştinţe, care vor spune cu toţii „Vai, Freiherr! Deci v-aţi întors de la Jena”; „Da, m-am întors de la Jena.”; „Ne bucurăm că sunteţi sănătos, ne bucurăm să vă vedem revenind de la Jena”. Mulţi dintre aceşti oameni se trezeau de dimineaţă la Tennstedt şi se duceau la culcare tot acolo la sfârşitul zilei, poate de optsprezece mii de ori sau cam aşa ceva. „Ce bine e să fii în viaţă, pe vremea asta caldă!” îi ziceau mai mulţi.

Grădina familiei Just era mică şi fără pomi, căci o cumpăraseră cu legumele plantate cu tot, cu trifoi şi trandafiri. Cât despre casa din grădină, ea era una oarecare, una pe care ar fi putut s-o construiască oricare dintre cei doi meşteri tâmplari din Tennstedt, îmbrăcată frumos în lemn cioplit şi lemn aurit.

Cuplul Just stătea într-un nor de fum care venea din pipa lui Kreisamtmann, unul lângă altul pe o bancă nouă de la intrarea nouă. Altcineva nu mai încăpea. Şi asta făcea parte din concepţia casei. Priveau fericiţi spre Runde, pe jumătate sufocându-se de la mirosul de hamei, trifoi şi tutun.

— Pereche binecuvântată, salutare! le-a strigat Fritz de departe.

Cum ştia şi el însuşi, în ultima vreme Just era aproape absurd de preocupat de construcţia casei şi de instalare. Îl luase pe Fritz la Artern, tot ca să-l instruiască, pentru ca el să asculte ambele părţi dintr-o dispută între frăţiile de la salină. Însă, deşi-l rugase să-şi noteze cu grijă, Fritz se întorsese nerăbdător la problema amplasării exacte a porticului – *Vorbau* – la casa din grădină. Soarele după-

amiezii trebuie evitat, desigur.

Chiar şi acum, când Rahel a întrebat de foştii prieteni de la Jena (însă fără asprimea de altădată, s-a gândit Fritz), Kreisamtmann a reintrodus în discuţie acest *Vorbau.* Lui Fritz i se păruse mereu că Coelestin Just ştie ce e mulţumirea, dar nu ce e pasiunea, aşa că puteai să-l crezi un om fericit. Acum vedea cât de tare se înşelase. Nemulţumirea era aceea care, în sfârşit, îl făcea cu adevărat fericit. Deşi acum, după ce se desfăcuse şi se refăcuse toată casa, nu se mai putea face nimic cu *Vorbau,* n-avea să se mulţumească nicicând cu felul în care era acesta, n-avea să înceteze să construiască şi să tot reconstruiască în gând. La urma urmei, universul se află în noi.

35

LUI SOPHIE ÎI E MEREU FRIG

> Sophie către Fritz: „...Tuşesc şi strănut, dar mi se pare că mă simt iar bine când mă gândesc la tine. A ta Sophie.”

În toamna anului 1795 Fritz a pornit iar spre Grüningen, unde a găsit-o pe Sophie fără nicio grijă. Se juca cu Günther, care se pare că până la momentul respectiv avusese o viaţă fericită, de vreme ce zâmbea la orice formă omenească.

— E mult mai puternic decât Christoph al nostru, a zis Fritz cu oarece regret.

Günther nu făcea nimic pe jumătate. Tuşea şi el la fel ca ceilalţi din casă, dar noaptea, când se auzea cu ecou, ca un lătrat de dulău, pe coridoarele de jos.

— Da, zâmbeşte şi tuşeşte la toată lumea, a spus Fritz, şi totuşi, mă simt flatat când îmi vine rândul. E mult mai plăcut să te înşeli.

— De ce nu mi-ai scris, Hardenberg? l-a întrebat Sophie.

— Ţi-am scris în fiecare zi săptămâna asta, dragă, dragă Söphgen. Luni ţi-am scris să-ţi explic că, deşi Dumnezeu a făcut lumea, lumea nu există cu adevărat până nu o înţelegem.

— Deci toată învălmăşeala asta deloc sfântă e opera noastră, a răspuns Mandelsloh. Să-i spui aşa ceva unei fetiţe!

— Ce ţine de trup nu e opera noastră, a zis Sophie. Am o durere în partea stângă şi asta nu e opera mea.

— Hai să ne plângem unii la alţii, a spus Fritz, însă Mandelsloh a declarat că şi-a revenit deja.

— Nu ştiaţi? Toată lumea crede că m-am născut să fiu bine mereu. Soţul meu e sigur şi toţi din casa asta sunt.

— De ce n-ai venit mai devreme, Hardenburch? a întrebat Sophie.

— Acum trebuie să muncesc foarte serios, i-a spus el. Dacă ne vom căsători vreodată, trebuie să mă pregătesc. Citesc toată noaptea.

— Dar de ce? Nu mai eşti student.

— Dacă ar fi, n-ar citi, a răspuns Mandelsloh. Studenţii nu citesc, beau.

— De ce beau? a întrebat Sophie.

— Pentru că vor să ştie tot adevărul, a răspuns Fritz, şi de aceea sunt disperaţi.

Günther, pe jumătate adormit, s-a apropiat împotrivindu-se.

— Ce i-ar costa să ştie tot adevărul? a întrebat Sophie.

— Asta nu ştiu, a zis Fritz, însă ştiu că pot să se îmbete pe trei *groschen*[18].

Are treisprezece ani, va face paisprezece, cincisprezece, şaisprezece. Durează. S-ar spune că Dumnezeu şi-a oprit ceasul.

Dar îi e mereu frig.

[18] „Bănuţ“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

36

DR. HOFRAT EBHARD

La Grüningen, după ce a plecat Fritz, Mandelsloh a întrebat de ce a pomenit Sophie de durerea din partea stângă.

— Mi-ai spus să nu suflăm o vorbă.

— El nu trebuie să ştie, a răspuns Sophie sinceră.

— Atunci, de ce ai adus vorba?

— Doar de dragul de a vorbi despre ea cât e el aici. Oricum, nici n-a băgat de seamă, Frieke, eu am râs şi el n-a băgat de seamă.

Durerea nu se potolise nici la începutul lui noiembrie. A fost prima boală serioasă a lui Sophie, de fapt prima ei boală. La început s-au gândit că mai bine nu-i spun lui Fritz, însă pe 14 noiembrie, la prânz, când s-a întors la casa familiei Just, slujnica Christel i-a zis când i-a dus cafeaua că-l aşteaptă un mesager. Mesagerul era de la Grüningen. Christel avea sentimente amestecate, voind să-l ţină în casă pe micul Freiherr cu orice preţ. El venise la ei şi ea îl considera al lor şi într-adevăr al ei.

„La început nu prea m-am speriat”, i-a scris Fritz lui Karl, „însă, când am auzit că e bolnavă – Filosofia mea era bolnavă –, i-am dat de veste lui Just (începusem calculele anuale) şi am plecat imediat spre Grüningen.”

— Ce să-i spun lui Fräulein Karoline? întrebase Christel. S-a dus la piaţă.

— Spune-i ce mi-a spus mie, va simţi exact ce simt eu, i-a răspuns.

Durerea lui Sophie era primul simptom al unei tumori de la şold care avea legătură cu tuberculoza. Asemenea dureri pot să dispară de la sine, aşa se zice. Doctorul Hofrat Friedrich Ebhard lua serios în calcul această posibilitate, aşa cum lua în calcul şi propria sa experienţă. Despre medicina browniană nu avusese niciodată ocazia să afle ceva.

Brown oferă în *Elementa Medicinae* un Tabel al Excitabilităţii pentru principalele afecţiuni, echilibrul corect fiind indicat de figura 40. Ftizia, etapa iniţială a tuberculozei, vine în acest tabel mult sub 40. Prin urmare, în cazul ftiziei Brown ar prescrie că dorinţa de a trăi ar trebui ajutată cu şocuri electrice, alcool, camfor şi supe consistente.

Nimic din toate astea nu i s-a părut potrivit lui Ebhard, care însă n-a greşit diagnosticul, unul deloc surprinzător, devreme ce unul din patru pacienţi murea de tuberculoză. Fräulein von Kühn era tânără, dar în astfel de cazuri tinereţea nu era întotdeauna de partea pacientului. Nu avusese cum să asculte primele rânduri din *Floarea albastră* şi, dacă le-ar fi ascultat, ar fi putut spune de îndată ce crede că înseamnă.

37

CE E DUREREA?

N-a trecut mult şi, din pricina tusei lui Sophie, Günther a ajuns pe planul doi. Tuşea venea cu un suflu uriaş, care-i aducea aminte de cum izbucneşte un hohot de râs, aşa că de fapt, dacă n-ar fi durut-o, i-ar fi fost greu să nu râdă.

Ce-ar fi, dacă n-ar exista durere? Când erau cu toţii mici, la Grüningen, Friederike, care pe-atunci încă nu era Mandelsloh, însă avea deja îndatoriri, îi lua pe amândoi după slujba de seară să le spună o poveste de duminică.

— Un anumit negustor cinstit, zicea ea, nu avea nicio durere, spre deosebire de noi, ceilalţi. Nu avusese absolut nicio durere de când se născuse, aşa că atunci când a ajuns la patruzeci şi cinci de ani n-avea habar că e bolnav şi nu i-a trecut niciodată prin cap să cheme un doctor, până când, într-o noapte, a auzit că se deschide uşa şi când s-a ridicat în capul patului a văzut în lumina strălucitoare a lunii că în cameră intrase o fiinţă necunoscută şi aceasta era Moartea.

Sophie nu prinsese ideea.

— Ce noroc a avut, Frieke!

— Ba n-a avut deloc. Durerea l-ar fi avertizat că e bolnav, însă aşa n-a avut niciun avertisment.

— Nu vrem niciun avertisment, i-au zis copiii. Şi-aşa avem destule belele.

— Dar n-a avut timp să se gândească la cum şi-a petrecut viaţa şi să se căiască.

— Căinţa e pentru babe şi nesimţiţi, a strigat George.

— George, nu te tolerează nimeni! i-a zis Friederike. Ar trebui să pună biciul pe tine la şcoală.

— Pun biciul pe mine la şcoală, a răspuns George.

Hofrat a cerut cataplasme din seminţe de in pe şoldul lui Sophie, care erau atât de fierbinţi, că lăsau urme pe piele. Sământa de in mirosea a pădure deschisă, a mobilă solidă, a cizmele văcsuite din belşug pe care paznicul de noapte le primise special de la edilii oraşului, fiindcă trebuia să patruleze pe străzi pe orice vreme, a pini şi a molid.

„Liebster, bester Freund”, i-a scris Rockenthien lui Fritz. „Ce mai faceţi? Aici, aceeaşi poveste. Söphgen dansează, sare, cântă, cere s-o ducem la târgul de la Greussen, mănâncă precum un tăietor de lemne, doarme precum un şobolan, merge dreaptă ca bradul, a renunţat la zer şi la doctorii, se tratează cu câte două băi pe zi şi e fericită ca peştele în apă”.

„Câteodată mi-aş dori să fiu Hausherr”, i-a răspuns Karl de la Tennstedt, „pentru el lumea nu e o problemă, şi totuşi ce spune e adevărat. Draga, nepreţuita mea Filosofie a trecut prin nopţi de nesomn, febră, a sângerat de două ori, a fost prea slăbită ca să se poată mişca. Hofrat – apropo, s-ar putea să fie nebun – a pomenit de inflamarea ficatului. Iar acum, din 20 noiembrie, ni s-a zis şi într-adevăr am văzut cu propriii noştri ochi că nu mai e nicio primejdie”. L-a rugat pe Karl să trimită printr-un mesager bun două sute de stridii – o delicatesă pentru suferindă, care merg direct la Grüningen –, iar la Tennstedt pantalonii de iarnă ai lui Fritz, ciorapii de lână, *santé*-urile (cele care se poartă pe sub vestă), stofă pentru o haină verde, caşmir alb pentru o jiletcă şi nişte pantaloni, o pălărie, şi să-i împrumute epoleţii de aur ai lui Karl. Avea să explice mai târziu de ce aceste lucruri, să meargă la Weissenfels şi să plătească datoriile, în timp ce *der Alte*[19] avea să se întâlnească cu prieteni de odinioară, aşa cum făcea o dată pe an, la târgul de la Dresda.

[19] „Bătrânul“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

38

KAROLINE LA GRÜNINGEN

Chiar şi Tennstedt avea târgul lui, specializat în *Kesselfleisch*[20] – urechi şi rât de porc, plus fâşiile de grăsime de pe ceafa porcului, fierte cu schnaps de mentă. Din nişte ceainice mari, de fier, se răspândeau mirosuri de cocină şi mentă. Se auzeau muzici de tot soiul şi îngrijitorii de animale veniţi de la ţară dansau ca să-şi ţină de cald. În primii ani Karoline mergea la târg cu unchiul, după aceea cu unchiul şi mătuşa vitregă şi aşa a mai mers o dată şi anul acesta. Femeie încă tânără şi frumoasă, ce păcat că n-are un logodnic care s-o trateze cu un rât de porc!

— Vreţi să ajungeţi la Schloss Grüningen să-i felicitaţi pentru însănătoşirea fiicei. De ce nu veniţi cu mine săptămâna viitoare, când mă întâlnesc cu Rockenthien să discutăm nişte afaceri?

Karoline nu-l întrebase niciodată şi nu l-a întrebat nici acum ce părere are despre logodna lui Hardenberg, deşi e sigur că ştia, şi nici ce crede despre faptul că Freiherr e ţinut atâta vreme în beznă. Nu se îndoia că îl doare să-i ascundă ceva vechiului prieten, iar în cazul acesta Freiherr îi arătase toată încrederea, la urma urmei, ca să-l supravegheze pe fiul său cel mare. Însă ştia şi că unchiul ei, ca majoritatea bărbaţilor, are convingerea că ceea ce nu s-a exprimat în cuvinte, mai exact ceea ce nu s-a scris în cuvinte, nu e de mare importanţă.

[20] „Burtă de porc fiartă“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Pentru vizita la familia Rockenthien, Coelestin a tocmit un cal şi o cursă. S-au oprit la Gebesee, de care aparţinea conacul, i-a povestit lui Karoline, la familia Von Oldershausen, adică la familia primei soţii a lui Freiherr, care răposase de mult.

— Acum tot domeniul e o ruină. N-au avut noroc.

La „Băiatul negru” a cerut schnaps şi, pentru prima dată după luni întregi, s-a uitat atent la nepoata lui, pe care o îndrăgea mai mult decât oricând, drept care credea că poate să lase pe mâna lui Rahel şi sănătatea ei, şi toată starea ei de bine. Simţea că poate ar trebui să-i pară rău pentru ceva.

— Probabil că v-aţi săturat să tot auziţi de grădina şi de casa mea din grădină, draga mea.

Ea a zâmbit. Nu ăsta era necazul acum, s-a gândit Just în sinea lui. Încearcă din nou. Femeile au necazuri diverse la vârste diverse, dar au mereu ceva.

— Am vrut să vă spun în Treffurt, acum câteva săptămâni, că l-am văzut pe Carl August, vărul dumneavoastră.

Ea a surâs la fel.

— Şi pe sora mea, pe mătuşa dumneavoastră Luisa, şi am…

— …aţi crezut că noi doi am putea fi o pereche demnă de toată stima. Dar, ştiţi, nu l-am văzut pe Carl August de ani întregi şi e mai mic decât mine.

— Nu s-ar zice, Karolinchen. Sunteţi mereu palidă, însă…

Karoline şi-a pus în pahar un cub de zahăr şi puţină apă fierbinte.

— Să nu faceţi niciun aranjament pentru mine cu Tante Luisa, unchiule. Să aşteptăm până piere şi ultima rază de speranţă, până se duce oceanul sălbatic al tinereţii.

— Asta e dintr-o poezie? a întrebat Just neîncrezător.

— Da, e dintr-o poezie. Ca să vă spun adevărul, nu-mi place vărul.

— Chiar dumneavoastră aţi zis, draga mea, că nu l-aţi văzut de ceva vreme. Cred că ştiu exact de când.

În haina de iarnă, într-unul dintre buzunarele interioare de sus, Justin îşi ţinea jurnalul în care scria cu cea mai mare grijă de cinci ani, aşa că acum s-a apucat să-şi mângâie buzunarul, ca şi cum s-ar fi aşteptat ca, drept răspuns, acesta să-l cheme cu glas tare.

— Vărul meu era foarte enervant atunci şi o să fie foarte enervant şi acum, a continuat Karoline. Sunt sigură că e mândru de constanţa lui.

— Trebuie să aveţi grijă să nu deveniţi prea dificilă, draga mea Karoline, i-a zis unchiul oarecum neliniştit, iar ea s-a gândit că sigur e puţin mai sincer decât avusese de gând să fie şi că nu trebuie să-l lase să-şi facă griji, cum probabil că va începe să-şi facă, având impresia că i-a rănit sentimentele.

Numai că era uşor să-i distragi atenţia.

— Hardenberg m-a răsfăţat, aş îndrăzni să spun, a explicat ea. Stând de vorbă cu un poet, văd altfel lucrurile, aş îndrăzni să spun.

A fost eliberată când a aflat la Schloss Grüningen că Rockenthien plecase deja la post. Iar Kreisamtmann îl urmase. Karoline şi-a exprimat omagiile faţă de liniştita stăpână a casei şi l-a admirat pe Günther, căruia îi trimisese un inel de fildeş pe care să-şi încerce dinţii care-i creşteau, cu o cutie de dulciuri, din porţelan, pentru Sophie, cu marţipan şi *pfeferkuchen*[21] pentru Mimi şi Rudi şi cu o pereche de iepuri pentru gospodărie.

— Sunteţi prea bună, generoasă domnişoară! a zis Frau Rockenthien. A venit chiriaşul dumneavoastră, Hardenberg, cu fratele lui, Erasmus, da, de data asta cu Erasmus. Vine adesea cu unul dintre fraţi.

Lui Karoline inima parcă i se deschidea şi i se închidea la loc.

— Mă aştept ca Hardenberg să se întoarcă împreună cu noi la Tennstedt diseară, a spus ea.

— Acum sunt în sala de dimineaţă. Sunt bine-veniţi cu toţii. Nu contează şi nu ne deranjează, oricine ar veni, a zis Frau Rockenthien şi, într-adevăr, pentru ea nu conta.

[21] „Turtă dulce” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Oricum, nu ştiu de ce a trimis Hardenberg atâtea stridii. Vă interesează stridiile, draga mea? Bineînţeles, nu ţin o veşnicie.

Sala de dimineaţă. Hardenberg, Erasmus, Friederike Mandelsloh şi George încercând, din cât se pare pentru prima dată, să cânte la flaut, câţiva căţei, Sophie într-o rochie roz. Când o văzuse ultima dată, Karoline se gândise la ea ca la unul dintre copiii ei. Şi încă se gândea la fel. Se ruga în fiecare noapte să fie cruţată şi să aibă copii, deşi poate că nu se referea tocmai la copii ca Sophie.

Hardenberg stătea lângă Filosofia lui, ţinându-şi picioarele mari ascunse sub scaun. Erasmus s-a apropiat dintr-odată de Karoline, încântat, neaşteptându-se s-o vadă. Sophie radia de o fericire cât se poate de sinceră, datorată cutiei cu dulciuri. De-acum nu va mai mesteca tutun, ci numai dulciuri.

— O să faci colici, i-a spus Mandelsloh.

— Am deja colici. Să-i zici lui Hardenberg să-mi spună „micuţa farfara”.

Karoline s-a întors spre Erasmus ca şi cum s-ar fi întors spre altul care a supravieţuit înecului.

„E exact ce îmi trebuie”, se gândea, „o clipă cu cineva care simte ca mine”. Şi Erasmus i-a luat mâna în mâna lui caldă, pe punctul de a spune ceva, dar într-o clipă s-a întors spre Sophie, cu un surâs plin de înţelegere, cu simţurile pe jumătate adormite, ca un om beat.

Karoline şi-a dat seama că şi Erasmus se îndrăgostise de Sophie von Kühn.

39

CEARTA

În poezia dedicată împlinirii celor treisprezece ani Fritz a scris că nu prea-i vine a crede că existase un timp în care nu o cunoscuse pe Sophie şi în care fusese „omul de ieri”, nepăsător, iresponsabil şi aşa mai departe. Acum omul de ieri merge, o dată pentru totdeauna, pe drumul cel bun.

— Dar a fost groaznic cu mine, i-a zis Sophie lui Mandelsloh. Ne-am certat. S-a terminat.

Ceea ce era cu atât mai nedrept, pentru că abia aşteptase prima ceartă după ce prietena ei, Jette Goldacker, îi spusese că ar cam fi cazul să aibă o ceartă cu Hardenberg. Aşa trebuie să facă îndrăgostiţii, îi zisese Goldacker, ca să se întărească legăturile dintre ei. Dar din ce pricină să ne certăm? o întrebase Sophie. Din orice mărunţiş, se pare, cu cât mai mărunt, cu atât mai bine. Însă, după ce stătuseră de vorbă vreo jumătate de oră ori poate mai puţin, Hardenberg al ei izbucnise ca şi cum s-ar fi întins prea mult ceva în el şi ar fi dat pe-afară:

— Ai treisprezece ani, Sophie! Ce ai făcut până acum? Bănuiesc că în primul an ai surâs şi ai supt, cum face micuţul Günther acum. În al doilea an, fiindcă fetele sunt mai perspicace, ai învăţat să vorbeşti. Primele cuvinte – care să fi fost ele? „Vreau!” La trei ani ai devenit şi mai lacomă şi sugeai vinul dulce din paharele oamenilor mari. La patru, ai început să râzi şi, plăcându-ţi, râdeai la tot şi la toţi. La cinci ani, au început să te educe. La unsprezece, după ce n-ai învăţat nimic, ai descoperit că ai devenit

femeie. Te-ai speriat, aş îndrăzni să spun, te-ai dus la mama ta cea graţioasă, care ţi-a zis să nu te tulburi. După care ţi-ai dat seama că, la înfăţişarea ta deplină, nici blondă, nici brună, n-ai nicio nevoie să ştii şi cu atât mai puţin să spui ceva raţional. Iar acum plângi, bineînţeles, eşti raţiunea întruchipată, presupun, ia să vedem cât poţi să plângi, Filosofia mea...

Era lipsit de bunele maniere, plânsese Sophie. Asta îi spuneau când cădea în dizgraţie, ăsta era cel mai aspru reproş pe care-l primise. Fritz a răspuns că el studiase la universităţile din Jena, Leipzig şi Wittenberg şi că ştie ceva mai mult despre bunele maniere decât o creatură de treisprezece ani.

— O creatură de treisprezece am, Frieke! Îţi vine să crezi? Poţi să explici?

— Dar el cum a explicat?

— Mi-a zis că sunt un chin pentru el.

În următoarele scrisori pentru Sophie, Fritz scria că nu are nicio scuză, că e necultivat, lipsit de graţie, nepoliticos, incorect, insuportabil, impertinent şi inuman.

Mandelsloh l-a sfătuit să se oprească.

— Oricare va fi fost pricina necazului, a uitat.

— N-a fost nicio pricină, i-a răspuns el.

— Asta complică lucrurile, dar a uitat.

S-a apucat să-i scrie Prinţului Friedrich August al III-lea la Dresda, în vederea obţinerii unui post plătit de inspector la salină în Electoratul Saxoniei.

40

CUM SĂ CONDUCI O SALINĂ

La şedinţele Direcţiunii de la Sediul Sării din Weissenfels tot Fritz era cel care lua notiţe cum apuca, în tăcere. Freiherr von Hardenberg prezida întrunirile, asistat de directorul Salinei, Bergrath Heun, şi de Inspectorul Salinei, Bergrath Senf. Lui Bernhard îi plăcea îngrozitor numele – Inspectorul Salinei Muştar! – şi, cu toate că ştia toată lumea, numai el amintise direct de nefericitul episod atunci când, după ce a falsificat chitanţe pentru lucrările de construcţie şi a trimis sume neautorizate la casa lui particulară, Senf fusese condamnat la doi ani de închisoare pe care să-i petreacă în penitenciarul de drept comun, pedeapsă redusă ulterior la opt săptămâni de detenţie obişnuită.

— Ce păcat! a spus Bernhard. Am fi putut să vorbim cu el, ar fi fost interesant de ştiut cum se trăieşte cu pâine şi apă.

— Poţi să încerci oricând aici, acasă, a răspuns Sidonie.

Heun era cu totul altfel decât Senf. Fiind cu numai câţiva ani mai mare decât cei doi colegi ai săi, părea străvechi şi-şi spunea „bătrânul Heun, arhiva vie a salinelor”. În haina lui cea lungă, din material grosolan, din care părea să facă parte şi praful, te trimitea cu gândul la una dintre arătările alea din peşteri şi culoare din adâncul pământului, care ies foarte greu la lumina zilei şi nu prevestesc nimic bun. Impresia asta venea, pe de o parte, de la pielea lui palidă şi de la faptul că clipea şi

scârţâia des.

— Poate că arhiva vie are un mic reumatism.

Dacă era timp, Heun putea să răspundă la fiecare idee. Verifica în catastife numai ca să vadă că ele confirmă detaliile şi cifrele date de el. „N-ar avea curaj să facă altfel”, se gândea Fritz.

Senf, pe de altă parte, ardea tot, cu energia suprimată a omului foarte inteligent care, din cauza unei greşeli prosteşti, nu va mai putea profita niciodată de pe urma inteligenţei lui. În anumite momente, clar stabilite, toţi cei care aveau vreo legătură cu minele şi lucrările la salină puteau face sugestii în scris despre posibile îmbunătăţiri. Într-o schemă elaborată, de care spera că se va lega numele său într-o bună zi, Senf propusese ca sarea din Turingia şi Saxonia să nu se mai evapore în recipiente din fier, puse pe foc de lemne, la optzeci de centigrade, ci doar la căldura soarelui. Astfel, ar fi nevoie de mult mai puţini muncitori, care n-ar trebui să aibă case chiar în zonă. Proiectele lui legate de energia solară au trecut neobservate, dar a venit cu o nouă propunere: să se dubleze numărul de roţi la scripetele care scoteau la suprafaţă apa de sare. „Când a analizat propunerea, directorul Freiherr von Hardenberg a comentat: *Quod potest fieri per pauca, non debet fieri per plura („Descurcă-te cu cât de puţin poţi)”,* a consemnat Fritz. Inspectorul Senf a răspuns cu multă căldură că nu aceasta e calea şi că asemenea economii meschine duc mai degrabă la inerţie şi la stagnare. Oricum, odată cu secolul al XIX-lea, o vreme în care, după cum prezisese Kant, oamenii vor fi învăţat în sfârşit să se conducă singuri, cel mai probabil că scripetele şi roata de ocnă nu-şi vor mai găsi locul. Directorul Heun a remarcat că, în acest caz, nu mai are sens să piardă timpul discutând subiectul. Inspectorul Senf a conchis că trebuie să accepte hotărârea Directorului, dar că n-ar putea susţine că e mulţumit.

— Am făcut tot ce mi-ai cerut, i-a spus Fritz tatălui său, şi în viitor voi face la fel, chiar mai supus. Nu te poţi aştepta ca în câteva luni să devin ca bătrânul Heun.

— Din nefericire, nu mă pot aştepta şi nu mă aştept, a zis Freiherr. Nu cred că o să semeni vreodată cu Wilhelm Heun, chiar dacă o să ai viaţă lungă.

Străbătând ţinutul, Fritz admirase monumentele din vechime. Acum privea poalele dealului şi straturile de cărbune cu ochi de specialist care face prospecţiuni, căutând din ochi aramă, argint şi lignit. Avea de gând să fie un inginer cu spirit practic şi, ori de câte ori putea, cobora în Bergwerke în uniformă de miner, haină şi pantaloni cenuşii.

— Fiului dumneavoastră i-ar plăcea să trăiască sub pământ, i-a spus Just lui Freiherr. Se întoarce fără niciun avânt la lumina zilei... L-am prevenit, desigur, că nu trebuie să dea mâna cu minerii, care ar crede că le aduce ghinion. A fost dezamăgit.

Fritz umplea foaie după foaie cu scheme despre descoperirea de noi straturi de lignit şi despre o mai bună supraveghere a cuptoarelor de ţiglă şi de var, cu informaţii meteorologice care ar putea contribui la o rafinare superioară a sării şi cu notiţe despre condiţiile legale pentru întrebuinţarea sării. Dar se considera şi geognost, un expert în ştiinţele naturii, care, cum spunea el însuşi, venise „într-un ţinut cu totul şi cu totul nou, sub aştri întunecaţi”. Industria minieră nu i se părea o ştiinţă, ci o artă. Dacă nu un artist, dacă nu un poet, atunci, cine ar putea înţelege relaţia dintre pietre şi constelaţii? Ceea ce ofereau muntele şi poalele dealurilor, cu povara lor de metale preţioase, cărbune şi sare de minereu poate că nu erau decât urme ale fostelor drumuri bătute de stele şi planete, care au păşit cândva pe-acest pământ.

„Ceea ce a fost trebuie să fie din nou”, scria el. „Când anume în istorie se vor întoarce să meargă printre noi, ca odinioară?”

Karoline Just asculta răbdătoare tot ce învăţase el şi, ca atare, trebuia să-i repete unei alte inteligenţe. Cosea mai departe, în timp ce el se cufunda în *Continuarea raportului despre Achiziţionarea de terenuri carbonifere în Mertendorf.* „Când se corelează informaţiile, nu va mai

avea nicio nedumerire în privinţa viitoarei achiziţii, în cursul căreia, mărturisim de bunăvoie, ţăranii vor da glas unor pretenţii destul de mari cu privire la vechile preţuri…”

— Desigur, a consimţit Karoline, dar când ai întocmit raportul?

— Nu l-am întocmit eu, a fost făcut acum ceva vreme. Trebuie să mă antrenez făcând rapoarte despre rapoarte. În definitiv, asta m-a învăţat unchiul tău să fac.

— Ai fost cel mai bun elev al lui. Şi chiar cred că nu va mai vrea niciodată vreunul.

— Totuşi, am impresia că tata încă nu mă ia în serios.

— Tu nu-l iei în serios, a zis ea.

— Tata trebuie să facă cerere la administraţie ca să mă aibă în vedere pentru o slujbă plătită. Pentru început, aş putea spera să primesc patru sute de taleri.

Ea se oprise să-şi pun aţă în ac.

— Of, Justen, de câte ori nu te-oi fi chinuit tu să calculezi dacă *tu* şi *el* aţi putea să ţineţi casa cu o asemenea sumă!

Ea şi-a dat seama că imaginaţia lui o luase repede înaintea ei şi că acum banii erau cei care o despărţeau cu cruzime de Nedoritul. Nedoritul, evident, nu avea o slujbă plătită. Asta o enerva. Oricât de amarnic ar regreta toată prefăcătoria, încă din prima clipă, tot a ei era. Ea îl crease, chiar dacă fără să vrea, pe Nedoritul şi ura faptul că e un eşec (căci sigur avea peste treizeci de ani), care n-ar putea s-o întreţină, dacă i-ar fi soţ. Avea sentimentul că el nu primeşte ce merită. Şi a simţit un imbold să-l liniştească.

De obicei era foarte uşor. Acum i-a zis, ceea ce era adevărat, că, deşi îi doreşte din tot sufletul să primească un post, are unele îndoieli cu privire la profesia în sine. Erasmus urma să devină oficial forestier – bine, dacă termina vreodată şcoala la St Hubertusberg. Karl şi Anton aveau să devină cadre militare, despre care ea nu ştia nimic şi nu putea spune nimic, dar mineritul, extracţia de minereu de sare din pământ… Ei bine, fusese de câteva ori la rafinăriile de sare de la Halle şi Artern, văzuse şi mirosise norii de fum gălbui întunecat de la combinatul de

lângă Freiburg, care nu puteau să-i pară decât o jignire la adresa Naturii, căci ea n-ar fi putut face în vecii vecilor o asemenea urâţenie.

— Am vorbit de atâtea ori despre Natură, Hardenberg. Miercuri seară, la masă, spuneai că, deşi cultura şi civilizaţia oamenilor se pot dezvolta, Natura va rămâne aceeaşi şi prima noastră datorie e să ne gândim la ce ne cere ea.

Asumându-şi un risc pe care-şi interzisese să şi-l asume, a continuat:

— Ai zis despre Sophie că e Natura însăşi.

Rostind aceste cuvinte, a închis ochii o clipă, deloc nerăbdătoare să le vadă efectul.

— Nu, Justen, n-ai înţeles! a ţipat Fritz. Industria minieră nu e o violare a tainelor Naturii, ci o eliberare. Trebuie să-ţi închipui că în ocnă ajungi la fiii primordiali ai Pământului-Mamă, la viaţa din timpuri imemoriale, prinsă în capcană sub picioarele tale. Îmi pare a fi o întâlnire cu Împăratul Metalelor, care aşteaptă sub pământ, sperând să audă primele lovituri de ciocan, în vreme ce minerul trudeşte să-l scoată la lumina zilei. Eliberare, Justen! Oare ce simte Împăratul Metalelor când îşi întoarce faţa spre lumina soarelui pentru prima dată?

A vrut să spună „Mă întreb dacă i-ai menţionat astfel de idei Comitetului Director”, dar n-a reuşit. A recunoscut glasul cu care el îi citise primul capitol din *Floarea albastră.* Între timp îşi deschisese iar dosarul şi scosese altă pagină pe care aşternuse, cu scrisul lui delicat, caligrafic, un alt raport despre un raport, de data asta un rezumat în formă de tabel al punctelor de fierbere a sării de bucătărie şi a îngrăşămintelor de sare.

41

SOPHIE LA PAISPREZECE ANI

Cu două zile înainte de a paisprezecea aniversare a lui Sophie, pe 15 martie 1796, aniversarea logodnei lui – care tot nu avea încuviinţarea tatălui său, cu care nici măcar nu discutase subiectul, Fritz s-a dus la un bijutier din Tennstedt să-şi mai inscripţioneze o dată inelul. Trebuie să aibă un element care să semene puţin cu Sophie, i-a explicat el, luat dintr-o miniatură care dezamăgise pe toată lumea, asta nu se putea nega. Dar cel puţin surprindea ceva din expresia ei înfiorată, nerăbdătoare şi amestecul de întuneric şi strălucire. În interior le-a zis să inscripţioneze cuvintele *Sophie sey mein schuz geist – Fie Sophie spiritul meu păzitor.* În poezia dedicată aniversării ei, a scris:

Ce am căutat am găsit:
Ce am găsit m-a căutat.

În iunie 1796, Fritz avea să le scrie şi tatălui, şi mamei:

Dragă tată,

Nu fără o mare stânjeneală îţi scriu această scrisoare, de care mă tem îngrozitor de atâta vreme. Aş fi trimis-o cu mult timp în urmă, dacă nu ar fi apărut împrejurări nefavorabile. Îmi pun întreaga speranţă în prietenia şi în compasiunea dumitale. Nu este nimic greşit cu ceea ce se

ascunde în inima mea, însă acesta e un teritoriu pe care se întâmplă adesea ca părinţii şi copiii să nu se înţeleagă unii pe alţii. Ştiu că întotdeauna ai dorit să fii un spirit păzitor şi un prieten pentru copiii dumitale, dar eşti Tată şi deseori iubirea tatălui contrazice înclinaţia fiului.

Am ales o tânără. Nu este bogată şi, cu toate că este de acelaşi rang nobiliar cu noi, nu e de viţă veche. Este vorba despre Fräulein von Kühn. Părinţii ei, dintre care mama este proprietara averii, locuiesc la Grüningen. Am cunoscut-o într-o vizită oficială acasă la tatăl ei vitreg. Mă bucur de prietenia şi de încrederea întregii familii. Însă răspunsul lui Sophie stă de mult sub semnul întrebării.

Încrederea şi îngăduinţa dumitale le-aş fi căutat cu multă vreme în urmă, însă la începutul lui noiembrie Sophie s-a îmbolnăvit grav şi nici până acum, când îşi revine încet, nu s-a însănătoşit. Dumneata îmi poţi reda liniştea. Te implor să-mi dai consimţământul şi permisiunea dumitale pentru alegerea mea.

Mai mult îţi voi spune faţă în faţă. Numai de dumneata ţine ca aceasta să fie cea mai fericită perioadă din viaţa mea. E adevărat, o asemenea căsătorie mi-ar reduce sfera de activitate, însă pentru viitorul meu mă bizui pe hărnicie, credinţă şi economie, precum şi pe inteligenţa şi buna chibzuinţă ale lui Sophie. Nu a fost crescută pe picior mare – se mulţumeşte cu puţin –, iar mie îmi trebuie doar ce-i trebuie ei. Dumnezeu să binecuvânteze ceasul acesta atât de însemnat, atât de nerăbdător, care trece aşa de greu! Să vorbeşti şi să spui ce ai de spus e foarte bine, însă dumneata mă poţi face fericit dându-ţi consimţământul de Tată.

Fritz

Dragă Mămică,

Peste două săptămâni, miercuri, la nouă seara, am să te aştept singur în grădina noastră din Weissenfels. Nu e nevoie să mai cer ceva, căci îţi ştiu sufletul iubitor.

Fritz

E adevărat că Hofrat Ebhard habar n-avea ce să mai facă, dar asta era ceva obişnuit. I-a venit brusc ideea că la Schloss Grüningen pacienta lui are prea multă companie, prea multă agitaţie, prea mulţi căţei, prea multe păsări şi prea multe vizite ale lui Hardenberg, care vorbea sălbatic. A trimis-o să stea câteva zile la o casă de odihnă din Weissensee, la care avea şi el acţiuni. Din nefericire, acolo era mai umed şi mai puţin aerisit decât la Schloss Grüningen.

„Casa e goală”, s-a plâns Rockenthien, căci, tocmai când începea să devină un omuleţ cum se cuvine, urma să plece şi George la şcoală, în Leipzig. Acasă nu mai aveau să rămână decât douăzeci şi şase de persoane. Însă a lăsat deoparte grijile aşa cum laşi o cursă de şoareci pe un raft când nu mai e nevoie de ea, cel puţin pentru moment.

— Ei bine, ce zice Freiherr? a întrebat Mandelsloh.

— Le-am scris, a răspuns Fritz, şi lui, şi mamei şi le-am explicat...

— ...ceea ce sigur ştiu deja. Mi-ai spus că şi când a venit în vizită prietenul tău de la Jena, medicul asistent Dietmahler, tatăl tău l-a chestionat. Probabil că până nu primeşte scrisoarea ta nu ştie decât că o cheamă Söphgen.

— Trebuie să te întreb ceva, a zis el cu un aer urgent. Să vorbim ca de la suflet la suflet. Să presupunem că tata nu-mi dă consimţământul. Să presupunem că încearcă să mă despartă de Filosofia mea, sângele inimii mele. Trăind aici, în paradisul acesta, tu nu prea ai cum să ştii ce înseamnă

autoritatea nedreaptă.

— Ştiu ce înseamnă să te desparţi, a răspuns Mandelsloh.

— Tata însuşi a fost căsătorit de două ori. Am douăzeci şi patru de ani şi nu se poate invoca nicio lege împotriva mea în Electoratul Saxoniei, dacă mă căsătoresc fără consimţământul lui, şi nici împotriva lui Sophie, din clipa în care împlineşte paisprezece ani. Oare ar veni cu mine, Friederike? Crezi că ar sfida lumea şi ar renunţa la ea ca să fie cu mine?

— Din ce o să te întreţii?

— O să câştig puţinul de care avem nevoie ca soldat, copist, gazetar, paznic de noapte.

— Toate aceste ocupaţii le sunt interzise nobililor.

— Sub alt nume...

— ...şi în altă ţară, bănuiesc, dacă puteţi face rost de acte. N-ai vrea în sud?

— Ah, sudul! Cunoşti sudul, Frieke?

— De unde! a răspuns Mandelsloh. Cine să mă ducă acolo? Va trebui să aştept până se instalează regimentul în ţinutul în care înfloresc lămâii.

— Dar nu mi-ai răspuns.

— Vrei să plece de acasă, unde dintotdeauna... Pentru numele lui Dumnezeu...

— Deci nu crezi că ar avea curaj?

— Când nu înţelegi ce te aşteaptă, curajul nu e cu nimic mai bun decât ignoranţa.

— Trădare, Frieke! Curajul e mai mult decât rezistenţă, e puterea de a-ţi face propria viaţă, înfruntând tot răul pe care-l pot aduce omul şi Dumnezeu, astfel încât fiecare zi şi fiecare noapte să fie aşa cum ţi le-ai închipuit. Curajul ne face visători, curajul ne face poeţi.

— Dar n-o s-o facă pe Söphgen o gospodină pricepută, a spus Mandelsloh.

Fritz nu a luat-o în seamă şi a repetat sălbatic:

— Ar veni cu mine? Ar suporta despărţirea? Iubirea mea i-ar uşura... Ar veni?

— Mă tem că da, Doamne iartă-mă!

— De ce te temi?
— Îţi interzic să-i ceri.
— Îmi interzici...
— ...dacă nu-ţi interzic eu, o să-ţi interzică altcineva.
— Cine ar putea?
— Cum se poate să nu ştii cine?

42

FREIFRAU ÎN GRĂDINĂ

Freiherr von Hardenberg i-a scris lui Kreisamtmann Just:

> *Cine a fost acest Von Kühn, adevăratul tată al acestei Sophie? Se zice că e fiul lui Wilhelm Kühn, care a dobândit în 1743, acum cincizeci de ani, să spunem, proprietatea de la Grüningen şi Nieder-Topfstedt şi că după aceea a reuşit cumva să obţină rang nobiliar. Nu trece mult şi fiul său, tatăl acestei Sophie, se instalează la Grüningen. Prima lui soţie se numea Schmidt; moare. A doua soţie se numeşte Schaller, după aceea moare* el. *Văduva îl ia pe un anume căpitan Rockenthien, cred că din Regimentul Prinţului de Schwarzburg, care devine stăpân la Grüningen şi Nieder-Topfstedt. Nu cred că până acum Rockenthien a putut solicita rang nobiliar.*

Kreisamtmann Just i-a răspuns lui Freiherr von Hardenberg:

> *Nu pot decât să repet ceea ce am mai spus, că l-am învăţat pe fiul dumneavoastră toate lucrurile obişnuite pe care trebuie să le ştie pentru a avea o carieră oficială şi că, discutând cu el, am întrezărit noi orizonturi.*

Freiherr von Hardenberg către Kreisamtmann Just:

> *Puteţi să întrezăriţi ce orizonturi doriţi, dar de ce, pentru numele lui Dumnezeu, l-aţi dus la familia Rockenthien?*

A dus scrisoarea lui Fritz la Leipzig, unde vara se sufoca în cluburile rezervate nobililor, căci chelnerii nu aveau voie să deschidă ferestrele aburite care dădeau în stradă. Acolo s-a sfătuit cu prieteni vechi cum ar trebui să-i răspundă fiului celui mare. I-a reţinut pe bătrânul conte Julius von Schweinitz şi pe puţin mai tânărul Graf von Loeben, întrebându-i ce ar face, dacă fiul lor mare ar insista să o ia de soţie pe fiica unui băcan. Poate că mintea începea să-l cam lase...

Fritz o rugase pe mama lui să se întâlnească în grădină ca să nu-i vadă tatăl lui, fără să se gândească la ce lucru extraordinar îi cere. În ultima vreme Auguste nu ieşea mai deloc şi, oricum, nu ieşea niciodată singură, niciodată noaptea şi, sigur, niciodată fără a-i cere permisiunea lui Freiherr. Când i-a spus servitoarei să-i scoată şalul negru, căci va ieşi singură în grădină, bătrâna s-a apucat să-şi spună rugăciunile. Totuşi, după ce Freifrau a coborât treptele negre, cu care nu era obişnuită, s-a dat alarma la toţi cei din bucătărie şi din curte. Jos, în capul scărilor ce duceau în partea de sus a grădinii, grădinarul-şef aştepta la asfinţit, cu o lumină care să deschidă poarta. Asta, pentru că Freifrau nu avea nici cheie şi nici nu se întrebase cum o să intre înapoi în casă.

În mod normal, s-ar fi scuzat ori ar fi găsit o explicaţie, însă nu în seara aceasta. Era cuprinsă nu atât de nelinişte pentru Fritz, cât de recunoştinţă că el are nevoie de ea şi că o rugase să se întâlnească în grădină.

A rămas în dreptul porţii, ascultând foşnetul şi ticăitul repetat, ciudat, pe care-l fac toată noaptea păsările în somnul lor neliniştit, doar pe jumătate somn. Îşi aveau

cuibul în cireşul mare, care făcea cam o sută de kilograme de cireşe vara, aşa că puteau să se apuce de înfulecat la prima geană de lumină, înainte să apară băiatul grădinarului. Cireşele erau aproape negre, dar nu prea se desluşeau în frunzele care fremătau uşor, deşi nu bătea vântul.

Fritz era deja acolo şi venea spre ea pe cărarea dinspre partea de jos a grădinii.

— Ştii că nu te-aş lăsa să aştepţi, mamă.

Uitase cu totul că făcuse asta de nenumărate ori.

— Ai fost la tatăl dumitale, dragul meu Fritz?

— Încă nu.

S-au aşezat pe două dintre scaunele vechi, din lemn, lăsate sub cireş toată vara. Când se născuse Fritz, bolnăvicios şi prost, dăduseră vina pe ea şi ea se resemnase. Dar când, după luni întregi în care-i scăzuse febra şi crescuse înalt şi subţire, când devenise un geniu, cum ziceau toţi, ea în ochii lor n-a avut niciun merit şi nici nu se aşteptase să aibă. A întrebat-o de ce şi-a pus şalul de iarnă.

— Suntem în iunie, mamă. Altfel, nu te-aş fi rugat să ne întâlnim afară.

Atunci Auguste şi-a dat seama că şalul e ridicol.

— În el mă simt în siguranţă, Fritz.

El i-a zâmbit şi n-a fost nevoie să-i spună „Cu mine eşti în siguranţă”.

Lui Freifrau Auguste i-a trecut prin cap ideea extraordinară că ar putea profita de clipa aceasta, care acolo, în semiîntuneric şi în mireasma aceea, i se părea aproape sacră, ca să-i vorbească fiului ei celui mare despre ea însăşi. Şi tot ce avea de spus se putea spune destul de repede: avea patruzeci şi cinci de ani şi nu ştia cum va putea trăi până la sfârşitul vieţii.

Fritz s-a aplecat brusc spre ea şi i-a zis:

— Ştii că vreau să te întreb un singur lucru. A citit scrisoarea mea?

Ea şi-e revenit imediat.

— Trebuie s-o fi citit, dar n-aş putea spune. Nu-mi arată

niciodată scrisorile lui, aşa că, să mă ierte Dumnezeu, nu i-am arătat-o pe a ta. Oricum, toată lumea din casă trebuie să fie prezentă la o rugăciune mâine-seară, când are să se discute o chestiune importantă de familie.

— Dar, mamă, eşti de partea mea, spune-mi că eşti! Eşti de acord cu ce am făcut şi cu ce voi face. Îmi urmez inima şi sufletul, nu poţi fi împotriva mea.

— Nu! Nu! a ţipat ea.

Însă când el a continuat, întrebând-o „Atunci, de ce nu-i spui tatei ce crezi?”, i-a răspuns:

— Trebuie să mă supun lui, aşa e firesc.

— Prostii! În Natură femela e adesea mai puternică decât masculul şi-l domină.

— Adică la păsări şi la insecte, a răspuns Freifrau timid. Dar ele nu ştiu altceva, Fritz.

Atent la iubirea ei fără minte pentru el, i-a zis:

— Trebuie să-i spui tatălui meu că nu e de ajuns doar să-şi dea consimţământul la logodna mea. Trebuie să avem unde să locuim, eu şi Sophie, singuri şi împreună. Mă înţelegi, nu eşti atât de bătrână, încât să fi uitat.

Auguste şi-a îngăduit să-şi aducă aminte ce simţise când ea şi Freiherr fuseseră lăsaţi prima dată singuri şi împreună. Dar ceea ce conta acum era fiul ei, o clipă un necunoscut, în noaptea copleşitoare de vară.

— Da, desigur.

Se vedea că se chinuie cu ceva ce ascunsese în buzunarul de sus de sub fustă.

— Fritz, dragul meu, uite brăţara mea de aur. Ei bine, mai am şi altele, dar asta e cu adevărat a mea, nu mi-a dat-o tatăl dumitale, am primit-o de la naşa mea când aveam doisprezece ani, la confirmare[22]. De-atunci s-a mai mărit, dar numai puţin, vreau s-o modifici şi s-o transformi în inele de logodnă pentru voi.

— Am făcut deja inelele, mamă. Uite!

Sophie sey mein schuz geist.

---

[22] Ceremonie religioasă practicată de Biserica Reformată, prin care unei persoane care a primit botezul i se confirmă apartenenţa la respectiva religie (n. tr.).

— N-o iau. Nu-mi trebuie. Ţineţi-o pentru dumneavoastră sau chiar pentru Sidonie.

Nechibzuinţa poate fi mult mai dureroasă decât neglijenţa. Însă, oricum, Freifrau avusese foarte puţine ocazii să afle.

Întorcându-se în camera ei, care era tot cea de sus, se gândea că, dacă Fritz ar rămâne mereu acasă, chiar şi cu o soţie nouă, fericire mai mare nici că şi-ar putea dori pe lumea asta. Apoi s-a rugat pentru iertare, fiindcă uitase, chiar dacă doar o clipă, de binele lui Bernhard.

Însă Bernhard însuşi era necruţător.

— Ce o să se aleagă de noi, Sidonie? întreba tânguindu-se. Tu cu cine o să te căsătoreşti? N-ai simţit nimic pentru studentul acela la Medicină care a venit în ziua când se spală rufele, cu toate că nu-şi putea lua ochii de la tine. Poţi să rămâi fată bătrână. Karl şi Anton, ştiu, sunt asiguraţi, iar Asmus trebuie să fi trecut primele examene să se facă pădurar...

— Le*-am trecut,* a zis Erasmus. M-au felicitat directorul, şi tata, şi Fritz. Mi-a trimis cadou un exemplar din *Robinson Crusoe.*

— Să mi-l împrumuţi şi mie, te rog!

— E în engleză, i-a răspuns Erasmus. Tu nu citeşti englezeşte.

— Da, nu citesc, a recunoscut Bernhard, oftând din rărunchi. Mă rătăcesc în pădurile alea sălbatice de cuvinte.

— Oricum, a spus Anton, niciodată să nu împrumuţi o carte unei femei. Nu are nici obligaţia să ţi-o dea înapoi.

— Anton, încerci să vorbeşti cum vorbeşte Karl, a zis Sidonie. Numai că nu prea ai înţeles.

— Pur şi simplu simt că se apropie timpul când se va lua o hotărâre pentru mine, a răspuns Bernhard, înălţându-se între ei cum se înălţa pruncul Iisus printre Cei Mari pe tapetul de la el din dormitor.

— Ştii că o să te faci aprod, a spus Anton, Curţile Electorale din Turingia şi din Saxonia nici nu ştiu ce le

aşteaptă!

— Fac apel la voi toţi! a ţipat Bernhard. Ce om întreg la minte ar putea să-şi închipuie că eu o să fiu aprod? Nu ştiu ce face un aprod, ştiu doar că eu nu pot face ce face el!

Pe obraji îi curgeau lacrimi, însă familia Hardenberg se simţea cumva eliberată. După ce vorbise cu mama lui, Fritz nu rămăsese nici măcar o noapte. Freiherr era plecat câteva zile şi-l luase şi pe Gottfried cel pios, servitorul lui de încredere. Aşa cum se simte când muzica îşi schimbă nu tema, ci registrul, în casă se simţea ceva mai puţină concentrare pe suflet şi ceva mai multă pe trup. De dimineaţă, la ora opt şi jumătate, erau încă la micul dejun. Freifrau nu coborâse. Erasmus şi Anton se lăfăiau pe scaune. Ferestrele erau deschise până jos, aerul aducând înăuntru parfumul cireşelor, chiar şi pe cel de cireşe amare, pe care le cultivau pentru kirsch şi care se coceau abia toamna, dar şi mireasma din prima zi de cosit, care venea de dincolo de Weissenfels. Toţi patru, chiar şi Bernhard, ştiau că în dimineaţa aceasta nu sunt nefericiţi, dar din prea mult bun-simţ nu suflau o vorbă despre asta, nici măcar către ei înşişi.

Freiherr plecase la Fraţii din Neudietendorf ca să-i ceară sfatul Predicatorului. Asumându-şi riscul de a vorbi prea mult, i-a povestit despre proprietăţile familiei – Oberwiederstadt, falit, cele patru domenii, pierdute, vândute unor străini, şi Schlöben, draga de Schlöben-bei-Jana, cu plopii şi moara de apă, unde spera să se retragă la bătrâneţe şi să facă un centru pentru unii dintre Fraţii mai vârstnici.

— Între timp, fiul cel mare nu ţine cont de dorinţa mea. Dacă Oberwiederstadt şi Schlöben ar încăpea pe mâna lui, n-aş zice că ar face faţă. S-ar cuveni să-şi găsească o soţie din rândul nobilimii, o femeie cu o avere cumsecade. Nu-mi spuneţi că mă gândesc mereu la mine, căci exact la ei nu vreau să fiu obligat să mă gândesc deloc. Însă, după recentele evenimente din Franţa, lumea s-a întors pe dos, iar nevoile tatălui nu mai sunt aceleaşi cu ale fiului.

Predicatorul a încuviinţat dând din cap, fiind de acord să-i dea un sfat pe care, dacă îl găseşte potrivit, să-l urmeze. Freiherr şi-a dat cuvântul. În ziua următoare s-a întors la Weissenfels cu Gottfried. N-au oprit la niciun han şi abia dacă au schimbat o vorbă. Între ei, tăcerea spunea mai mult.

Leipziger Zeitung, 13 iulie 1796

Christine Wilhelmine Sophie v. Kühn

Georg Philipp Friedrich v. Hardenberg

Logodiţi

Grüningen Weissenfels

43

LOGODNA

Pe poarta din curtea casei din Kloster Gasse intrau servitori. Se adusese un pianoforte comandat de Freiherr de la Leipzig.

Toată lumea ştie cum e cel mai bine să muţi sau cum ar trebui să muţi un pian. Nu pe treptele din faţă, neghiob de trei ori ce eşti! – Puţin la dreapta. – Ar fi mai uşor dacă i-am putea scoate picioarele.

Când a ajuns la locul lui în salon, nedespachetat din pânza de sac, se vedea că pianul e o frumuseţe, o raritate în casa aceea austeră. Însă oricum provocase suficiente belele, de vreme ce, deşi se hotărâse în urmă cu ceva timp să înlocuiască până la urmă clavecinul, Tatăl şovăise dacă să-l comande de la Gottlieb Silbermann ori de la Andreas Stein. „Pianele lui Silbermann sună mai bine”, scria Unchiul Wilhelm, „însă au o atingere mai grea decât ale lui Stein. După ale lui Stein, pe de altă parte, trebuie să trimiţi la Viena”.

— E pentru Wilhelm, a strigat Freiherr, care abia dacă ştie notele. Caii din grajd recunosc mai multe melodii decât el.

Şi a continuat să ceară şi să dea sfaturi:

— Au scăpat din situaţia neplăcută de la Paris, s-au refugiat cu toţii la Londra, unde stau la British Museum. Acolo puteţi întreba de ei.

Dacă i s-ar fi cerut părerea, Freifrau ar fi zis că nu-i pasă nici cât negru sub unghie de pianoforte ca instrument şi că

i se pare monoton, pe lângă ciripitul scânteietor al clavecinului, care-i aducea aminte de vremea când era fată. Clavecinul, care acum fusese scos din casă, îl adusese cu ea la Oberwiederstadt când se căsătorise. Era franţuzesc şi pe interiorul capacului avea o imagine înfăţişând un templu în ruină, la lumina lunii. Însă din pricina umezelii necruţătoare de la Weissenfels, unde Saale îşi alegea în secret propriul timp, în orice anotimp, ca să-şi inunde malurile, încetul cu încetul se deteriorase. Pictura aproape că nu se mai vedea, claviatura era ca un şir de dinţi care îmbătrânesc şi din care mai lipseşte câte unul. Aşa că trebuia acordat seară de seară şi de dimineaţă iar. Şi unele părţi parcă ieşiseră din şuruburi.

— Aş îndrăzni să spun că se va da vina pe mine, a început Bernhard.

Karl s-a plâns, într-adevăr, că-l lăsaseră pe înger să facă un Pfuscherei[23] din clavecin când era cu regimentul.

— Oricum, nu poţi să cânţi la fel de bine ca Anton, a zis Bernhard, şi e scos la vânzare ca să ajungă lemn de foc.

Freiherr a cumpărat un pian făcut de Johannes Zumpe, unul dintre ucenicii lui Silbermann, pentru care se dăduse anunţ în *Zeitung.* Aşa a reuşit să nu urmeze sfatul lui Wilhelm, fratele lui.

L-au chemat pe Anton. Acesta, despre care se credea că nu prea-l interesează viaţa, ci doar să urmeze exemplul lui Karl, era acum omul de care aveau nevoie. Toţi cei din familie cântau la pian – Erasmus cânta orice după ureche, Sidonie avea o aplecare reală spre muzică, însă niciunul nu cânta ca Anton.

Pianul lui Zumpe avea o a treia pedală şi aşa se puteau susţine cele trei octave de jos, iar sunetele cele mai înalte se produceau cum se produc în mod normal. Anton stătea singur în salon, nedorind să dea nicio mână de ajutor. Deşi Freiherr nu avusese această pretenţie când cumpărase casa, salonul familiei Hardenberg fusese conceput iniţial ca o cameră de muzică şi atât, spaţiul degajat purtând fidel fiecare notă în aer, echilibrând-o şi dându-i drumul cu

---

[23] „Şarlatanie”, „treabă de mântuială” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

moderaţie.

Freiherr i-a spus soţiei să invite oaspeţi potriviţi din Weissenfels şi din împrejurimi la o *soirée.*

— Are un suflet aşa de bun, Sidonie. Nu are linişte până nu împărtăşeşte frumuseţea noii muzici.

Hardenberg ieşea atât de rar, doar la întrunirile Fraţilor şi în inspecţii, că nici nu-şi dădea seama că pianul nu era nicio noutate în Weissenfels. Chiar şi marele judecător Von Lindenau avea un Broadwood, făcut la comandă în Anglia.

— Ceea ce împărtăşim este cu siguranţă plăcerea sinceră a tatălui meu că Fritz s-a logodit, a răspuns Sidonie.

— Desigur, draga mea.

— Bineînţeles că cei din Grüningen, nu ştim câţi vor veni, nu se pot întoarce acasă în aceeaşi seară. Trebuie să rămână aici toţi şi va trebui să vă gândiţi la camere.

— Ce bine că am cumpărat găleţile de gunoi!

La Weissenfels nimeni nu aştepta cu mare nerăbdare invitaţiile de la familia Hardenberg, numai că ele erau atât de rare – ceea ce nu era luat drept semn de răutate, toată lumea ştiind cât sunt de evlavioşi şi de milostivi – şi exprimate într-un chip atât de formal, că păreau nu atât o sărbătoare, cât o consemnare a timpului care se scurge încet, ca însăşi firea muritoare a omului. Majoritatea oaspeţilor aveau să fie oficiali ai oraşului, care se cunosc între ei. Niciunul nu cunoştea însă familia Rockenthien, cu excepţia familiei Just, desigur, care avea cel mai lung drum de făcut până aici, însă avea să rămână peste noapte la bătrânul Heun, unchiul lui Rahel.

Lukas era la uşă, Gottfried avea în grijă *Vorzimmer*[24]*,* care ducea la marea sală de primire de jos. Se pare că ultima călătorie pe care o făcuse cu Freiherr la Neudietendorf îi conferise o autoritate blândă, aproape benignă, care înainte îi cam lipsise. Erasmus s-a gândit că poate o fi băut.

— De neînchipuit! a zis Sidonie. Ai lipsit prea mult de-

[24] „Hol, vestibul” – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

acasă.

Grupuleţe de trei-patru oameni zăboveau la Kloster Gasse ca să-i vadă sosind pe oaspeţii familiei Hardenberg, mai ales nobilimea de la ţară, pe care rar aveau ocazia s-o vadă. Bătrânul conte Julius von Schweinitz und Krain a venit într-un rădvan mare, ca un sicriu.

— Duceţi-mă într-un loc liniştit.

Gottfried i-a întins braţul şi l-a condus în birou.

În sala de primire servitorii mişunau încet, oferind păhărele cu *arrack.* Fritz se uita după cei pe care-i credea prieteni şi după cei care înţelegeau poezia – avocatul Friedrich Brachmann, de exemplu, care studiase cu el la Leipzig. Brachmann era infirm din naştere, însă mergea cu atâta atenţie, că nu-ţi dădeai seama (la Weissenfels ştia toată lumea). Trăgea nădejde să intre la secţia de impozite. Acolo n-ar conta nici beteşugul, nici ideile lui despre estetică. Fritz l-a luat de braţ, iar cu celălalt braţ l-a cuprins pe Frederick Severin.

— Felicitări, bunule prieten! i-a zis cel din urmă. Dar ce mai face frăţiorul căruia-i place apa?

— Bănuiesc că n-ar trebui să fie jos, a răspuns Fritz, dar îndrăznesc să spun că e.

Louise, sora lui Brachmann, era prietena dragă a lui Sidonie, de care s-a apropiat când Gottfried i-a rostit tare numele. Louise avea douăzeci şi nouă de ani şi era poetă.

Fetele erau amândouă în rochii albe, făcute de aceeaşi croitoreasă, dar Sidonie parcă zbura ori se mişca într-un nor de alb, delicat, imaterial, ciudat pentru privitorii din Weissenfels, pe când Louise nu putea decât să spere că nu i se va sugera, cel puţin nu vara asta, că poate ar fi timpul ca Fräulein Brachmann să nu mai poarte alb.

— Louise, vai, Louise, am vorbit cu Friz! O să-i trimită poeziile tale lui Friedrich Schiller, numai că trebuie să păstrezi copii, draga mea, fiindcă oamenii aceştia măreţi de multe ori pierd ce le trimiţi.

Lui Sidonie îi străluceau ochii, încântată să-i facă o plăcere. Louise nu i-a răspuns.

— Dar nu asta ai vrut, Lu?

— Fratele tău n-o să le citească?

Sidonie a ezitat.

— Sunt sigură că le-a citit.

— Ce ţi-a spus despre ele?

După o clipă, a continuat:

— Nu contează, sunt doar vorbe, vorbe frânte de femeie.

Sidonie îşi dorea să sosească odată oaspeţii de la Grüningen ca să aibă ei parte de toată atenţia: pianul sigur i-ar atrage pe toţi la un loc. Că familia Rockenthien pornise la drum, asta ştia, din moment ce Mandelsloh avusese inspiraţia de a trimite grăjdarul (noul grăjdar) în chip de mesager în clipa în care plecaseră. Băiatul, ascuns sub un strat gros de praf, tocmai ajunsese şi-l curăţau la bucătărie. Între timp apăruse şi familia Just, Coelestin minunat în uniforma verde, care îi exprima rangul. Şi Heun, care îi însoţea, avea dreptul să poarte uniformă, dar, din câte se pare, nu era una tocmai potrivită. Karoline, care rar se atingea de ceva, a înghiţit jumătate de pahar de arrack şi s-a dus să stea cu Fritz, Erasmus, Severin şi Brachmann.

— Unde e Sidonie? a întrebat.

— E cu Louise, cu sărmana Louise, a răspuns Erasmus. Însă tot ce contează este că ai ajuns. Eşti cea mai bună prietenă a noastră, tu eşti cea care ne împacă. Nici măcar Sidonie nu se pricepe aşa de bine.

— Da, a vorbit Fritz. Unde e Justen poţi fi liniştit.

— Atunci, *mademoiselle,* nădăjduiesc că veţi face o vizită la librăria mea, a zis Erasmus.

— Bineînţeles că va face! a strigat Fritz. Ştie câte ştiu şi eu despre cărţi şi mult mai mult despre muzică.

— Nu e nimic de ştiut despre muzică, a replicat Karoline zâmbind.

— Trebuie să ne cântaţi mai târziu.

— Nici prin gând să nu vă treacă!

Fritz s-a înclinat şi s-a îndepărtat, căci trebuia să salute pe toată lumea. Karoline s-a uitat încet în jur, fără să-şi permită libertatea de a privi încotro a luat-o. Îi vedea pe oaspeţi ca pe nişte pete de cenuşiu, negru şi maro, cu

uniforme (fiindcă aceia care le purtau preferau să vorbească între ei) ca nişte noduri de culori sclipitoare, din ce în ce mai puţin aspre după ce se stinge lumina înserării. Apusul, slavă Domnului, care are milă de noi toţi. Rochiile albe, acum cele mai vizibile, încă zăboveau în marginea din afară a grupurilor, mai puţin a lui Sidonie. Ea se grăbise să i se alăture lui Senf, care stătea singur, îmbrăcat, în amintirea dizgraţiei în care căzuse cândva (cu toate că avea haine bune din belşug), într-o haină peticită, în coadă de rândunică. Sidonie dădea din cap spre el şi râdea. Ceea ce părea extraordinar, căci se ştie că Senf nu spusese în viaţa lui ceva haios. Părea surprins, aproape vrăjit.

Pentru moment Fritz însuşi era cu Sidonie, înclinându-se stângace spre ea, însă cu adevărat binevoitor. Poetesa stătea cu gura căscată la el ca un peşte.

Brachmann l-a tras uşor pe Erasmus într-o parte, spre fereastră, şi i-a spus:

— Ştiţi, eu nu am mai văzut-o niciodată pe Fräulein Just. Nu mai e chiar tânără, dar e preţioasă şi senină.

Apoi s-a oprit.

— Credeţi că ar putea lua în considerare un bărbat şchiop ca posibil soţ?

— O, dar este logodită, a răspuns Erasmus împleticindu-se. Nu ştiu unde şi cu cine, dar ştiu că e logodită.

Ce pereche stânjenitoare, s-a gândit, fratele şi sora aceasta! Ar fi mult mai uşor dacă s-ar putea căsători unul cu celălalt.

— Ai întrebat de Bernhard, a zis Sidonie, rămasă singură cu Severin. Cred că Hardenberg e cu adevărat interesat de fratele lui mai mic. Îi plac foarte mult copiii.

— Tot ce se poate, a răspuns Severin. Cât despre Bernhard, să nu uiţi că nu toţi copiii sunt copilăroşi.

44

ALEASA

Poate că nu va mai fi nicio seară ca aceasta la Weissenfels. Oaspeţii aşteptau, deşi nu erau obişnuiţi: chiar şi în încăperea mare, aerisită, majoritatea se făcuseră roşii la faţă, un roşu ca de fruct, confortabil, dar nu se mulţumeau cu a-şi cerceta unii altora veşmintele, cum se întâmpla de obicei, apoi cu a face conversaţie, a înainta uşor, a se retrage uşor, a se mişca, a repeta, a schimba bârfe cu tâlc, groase, apoi a deveni îngăduitori graţie pulpelor de gâscă marinate, şuncii negre, lichiorurilor de fructe, prăjiturilor dulci şi altor băuturi, iar după aceea cu a se îndrepta binevoitori spre casă şi a se duce nesiguri la culcare. În seara aceasta nu prea se puteau bizui pe nimic. Nesiguranţa şi aşteptarea se mişcau printre oaspeţi ca primul avertisment al febrei, care-i nelinişteşte până şi pe cei mai cu picioarele pe pământ.

Familia Rockenthien încă nu sosise. Logodnica încă nu sosise. La bucătărie, bucătăreasa l-a făcut pe băiatul de la grajduri care se împotrivea, simţind că se dă vina pe el, să îngenuncheze şi să spună o rugăciune pentru ca stăpânii lui să ajungă cu bine.

— O să ajungă, a îngăimat el, dar nu pot s-o grăbească pe Fräulein Sophie, a fost bolnavă.

Freiherr era netulburat, fiindcă din ziua în care îşi dăduse consimţământul pentru logodnă nu-i trecuse niciodată prin cap să schimbe vreunul dintre angajamentele făcute. În cincisprezece minute aveau să

coboare cu toţii să asculte muzică la pian, apoi urma cina, iar el nu avea să-şi ia locul în capul uneia dintre mese, ci dimpotrivă, se va muta de colo-colo, oprindu-se când în dreptul unui scaun, când în dreptul altuia, în timp ce Fritz şi Aleasa lui aveau să stea unul lângă altul, după care aveau să asculte muzică şi, dacă starea de sănătate a lui Sophie o permitea, să danseze. Mai erau şase minute şi jumătate până vor merge în sala de muzică. Şi-a permis să-i facă o scurtă vizită vechiului său prieten Schweinitz und Krain, tot pe jumătate adormit acolo unde-l lăsase Gottfried.

— Ce beau eu aici, Hardenberg? E ceea ce se numeşte punci?

— Da. Înţeleg că l-a amestecat Fritz.

— Trebuie amestecat?

— Da, aşa se pare.

— O pierdere de timp, Hardenberg.

— Cer să vă aducă altceva.

— Cine e familia asta Rockenthien?

Freiherr a clătinat din cap.

— Păcat! Vechiul meu prieten! a zis contele.

Fuseseră invitaţi toţi pe marea scară din mijloc şi aşezaţi pe scaune decolorate şi jerpelite, aduse de peste tot din casă. Majoritatea lumânărilor erau stinse. Anton, care n-avea decât paisprezece ani şi căruia-i ieşeau încheieturile mâinilor din prima sa uniformă de cadet, s-a aşezat la Zumpe, unde cădea lumina cea mai strălucitoare.

— Voi începe cu ceva de Johann Friedrich Reichardt, a anunţat el cu îndrăzneală. Voi interpreta unul dintre cântecele lui revoluţionare.

— Ce-ai asta, băiete? a strigat Freiherr.

— Vei începe cu muzică religioasă, Anton! a ţipat mama, cu toată autoritatea pe care ţi-o dă suferinţa. Vei interpreta *Wie sie so sanft ruhn.*[25]

Anton s-a întors spre ea şi a clătinat din cap. După aceea

---

[25] „Ce blând somn dorm” – în lb. germ în orig. Titlul complet este *Wie sie so sanft ruhn, alle die Seligen* – „Ce blând somn dorm cei la Domnul chemaţi” (n. tr.).

pianul a ridicat tonul, atât de liniştit, atât de limpede.

Aria cuminte se auzea mai departe, despărţită de tot zgomotul de la Kloster Gasse. Însă după aceea uşile sălii de muzică s-au deschis şi a pătruns lumina din culoarul spaţios de afară. Deşi vizibil nedumerit de întrerupere, Gottfried i-a anunţat pe Frau von Rockenthien, frumoasă, dar somnoroasă, într-o rochie violet-pal, şi pe Hausherr, un George temperat. Dar unde e Ea?

— M-au instruit s-o iau înainte, a explicat Rockenthien. Pentru moment, fiica mea vitregă se odihneşte în josul scărilor.

A înaintat spre gazde, imens, cu chipul asprit de vremea rea, bătând din palme.

— Parcă sunt nişte sperietori de ciori, a murmurat Louise Brachmann. Domnul să ne ajute! Sunt ca nişte fermieri care au venit la târgul de vite.

Freiherr i-a primit cu o politeţe ireproşabilă, făcându-i un semn lui Gottfried, care s-a apucat să aprindă iar lumânările. Când a încheiat piesa următoare, Anton s-a oprit brusc şi şi-a împreunat mâinile. Unde era Logodnica? Oaspeţii mai în vârstă şuşoteau compătimitori şi curioşi. Avea să fie adusă înăuntru, era slăbită.

Dar Sophie, urmată în tăcere de Mandelsloh, a intrat aproape în fugă şi a străbătut încăperea în fugă, nerăbdătoare ca altădată, palidă, e adevărat, dar nerăbdătoare şi entuziasmată ca de obicei, în mod cert gata să se simtă bine. Era îmbrăcată în mătase brodată – mătase chinezească, s-au gândit ei –, care de unde o fi fost? Avea părul ascuns sub un acoperământ alb, cât se poate de potrivit pentru o Logodnică. Purta un singur trandafir alb.

— Hardenburch!

El era acolo.

— Au zis că nu trebuie să vin…

Toată lumea crezuse că acesta va fi sfârşitul recitalului susţinut de junele Anton, însă Mandelsloh, care-şi hotărâse tactica încă de când pusese piciorul în casă, a tras-o deoparte pe Freifrau şi a convins-o că trebuie să-l asculte

cu toţii până termină de cântat. Scaunele din faţă s-au golit, făcându-se loc pentru nou-veniţi. Anton a dat din cap aprobator şi a continuat cu câteva imnuri de Zinzendorf dedicate Frăţiei, a trecut la arii din două sau trei *Singspiele*[26] şi la... oare ce a cântat după? Piesa aceea foarte frumoasă, n-o ştiam, o fi improvizat-o?

Nimeni n-a susţinut că ştie, însă toţi au închis ochii pe jumătate, semn că sunt încântaţi.

Anton a încheiat cu *Capriciu la plecarea fratelui iubit* de Johann Sebastian Bach. Auditoriul a suspinat din rărunchi.

Însă cel puţin unii dintre invitaţi se aşteptaseră să vadă la cină şi un schimb de inele, după care tatăl viitorului mire, ca gazdă, să declare poate ce intenţiona să dăruiască – mobilă, paturi cu saltele din pene etc., poate o listă de proprietăţi. Numai că familia Hardenberg nu făcea lucrurile aşa. Freiherr doar s-a ridicat în picioare, pentru ca oaspeţii să se oprească o clipă din a mânca şi a bea cu hotărâre, şi-a exprimat fericirea lui personală şi pe a soţiei, le-a urat bun-venit tuturor şi i-a invitat să i se alăture într-o scurtă rugăciune.

Invitaţii crezuseră, de asemenea, că după cină, dată fiind recenta suferinţă a lui Fräulein Sophie, nu se va dansa. Dar Sophie a implorat să vină muzicanţii.

Mandelsloh i-a amintit că dr. Ebhard, poate simţindu-se eliberat că are ceva clar de spus, îi interzisese cu stricteţe să danseze.

— Aş vrea să fie aici! a ţipat Sophie. L-aş face să valseze până i-ar da creierul în clocot.

Stătea între mama ei şi Freifrau, mama lui Hardenberg. Aproape ca întotdeauna, Frau Rockenthien zâmbea. Şi-ar fi dorit ca Anton să cânte mai departe, mai ales piesa aceea de la sfârşit, al cărei titlu era sigură că-l ştiuse cândva, şi ar fi vrut să fie şi copilaşul cu ea. Nu era stânjenită că soţul ei vorbeşte tare – şi primul ei soţ era foarte gălăgios, însă niciunul dintre cei doi n-o mişcase mai mult decât vântul de afară.

---

[26] Operă germană de tip popular, în care muzica alternează cu secvenţele vorbite (n. tr.).

Între timp, Freifrau se lupta singură cu demonul timidităţii. Singurul pahar de arrack pe care-l băuse n-o ajutase deloc. În sufletul ei – deşi se temea că ar putea fi un gând păcătos – era îngrozitor de dezamăgită de înfăţişarea viitoarei nurori. Sophie avea un anumit aer înduioşător, o nerăbdare strălucitoare, însă o strălucire de copil. Poate fiindcă nu prea avusese pentru ce să se admire pe ea însăşi, pentru Auguste rangul, înălţimea şi frumuseţea regală însemnau foarte mult. Poate că Sophie ar arăta mai bine, dacă şi-ar lăsa părul pe spate. Fritz îi spusese că e brunetă.

De vreme ce Aleasa lui nu avea voie să danseze, acesta i-a invitat în faţă pe mai-marii din Weissenfels, unul câte unul, pentru a-i prezenta, precum şi pe cei mai tineri, prietenii lui.

— Am fericirea să vă prezint lui Fräulein von Kühn, care mi-a făcut onoarea... ea este Sophie, adevărata mea Filosofie... Ea este Sophie, ea este călăuza spiritului meu în toate...

— Vai, nu trebuie să-l luaţi în seamă! răspundea ea la felicitări.

Se stăpânea să nu bată din picioare. Muzica parcă intra în ele şi apoi îi urca prin tot corpul: se simţea ca o sticlă de apă minerală. Un trandafiriu pal i-a colorat în cele din urmă chipul.

— Vai, nu trebuie să-l luaţi în seamă... când spune asemenea lucruri mă apucă râsul.

Şi într-adevăr râdea.

Una peste alta, Sophie a făcut impresie bună. Nu era deloc genul de soţie la care să se fi aşteptat din partea unui membru al familiei Hardenberg. Însă era simplă, iar asta le plăcea. Natura place întotdeauna.

Câţi bani o să aducă? se întrebau unii pe alţii.

Aproape sufocându-se în primul lui guler înalt şi în jabou, George avea de gând să se alăture dansului imediat ce se va ivi ocazia, însă simţea că n-a mâncat îndeajuns cât să fie întremat. Jos, în sala de mese în care încă nu se

strânsese, a dat de un băiat cu câţiva ani mai mic decât el, cu înfăţişare de înger (ceea ce pentru el era enervant). S-a servit în tăcere cu plăcintă cu carne de porumbel, rece, făcându-şi pumn mâna stângă în buzunar, în caz că se ajungea la situaţia în care cel mai bun trebuie să câştige şi trebuie să-l articuleze pe înger.

— Nu ţi se pare că sora mea Sophie e drăguţă? a întrebat tare.

— Eşti George von Kühn? a întrebat îngerul.

— Treaba mea.

— Ţi-e foame?

— Acasă mâncăm mai mult decât... Te-am întrebat dacă ţi se pare că sora mea, care o să se mărite cu fratele tău Fritz, e drăguţă.

— La asta nu pot să răspund. Nu ştiu dacă e drăguţă. Nu sunt îndeajuns de mare să judec aşa ceva. Dar cred că e.

Atentând la alte preparate făinoase, George s-a simţit eliberat.

— Mereu e cineva bolnav în toate casele, a zis Bernhard. Nu crezi că fratele meu Anton a cântat bine la pian?

— Imnurile?

— N-au fost deloc imnuri.

— Da, a cântat bine, a recunoscut George. Unde te duci?

— Mă duc să mă plimb la râu, pe întuneric. Iată ce efect a avut muzica asupra mea.

George a băut un pahar de rachiu aşa cum bea tatăl lui vitreg, apoi a urcat împleticindu-se să se alăture dansului.

În ciuda tuturor aşteptărilor, Mandelsloh era o dansatoare desăvârşită, de fapt cea mai bună din încăpere. Dar, pentru că soţul ei nu era cu ea şi din pricina lui Sophie, în seara aceea nu avea să danseze, nici măcar cu micul George, pe care cu vreun an în urmă îl învăţase în chinuri paşii.

— Să nu mă inviţi! i-a zis lui Erasmus, când el s-a apropiat de ea încrezător.

— Nu te invit la dans, ştiu că nu trebuie să aspir la o astfel de onoare, te invit să mă ajuţi.

— Ce doreşti?
— O şuviţă din părul lui Sophie, a spus Erasmus.
Mandelsloh a întors încet capul şi s-a uitat la el:
— Şi tu!
— Una foarte mică, s-o ţin în cărţile de buzunar, aproape de inimă... La început n-am înţeles-o, dar dintr-odată mi-am dat seama de ce a inscripţionat fratele meu pe inel cuvintele „Fie Sophie călăuza spiritului meu”.
— Şi tu! a zis ea iar.
— O şuviţă de păr ca amintire nu e cine ştie ce, nu e mare lucru... M-am gândit s-o rog pe Karoline Just să-i vorbească lui Sophie, dar tu eşti persoana potrivită, bineînţeles. Vorbeşti tu cu ea?
— Nu, a răspuns Mandelsloh. Dacă asta vrei, trebuie să-i ceri tu.
Erasmus şi-a ales cu grijă momentul. Se prea poate ca momentele noastre să fie întotdeauna alese. Viorile din sala de muzică, unde se dansa, s-au avântat într-un *Schottische*[27], iar el a avut strania senzaţie că nu înţelege ce sunt ori de ce cântă. I se părea că el însuşi ţine de două lumi, dintre care una n-are nicio importanţă.
Acum stătea lângă scaunul lui Sophie, la câţiva centimetri de corpul ei delicat, care mirosea puţin a boală. Ea l-a privit strălucitoare.
— Abia dacă mi-ai vorbit toată seara, Erasmus.
— M-am gândit cum să exprim ce vreau să spun.
Şi i-a spus, bâlbâindu-se, bineînţeles, că îi cerea doar o şuviţă, una mică, nu ca acea *Ringellocke*[28] pe care i-o arătase Fritz la începutul primăverii şi care ştia că o să fie împletită şi pusă într-o casetă, într-o cutie de ceas.
— O cutie de ceas, a repetat el, dar bineînţeles că nu una aşa...
Sophie a râs. Răsese, e adevărat, aproape toată seara, dar nu cu plăcerea cu care a râs acum.
Retrăgându-se umilit, Erasmus s-a izbit de Mandelsloh.
— Doar nu i-ai cerut, Dumnezeule!

---

[27] „Scoţian“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).
[28] „Şuviţă de păr“ – în lb. germ. (n. tr.).

— Nu te înţeleg, i-a spus el. Mi-ai zis… Am crezut că eşti sinceră şi deschisă…

— Te-ai aşteptat să-şi scoată acoperământul?

La asta nu se gândise deloc.

— I-a căzut încetul cu încetul, i-a spus Mandelsloh, pentru că e bolnavă. De două luni, acum e aproape cheală…

L-a privit grav, fără pic de îndurare.

— Voi, cei din familia Hardenberg, plângeţi imediat, zis. Am observat şi cu alte ocazii.

— Dar de ce a râs? a întrebat sărmanul Erasmus.

45

TREBUIE SĂ MEARGĂ LA JENA

Fritz ştia că Sophie e cheală, însă era încrezător că părul ei negru va creşte din nou. Ştia că Sophie nu poate să moară. „Bărbatul poate să facă ce vrea”, i-a spus lui Coelestin Just, „iar femeia şi mai şi”. Dar nu trebuie să lase timpul să le alunece printre degete. Sophie avea nevoie de un sfat mai bun, chiar de cel mai bun. Trebuie să meargă la Jena.

— Vin să se consulte cu Stark. Dar cu cine pot sta? a întrebat Friedrich Schlegel. Hardenberg avea o mătuşă aici, la Jena, însă a murit cred că acum vreun an. Filosofia, socot, va fi în grija surorii ei, soţie de ofiţer.

— Iar tatăl lui Hardenberg, *der Alte,* bănuiesc că ar putea veni din când în când, a zis Caroline Schlegel. O să-şi facă griji din pricina credinţelor şi a vieţii noastre morale. Vai de cei liberi, vai de cei pentru care nu se roagă nimeni!

Deşi nu făcea opere de caritate, cercul de la Jena era ospitalier. Însă anul academic se încheiase şi oraşul începea să se sufoce de cald, solul din argilă galbenă avea să se usuce în curând, iar turla din Staatskirche parcă vibra în căldura verii. În scurt timp aveau să fie toţi în vacanţă, mai puţin sărmanul Ritter, care s-a retras în pod şi s-a făcut invizibil.

Dar Sophie şi Mandelsloh se mutaseră deja în casa din Schaufelgasse. Camerele erau mici şi existau trei şiruri de trepte, dar locul le fusese recomandat pentru că

proprietăreasa, Frau Winkler, era obişnuită cu tinere invalide. A fost limpede din capul locului, într-adevăr, că are firea potrivită pentru cineva care stă în preajma bolii şi a tot ce presupune ea. Ceea ce putea fi deranjant, dar însemna că avea să aducă sus urcioare cu apă fierbinte oricând, ziua sau noaptea. „Face parte din servicii, scumpă doamnă”, i-a zis Frau Winkler.

Cel puţin, se gândise Mandelsloh, liniştindu-se, aici n-o să domnească eticheta – nu că ar fi domnit la Grüningen – şi sărmana Sophie are să se simtă ca în propria ei casă de păpuşi, unde urcioarele de ceramică şi cu model aşteaptă umile pe servanta încărcată. În realitate, avea ceva îndoieli cu privire la alegerea pe care o făcuse şi a trebuit să-şi ia inima în dinţi ca să deschidă prima scrisoare de la Freiherr. N-avea cum să ştie că, sosind neanunţat la Weissenfels ca să-şi ofere sfaturile, Unchiul Wilhelm declarase că în toată Jena nu există nicio locuinţă potrivită pentru Logodnica nepotului său celui mare (poate cu excepţia fostului palat, unde stătea Goethe de obicei).

— Toate camerele care se dau cu chirie sunt sus şi sunt bune numai pentru crescut porumbei. Cunosc oraşul mai bine decât voi toţi. Sora mai mare, credeţi-mă, s-ar fi mulţumit cu câteva odăi din pod. Femeile se mulţumesc întotdeauna cu prea puţin.

Freiherr i-a scris imediat lui Frau Leutnant Mandelsloh că speră să vină s-o vadă cât mai curând şi că e pe deplin încredinţat că a făcut o alegere înţeleaptă.

46

OASPEŢI

Jurnalul lui Friederike, iulie 1796

Söphgen încearcă să ţină mai departe jurnalul, însă nu trebuie să se mai chinuiască să scrie. Voi consemna eu.

Ne e binişor în odăiţele noastre. Eu însămi îi pregătesc cina lui Sophie, nu mai trimit la Rose, ca să nu se simtă jignită proprietăreasa. Însă aerul de la Jena nu-mi prieşte şi poate că nu-i prieşte nimănui, de vreme ce toţi profesorii şi literaţii se plâng unul de altul dintr-un motiv sau altul. E căldură mare. Lumea începe să iasă şi să plece în vacanţă. Străzile rămân pustii.

Prietenul lui Hardenberg, Friedrich Schlegel (cred că încă nu e profesor), ne-a vizitat ieri-seară. Şi el urmează să plece undeva. L-am primit eu singură. Sophie ieşise cu Frau Winkler la o paradă militară. Eu am văzut o groază, la rândul meu, Dumnezeu ştie! Dar, cum îi trece puţin durerea, iubitei mele surioare i se pare totul amuzant. Atunci e aproape ea însăşi.

Ei bine, Friedrich Schlegel. E filosof şi istoric. Privirea lui melancolică nu m-a speriat deloc. Mi-a spus aşa: „Frau Leutnant, sora dumneavoastră, Fräulein von Kühn, încearcă să-şi înveţe propria minte să gândească precum Hardenberg, aşa cum ai încerca să înveţi o pasăre pe jumătate

domestică să cânte ca o fiinţă omenească. N-o să poată, iar ideile ei dinainte sunt acum vraişte şi nu ştie ce să pună în locul lor". „V-aţi cunoscut vreodată sora, Herr Schlegel?" l-am întrebat eu. „Încă nu, însă cred că e genul acela uşor de recunoscut", a răspuns el. „E sora mea", am spus.

Mai târziu Sophie a ajuns tot în grija lui Frau Winkler, care a zis cu o anumită dezamăgire: „Am crezut că domnişoara o să leşine, dar n-a leşinat".

Cu toate că Fritz era acum inspector asistent la salină, primul lui angajament oficial, şi nu putea pleca decât pe perioade scurte, familia Rockenthien i-a lăsat-o în grijă pe Sophie.

— Sistemul cel mai de încredere este cel al lui Brown, i-a zis Fritz lui Karoline Just, şi nu pentru prima dată. Într-o oarecare măsură, medicina browniană se bazează pe ideile lui Lock despre sistemul nervos.

— Trebuie să credem în cineva, a spus Karoline. Adică în altcineva, în afară de noi, căci fără asta viaţa ar fi săracă.

— Eu vorbeam despre ştiinţele exacte, Justen.

Fritz plecase de la Tennstedt cu noaptea în cap. Dar a ajuns tot cu întârziere la Jena, trebuind să dea de Stark, care era la o întrunire profesională, la Dresda. I s-a spus că s-ar putea vedea, în schimb, cu Jacob Dietmahler, asistentul profesorului.

— Tu erai! Ce bine! a strigat Fritz. Uneori mi se pare că la fiecare cotitură din viaţa mea…

— Şi a mea are cotiturile ei, a răspuns Dietmahler încet.

Fritz era copleşit.

— Iubirea a făcut un monstru din mine.

— Nu-ţi face griji, Hardenberg! Sunt fericit că am obţinut această întrevedere ca asistent şi m-am resemnat cu lunga plimbare care mă aşteaptă.

— Îmi pare sincer rău dacă…

— Dietmahler, doctorul Ebhard i-a explicat profesorului într-o scrisoare. Sophie a mea are dureri.

— Dureri mari, îmi închipui. Nu pot exprima un punct de vedere, bineînţeles, până nu se întoarce profesorul Stark, însă Ebhard menţionează pielea ei, care ne oferă un indiciu important...

— E ca un trandafir.

— În scrisoare scrie că e gălbioară.

Dar Sophie voia să iasă. Avea stăruinţa fără remuşcări a omului care iubeşte cu adevărat plăcerile. La Grüningen erau atât de puţine lucruri de făcut. În plus, nimeni nu-i făcuse niciodată o serenadă. Aici, cel puţin, Dietmahler putea fi de ajutor imediat. La Jena rămăseseră o mulţime de studenţi la Medicină, fără un sfanţ, care lucrau vara în speranţa că-şi vor lua examenele puţin mai devreme ori se vor alătura vreunui regiment ca asistenţi care aşază oasele la loc ori ca doctori care curăţă răni, semicalificaţi. Puteau să cânte? Fireşte că puteau. Altfel, cum şi-ar fi petrecut timpul liber cei aflaţi la nevoie, dacă nu cu muzică? Afară, în asfinţitul cald care se revărsa în Schaufelgasse, au început să cânte micile lor piese, micile cântece populare, apoi un trio. Când Mandelsloh a coborât cele trei şiruri de trepte, cu poşeta în mână, şi i-a întrebat „Pentru cine cântaţi?”, „Pentru Filosofia”, i-au răspuns.

Jurnalul lui Friederike

Acum separe că marea personalitate o să vină într-adevăr, că Goethe o să fie într-adevăr printre noi. N-am aflat de la Hardenberg, ci de la Erasmus şi de data asta, care la urma urmei nu s-a dus la Zillbach, ci momentan are o cameră într-o berărie studenţească, unde zice că doarme pe paie. Ceea ce e treaba lui, asta e limpede, nu a mea. Mai spune şi că se ştie că Goethe nu suportă ochelarii şi că ar fi zis „Ce câştig de la un om în ochii căruia nu mă pot uita când vorbesc şi al cărui suflet are oglinda acoperită de ochelarii care mă orbesc? Mă cuprinde un sentiment de dizarmonie când se apropie de mine un necunoscut cu ochelari pe

nas". Eu însămi n-am mai purtat ochelari niciodată până acum, când îi port la citit şi la cusut, numai că de când am venit la Jena i-am purtat aproape tot timpul. Dar câteodată nu trebuie să iei în seamă fanteziile marilor personalităţi.

7 iulie, dimineaţă.

Mai întâi strângem în camera de zi. Are atât de puţină mobilă, că nu e de făcut mare lucru; odăile au fost construite pentru asistenţii universitari, care sunt recunoscători pentru orice. Flacoanele de medicamente, cataplasmele, seringile atât de dragi lui Frau Winkler merg în dormitor; ustensilele de cusut şi ziarele ajung sub patul de zi. Într-o zi ca asta, când e întunecat şi bate vântul, ferestrele trebuie să rămână închise, numai că nu se închid cum trebuie. E curent, deja ştim, însă mă duc mai aproape să verific şi e câş. Marele om de litere poate să facă pneumonie şi s-ar putea da vina pe noi.

Söphgen uită că are dureri chiar şi că e bolnavă când vine vorba despre curent. Secretul, zice Frau Winkler, e să deschidem fereastra acum, foarte larg, doar o dată. Dacă aerul din încăpere are aceeaşi temperatură ca aerul de afară, nu se simte niciun curent. „Dar", îi zic eu, „înăuntru o să fie groaznic de incomod". „Nu contează", ţipă Söphgen, „o să închidem totul bine când se apropie de casă", apoi îşi adună şi ultima picătură de curaj şi, înainte s-o pot opri, deschide larg fereastra. După aceea o apucă tuşea. „Ar fi trebuit să mă laşi pe mine. Acum tuşea ta e ca un cui care mă ţintuieşte pe cruce. Mai bine de-atât curentul nici c-ar fi putut reuşi!" Iar Sophie râde.

Goethe apare pe Schaufelgasse. Toată lumea la fereastră! Înaintează în redingota lui albastră, peste care poartă o haină cenuşie, de vară, veşmânt nobil, care aproape atinge pământul şi

gleznele cizmelor lui splendide. Se pare că n-are niciun servitor cu el: o vizită particulară.

Îmi scot ochelarii şi cobor, Sophie la fel, nu vrea să rămână în urmă. Se întremează, de parcă ar fi neînfricată. Goethe se prezintă şi, luându-ne de mână cu sinceritate, ne întreabă dacă-l putem lăsa în bucătărie pe servitorul lui: deci a venit cu cineva, dar pare-se că omul merge întotdeauna la un anumit număr de paşi în spatele lui, imitându-i din respect mişcările şi gesturile. Ar fi de mult mai mare folos, evident, dacă ar merge în faţă şi s-ar asigura că se îndreaptă spre casa căutată.

Sus, Goethe ia scaunul cel mai greu, spunând, cu mare farmec, că poeţii înfloresc în clipe de restrişte. Însă peste o clipă iată-l plimbându-se de colo colo prin încăpere.

Nu există nicio sonerie, dar am hotărât împreună cu Frau Winkler să scriem numele pe una dintre plăcuţele desprinse, ca să ştie când să aducă gustările. Goethe taie prăjitura el însuşi, cu îndemânare, şi deschide sticla. Sugerează să-i trimitem un pahar de vin servitorului şi sunt de acord, deşi nu prea ştiu să fi făcut mare lucru ca să-l merite. Între timp, vorbeşte puţin despre sănătate şi boală. Unele afecţiuni, spune el, nu sunt decât forme de stagnare, pe care ar putea-o îndepărta un pahar sau două de apă minerală, însă nu trebuie să le lăsăm niciodată să se dezvolte: trebuie să trecem direct la atac, ca în orice.

Observă cu siguranţă că lucrurile stau altfel cu micuţa noastră pacientă. Era limpede că voia s-o scoată. Din păcate, încă nu cunoaşte poezia lui Hardenberg, care până acum nici n-a publicat mult pe hârtie. Lui Sophie, pentru care această vizită era poate o onoare prea mare, nu-i trecea prin cap ce să spună. În cele din urmă, şi-a făcut curaj şi a remarcat că Jena e un oraş mai mare decât Grüningen. Goethe s-a înclinat uşor şi a

răspuns că şi Weimar e un oraş mai mare decât Grüningen.

Sophie n-a pomenit de Floarea albastră, *povestea lui Hardenberg. Iar Goethe cel puţin n-a pomenit de curent.*

Erasmus, care aflase exact când va avea loc vizita, aştepta sau mai degrabă pândea la colţul străzii.

— Excelenţă! Un cuvânt, vă rog! Sunt fratele mai mic al lui Hardenberg, adică unul dintre fraţii lui mai mici. Sunt student la Silvicultură, adică nu aici…

— Nici nu mă gândeam că aici, i-a răspuns Goethe. Nu există nicio şcoală de silvicultură la Universitatea din Jena.

— Studiez la Hubertusberg. Tocmai am plecat de acolo, îmi permiteţi să fac câţiva paşi cu dumneavoastră?

Goethe a zâmbit şi i-a spus că nu există nicio lege care să-i interzică.

— Aţi fost în vizită la Fräulein von Kühn, nu s-a lăsat Erasmus, şi la sora ei mai mare, Frau Leutnant Mandelsloh.

— Ea este sora mai mare, nu? O femeie puternică, nu prea am înţeles exact în ce relaţii sunt.

Cum Erasmus, tuşind, mergând în pas cu el, n-a mai adăugat nimic, Goethe a continuat:

— Cred că ştiu ce aţi vrut să mă întrebaţi. Vă întrebaţi dacă, atunci când se va însănătoşi, Fräulein von Kühn va fi un adevărat izvor de fericire pentru fratele dumneavoastră. Simţiţi, probabil, că cei doi nu au acelaşi tip de înţelegere a lucrurilor. Dar, fiţi liniştit, nu înţelegerea este ceea ce iubim la o fată tânără. Iubim frumuseţea ei, inocenţa ei, încrederea ei în noi, aerele şi graţiile ei, Dumnezeu mai ştie ce – dar nu o putem iubi pentru înţelegerea ei –, şi sunt sigur că şi la Hardenberg e la fel. Va fi fericit, cel puţin un anumit număr de ani, cu ce îi poate oferi ea, după care va putea avea parte de neasemuita binecuvântare care sunt copiii, pe când poezia lui…

Erasmus l-a apucat disperat de braţ când a ajuns la

mijlocul frazei, învârtindu-l cum învârteşte fluxul o epavă.

— Dar nu asta am vrut să vă întreb!

Goethe s-a oprit şi s-a uitat în jos la el. (Servitorul, la optsprezece metri în urma lui, s-a oprit şi el şi s-a holbat într-o frizerie.)

— Atunci, m-am înşelat. Nu vă preocupă fericirea fratelui dumneavoastră?

— Nu a lui! a ţipat Erasmus. Mă preocupă a ei, a lui Sophie, a ei!

47

CE A REUŞIT PROFESORUL STARK

Când s-a întors la Jena, profesorul Stark a făcut o examinare şi a spus că se impune o operaţie. Avea să introducă tuburi prin care să se scurgă otrava. Era singura cale prin care se putea elimina tumoarea graţioasei Fräulein. Era nevoie de consimţământul tatălui ei vitreg de la Grüningen. Acesta a sosit în douăzeci şi patru de ore.

— Ar fi păcat să pierdem artificiile de ziua Electorului, a spus Sophie.

Era singura ei obiecţie.

— Tatăl meu vitreg şi mama mea lasă toate amănuntele în seama mea, i-a zis Mandelsloh tânărului Dietmahler, care avea printre îndatoririle cele mai delicate obligaţia de a discuta cu rudele pacientului.

— Va trebui să-l chem pe logodnicul surorii mele. S-a întors la Tennstedt. Dar dumneavoastră îl cunoaşteţi bine, desigur.

— Nu, nu bine, însă de mult, a răspuns Dietmahler. Cred că Erasmus, fratele lui, se află la Jena.

— Nu, a plecat ieri, la sfatul meu. Nu era de niciun ajutor să stea aici, nici pentru el, nici pentru noi. Dar Hardenberg bineînţeles că ar fi de ajutor. Acum v-aş ruga să-mi spuneţi ziua şi ora când profesorul intenţionează să facă operaţia. V-aş ruga să mi le scrieţi. Nu pentru că aş uita, în niciun caz, însă vă rog să le notaţi aici, în jurnalul meu.

Numai că Profesorul Stark nu lucra aşa. Avea obiceiul să

ofere cât mai puţine informaţii, cel mult ora operaţiei. Asta, ca să-l scutească pe pacient de emoţii. De asemenea, nu se recomandau nici vizitele rudelor înainte de a fi anunţate. Dietmahler ştia, fără îndoială, însă nu se putea împotrivi. Acum trebuia să se mai ducă o dată pe Schaufelgasse să dea o explicaţie.

— Încăperea rezervată în acest scop trebuie să fie gata oricând, a continuat el perseverent. Trebuie să avem la dispoziţie suficiente aşternuturi vechi, curate şi lenjerie de corp veche, curată, din cea mai bună pânză.

— Să fie gata oricând, când noi nu ştim când trebuie! a zis Mandelsloh. Aici avem două camere şi numai două. Aceasta este camera de zi, iar în clipa asta sora mea doarme în dormitor. Puteţi avea încredere că voi inspecta cum se cuvine.

— Şi celelalte lucruri? a ezitat Dietmahler.

— Credeţi că am adus până aici teancuri de lenjerie de corp veche, curată, din cea mai bună pânză? N-ar fi mai bine să ne întoarcem la Grüningen să luăm?

— Nu. Pacienta nu trebuie să călătorească.

— Adică Profesorul dumneavoastră nu vrea să călătorească.

— Nu asta am spus. Cât de mare e dormitorul?

— Cât camera aceasta. Abia e loc să te mişti. Spuneţi-i să nu aducă pe nimeni cu el, în afară de dumneavoastră.

— Sigur. Aveţi promisiunea mea. Iar stăpâna casei ar fi gata să dea o mână de ajutor?

— Cu asupra de măsură.

— Nu vreau să fim duşmani, Frau Leutnant. Nu am putea privi lucrurile altfel? Vă asigur de profunda compasiune a Profesorului şi de profundul său interes. Mi-a spus chiar că are intenţia de a face el însuşi pansamentul.

Ea a clătinat din cap, dar nu era decât un armistiţiu.

Frau Winkler vorbise despre aşteptata vizită a Profesorului Stark cu toţi vecinii din apropiere, „ca să nu se înţeleagă greşit când se vor auzi ţipete şi plânsete. Şi-ar putea închipui cine ştie ce dispută...”

— Vreun chiriaş care o sugrumă pe proprietăreasă, a încuviinţat Mandelsloh.

Frau Winkler, care acum deja i se supunea ca o sclavă, a reuşit (pentru că Marea Spălare din an trecuse) să ia cu împrumut aşternuturi vechi, curate. Aşternuturi uzate nu existau propriu-zis în Saxonia, însă unele erau cu treizeci sau patruzeci de ani mai vechi decât altele. Întinzând materialul în strălucirea soarelui puternic, de vară, i-a demonstrat cât de delicate sunt firele urzelii.

— Lăsaţi-le deoparte, nu-mi mai vorbiţi despre ele! Daţi-mi socoteala săptămânală şi o cafea, i-a zis Mandelsloh.

Sophie ieşise la o plimbare prin holde cu soţia pastorului ale cărui predici le ascultau duminica. Plecaseră devreme, ca să evite soarele, şi merseseră pe drumuri umbrite de plopi.

— Vă mulţumesc, Frau Pastor, aţi fost atât de bună, sunteţi atât de bună, veţi fi atât de bună, sunt sigură, să mă iertaţi că obosesc aşa de repede.

— Poate voi avea permisiunea de a o vizita pe Fräulein Sophie săptămâna viitoare? a întrebat soţia pastorului, însă Mandelsloh a intervenit politicos, spunând că, din nefericire, nu au cum să fie siguri în privinţa aranjamentelor de felul acesta.

— Mi-aş dori să fie George aici, a zis Sophie.

— George!

— Habar n-am de ce, nici nu vorbeam despre el, dar mi-aş dori să fie aici.

Hardenberg nu ştia nimic despre operaţie. Se prea poate să nu fi ştiut nici măcar că erau tot la Jena. El, credea Mandelsloh, inspecta Salinele de la Dürrenberg. Iar instrucţiunile Profesorului, pe care le urma în spiritul supunerii militare, în ciuda atitudinii ei critice, erau tot „Voi anunţa cu o oră înainte. Aşa e cel mai bine. După aceea puteţi chema pe oricine doriţi”.

Tot Dietmahler a fost cel care a adus acest ultim mesaj şi tot el a apărut în dimineaţa zilei de 11 iulie, însoţit de un om de la spital.

— Operaţia va avea loc la ora unsprezece. Am să explic ce e de făcut.

Patul dublu a fost târât în mijlocul camerei şi s-au pus pe el aşternuturile străvechi, iar pe sofaua din camera din faţă erau teancuri de pansamente, scamă şi burete, aduse de servitorul de la spital. Sophie nu părea tulburată.

Frau Winkler le-a spus că e cineva la uşă. Era un mesager care anunţa că Profesorul consideră că trebuie să amâne intervenţia până la ora două.

— Ca să ne aducă aminte că e o mare personalitate, a spus Mandelsloh.

— Sunteţi nedreaptă, Frau Leutnant, a răspuns Dietmahler.

El l-a expediat pe omul de la spital la un restaurant şi s-a plimbat pe străzile din Jena până la două fără un sfert. Când s-a întors, Sophie era într-o cămaşă veche, ponosită, îngălbenită, aproape ca pielea ei. Părea mai mică, poate micşorată. „Ce fac eu cu ce mi s-a lăsat în grijă?” s-a gândit Mandelsloh.

Pe Schaufelgasse au intrat două trăsuri, închise, deşi era o zi în toiul verii. S-au oprit, iar uşile s-au deschis.

— Sunteţi patru, a zis Mandelsloh, făcându-i un reproş amar lui Dietmahler. Mi-aţi dat cuvântul...

— Trei sunt studenţi, a răspuns acesta abătut. Învaţă cum se fac aceste lucruri.

— Şi eu învăţ cum se fac aceste lucruri, a zis Mandelsloh.

Din faţa scărilor s-a auzit cineva poftind-o pe Frau Winkler afară ori invitând-o să fie cel puţin mai discretă. Profesorul şi studenţii săi şi-au făcut apariţia, îmbrăcaţi, cum se cuvine, în negru. Redingotele tinerilor erau absurd de mari. Le luaseră cu împrumut, fără îndoială. Profesorul s-a înclinat în faţa doamnelor. Sophie a surâs vag.

— Vom administra întăritorul.

Era o combinaţie de vin şi laudanum, după reţeta doctorului Brown, iar Sophie a băut fără să se împotrivească. Apoi au mers în dormitor, unde toată lumea

se mişca stângace în jurul patului, aflat în locul acela neobişnuit. Ca să nu fie în drum, studenţii stăteau cu spatele lipit de perete şi priveau concentraţi, ca nişte ciori tinere, fiecare scoţându-şi stiloul şi călimara.

Sophie a fost ajutată să se aşeze pe teancul de saltele împrumutate. După aceea Profesorul a întrebat-o, cu o politeţe gravă – de fapt, potrivită cu demnitatea de copil –, dacă n-ar vrea ea să-şi acopere faţa cu o bucată de muselină fină:

— Astfel, veţi putea vedea ceva din ce fac, însă nu foarte limpede... Aşa. Acum nu mă vedeţi, nu?

— Văd că sclipeşte ceva, a spus ea.

Poate că era un joc, la urma urmei. Studenţii au scris un rând în caietele lor.

Urmând protocolul medical de la Jena, Profesorul l-a chemat lângă el pe Dietmahler şi l-a întrebat:

— Să procedez la incizie, stimate coleg? Aceasta este recomandarea dumneavoastră?

— Da, Herr Professor. Aceasta este.

— Dumneavoastră aţi face două incizii sau una?

— Două, Herr Professor.

— Deci?

— Deci.

Aşteptând în josul scărilor, Frau Winkler nu auzise nimic, însă acum răbdarea-i era răsplătită.

48

LA SCHLÖBEN

Între Artera şi Jena, Langensalza şi Jena, Dürenberg şi Jena, Fritz străbătea drumurile prăfuite de vară, acum pline de emigranţi şi soldaţi.

> „Sunt ca un parior care a riscat tot pe o carte. Rana nu trebuie s-o văd.”

Sophie a mai fost supusă unei operaţii pe 8 august 1796 pentru drenarea abcesului. Apoi a fost necesară o a treia intervenţie, spre sfârşit de august, pentru că primele două dăduseră greş. La mai bine nici nu se puteau aştepta, spunea Profesorul Stark. Pacienta făcea faţă, puroiul era doar moderat. Însă toamna era întotdeauna un anotimp periculos, mai ales pentru tineri.

Sophie către Fritz: „Abia dacă pot scrie un rând, dragă Hardenberg, fii bun şi nu te nelinişti. Asta te roagă din suflet a ta Sophie”.

A treia operaţiei-a afectat profund pe ambii taţi. Lui Rockenthien i-au dispărut toată vorbăria, tot optimismul, toate glumele murdare, nu treptat, ci dintr-odată, de parcă l-ar fi înşfăcat un uriaş şi i-ar fi luat toată speranţa. Freiherr, pe de altă parte, şovăia pentru prima oară în viaţa lui – nu în credinţa lui religioasă, ci în privinţa a ceea ce ar trebui să facă. Până la sfârşitul lui august şi-a amânat vizita la Jena. După aceea s-a hotărât să se ducă, luând cu el cât mai mulţi membri ai familiei şi rămânând noaptea la

Schlöben-bei-Jena. Chiar şi asta a fost în parte o încercare de a scăpa de Unchiul Wilhelm, care era încă oaspete la Weissenfels.

— Am să rămân aici, frate, până am să constat că nu mai este nevoie de sfatul meu.

— Foarte bine, a zis Freiherr. Adică nu veniţi la Schlöben.

A poruncit să se pregătească doar şase ori şapte dormitoare.

Pentru ei înşişi, precum şi pentru proviziile pe o săptămână era nevoie de ambele trăsuri şi de patru dintre caii greu încercaţi. Fritz era deja la Jena, Anton era la şcoala militară din Schulpforta, însă Karl era acasă – jumătate din ofiţerii din regimentul lui fuseseră în permisie după retragerea Saxoniei din coaliţia împotriva francezilor – şi Sidonie, şi Erasmus. Bernhard nu prea voise să vină, dar nici să rămână singur la Weissenfels cu micuţul, cu servitorii şi cu Unchiul.

Hurducându-se lângă Erasmus, Freifrau ştia că, fiind nespus de îngrijorată pentru Sophie, nu se cuvinte să recunoască nicio clipă de fericire, şi totuşi inima îi bătea mai tare când au ajuns în valea atât de cunoscută şi, pentru prima dată după trei ani, venise momentul să caute cu privirea cele patru coşuri de fum mari de la Schlöben şi vârfurile plopilor. Întotdeauna iubise locul acela. Poate pentru că în jurul casei erau o mulţime de copaci, ceea ce-i crea un neobişnuit sentiment de siguranţă. Acolo se născuseră Anton şi o fetiţă, Benigna, care nu supravieţuise. Soţul ei, ştia, chiar dacă acum veneau atât de rar aici, zicea că nu s-ar despărţi de Schlöben pentru nimic în lume.

— Coşurile! a strigat Sidonie, care stătea lângă vizitiu.

Au trecut pe lângă stejarul în care, între o creangă de sus şi una mai de jos, încă atârnau sforile de la leagănele lor de odinioară. La dreapta era podul ghebos ce se întindea peste apă şi peste alee, ducând la clădirile de la fermă şi la capelă.

Domeniul era întunecos, umed şi într-o stare atât de jalnică, încât treptele de sus de pe scara principală nu mai erau sigure şi servitorii puneau scări ca să se poată urca în dormitoarele lor. Şi *Gutsverwalter*[29] se mutase în casa mare doar ca să se simtă la adăpost, căci şi locul lui era o ruină. Însă nimic din nemernicia demnă de la Oberwiederstadt, ci mai degrabă o senzaţie vagă, în valea aceea ceţoasă, de seninătate, de iertare perpetuă, de întoarcere acasă după ce ai făcut tot ce ţi-a stat în putinţă.

Sentimental ca toţi cei care poartă haina militară, Karl avea lacrimi în ochi când au trecut prin dreptul leagănelor de altădată, pe lângă săniuşul de odinioară, ce cobora din vârful văii, pe lângă heleşteul acum uscat până în toamnă. Şi el se gândea la lunile petrecute acolo nu cu mult timp în urmă, după ce planurile de a se căsători cu banii se sfârşiseră tulbure şi trebuise să se ferească din calea unei femei furioase, care suferise o insultă.

— Ne puneam paie în cizme iarna, a zis Sidonie.

— Şi le scoteam înainte să intrăm, a spus Karl. Ce picioare albe aveai, Sido, ca nişte peşti, nu ca ale noastre. Ţi-ar plăcea să fii din nou copil?

— Aş prefera să fim din nou copii cu toţii, a răspuns Erasmus, ca să avem o împărăţie a noastră.

— Ceea ce nu aş putea spune despre mine, a vorbit Bernhard.

Când era foarte mic, Bernhard crezuse că diferenţa de şase ani dintre el şi Sidonie o să dispară treptat şi că, aşa cum o s-o ajungă pe Sidonie la înălţime ori chiar o s-o întreacă, o s-o ajungă şi la vârstă ori chiar o s-o întreacă. Şi fusese dezamăgit.

Apusul cald mirosea a tei şi a găinaţ de pui.

— Ascultaţi susurul apei! le-a zis Sidonie. O s-o auzim susurând toată noaptea.

Bernhard a răspuns că preferă să trăiască lângă un râu.

Când se descărca încet bagajul, uşile casei s-au deschis şi au apărut *Gutsverwalter* şi Billerbeck, urmaţi de nişte păsări ameţite, care, evident, credeau că sunt şi ele acasă

---

[29] „Vechil, vătaf“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

în casă. Intrarea din casă o foloseau rar. Prin asfinţitul perlat ce se revărsa în coridorul principal se vedea departe, la capătul holului ca o peşteră, bucătăria luminată.

Între Freiherr şi *Gutsverwalter* aproape că nu era nici urmă de formalitate. Având cam aceeaşi înălţime, s-au îmbrăţişat călduros.

— Am suferit şi suferim, Billerbeck. Dumnezeu ne pune la încercare.

— Ştiu, Excelenţă.

Cu patru ani în urmă, când fusese ultima dată la Schlöben, Bernhard era un băieţel care împărţea un pat cu baldachin cu unul dintre fraţii lui – era aproape sigur că fratele acela fusese Erasmus – într-o încăpere mare de la parter. Ca majoritatea celorlalte, încăperea se afla în partea de nord şi se deteriorase grav din pricina ploii care intra prin ferestrele sparte. Reparaţiile aveau să înceapă dintr-o zi în alta, tot repeta Billerbeck. Între timp, Bernhard a primit o odăiţă la primul etaj, cu un pat nu cu mult mai mare decât un prici.

„Tata şi mama dorm deja”, şi-a zis Bernhard. „Nu bate vântul, dar din când în când străluceşte luna şi se luminează camera. Iar undeva ticăie un ceas”. Şi aşa şi era, cu toate că nu-l vedea. Sus, în partea de sud, la Schlöben exista un străvechi ceas aurit, enorm, care dădea ora, deşi nu tocmai exact, pentru toată gospodăria; mecanismul lui se afla în zidul gros din camera lui Bernhard. „Stau în pat neliniştit”, a continuat el. „A auzit toată lumea ce am auzit eu, şi totuşi nimeni nu îi acordă toată atenţia”.

De ceva vreme îi trecea prin cap că primul capitol din povestea lui Friz nu e greu de înţeles. Nimeni nu i-l arătase şi nici nu i-l citise vreodată. Dar nu exista nimic care să-l intereseze la Weissenfels şi pe care să-l fi cercetat cât se poate de serios.

Îl izbise – înainte să înghesuie povestea la loc în geanta lui Fritz cu cărţi – mai ales un lucru: un singur om îl

înţelesese pe necunoscutul care vorbise la cină despre Floarea Albastră. Pesemne că era altfel decât restul familiei. Trebuie să-ţi recunoşti propria soartă şi, când se arată, s-o saluţi.

49

LA „TRANDAFIRUL”

Au pornit spre Jena în ziua următoare, la cinci dimineaţa. Cafea, aproape de nebăut, li s-a servit în camera de dimineaţă. Afară, în capul văii, cerul era brăzdat de lungi şiruri de nori care parcă aşteptau zorii ca să devină transparenţi. În afară de apa ca o scânteie, Schlöben însuşi era învăluit în umbră.

— Nici nu-ţi închipui ce stare ciudată am, a zis Karl. Aş sta la fereastra asta până când se luminează tot.

— Suntem ca vrăjiţi aici, a spus Sidonie. Până nu mergem, nu putem să ne dăm seama cât de adâncă e nefericirea noastră. Am venit să-l vedem pe săracul Fritz, şi totuşi suntem mai departe decât oricând de el. Mi-e ruşine că simt o asemenea linişte.

— *Satt!* a strigat Erasmus, lăsând ceaşca de cafea.

Dacă plecau devreme, se puteau întoarce la Schlöben chiar în seara aceea, lăsându-le cailor opt ore de odihnă. Freiherr le rezervase la Jena o încăpere spaţioasă, particulară, la „Trandafirul”. În ciuda greutăţilor prin care trecea familia, mergea întotdeauna la cele mai bune hanuri, căci altele nu ştia.

— Uite-l pe Fritz! a strigat Karl, care conducea prima trăsură şi a întors bine în faţa celorlalte, în curtea de la „Trandafirul”.

— Nu, nu e fratele meu! a zis Sidonie tare.

Sărind afară înainte să se pună scara ca să coboare, a

alergat spre el.

— Abia te-am recunoscut, Fritzchen.

Bineînţeles, fiind un grup aşa de mare, nu puteau ajunge la Frau Winkler toţi în acelaşi timp. Freiherr avea să vină primul, iar ceilalţi mai târziu.

— Să nu te însoţesc, Heinrich? a întrebat Freifrau, adunându-şi tot curajul.

Nu, avea să se ducă acolo cu Fritz. Aveau să pornească imediat. Ceilalţi au intrat la „Trandafirul” şi au urcat în frumoasa cameră din faţă, din care se vedea piaţa.

— Iată, a spus Karl, ridicând unul din transperantele de pânză albă. Când i-am văzut ultima dată mergând împreună aşa?

După ce Fritz şi tatăl lui s-au pierdut în depărtare, a apărut un grup de deţinuţi, cu lanţuri la picioare, scoşi din închisoare ca să cureţe strada. Când paznicul nu era atent, lăsau măturile şi întindeau mâna, cerând milostenie. Sidonie le-a aruncat poşeta.

— Au să-şi taie gâtul pentru ea, a zis Karl.

— Ba nu. Sigur au un sistem de distribuţie, a intervenit Erasmus.

— Foarte probabil, cel mai mic are să primească cel mai puţin, a spus Bernhard.

— Cafea, cafea pentru stimatele doamne şi stimaţii domni! a anunţat stăpânul casei, care venise după ei.

Un ospătar cu şorţ cu dungi i-a întrebat dacă vor vin.

— Încă nu, a răspuns Erasmus.

— Te rog să te întinzi, i-a zis Sidonie mamei. Canapelele acestea parcă sunt făcute tocmai ca să nu se stea pe ele, dar eu tot te rog să încerci.

Freifrau s-a aşezat.

— Sărmanul Fritz! Sărmana Söphgen! Dar are să se înveselească dacă îl vede pe îngerul nostru.

l-a făcut semn lui Bernhard să vină lângă ea. În cameră deja se încălzea. Transperantele mari stăteau neclintite.

Următorul care a sosit a fost Dietmahler, trimis de Profesorul Stark să vadă dacă poate fi de vreun ajutor. A şovăit în uşă, uitându-se de la un chip la altul în încăperea

umbrită. Intrase şi urcase neanunţat la „Trandafirul”. Ei vorbeau între ei cu toţii, nimeni nu se uita în jur şi Dietmahler n-a fost deloc înţelept să se ia după copilaşul blond care stătea lângă el şi cerceta hidraulica aparatului de făcut cafea.

— Tu eşti Bernhard, nu? Eu sunt un prieten de-ai lui Friedrich, fratele tău, am fost la tine acasă, la Weissenfels. Nu ştiu dacă sora ta, Sidonie, mă mai ţine minte.

— Foarte posibil să nu, i-a răspuns Bernhard. Dar eu te ţin, oricum.

Auzindu-i pe jumătate, Sidonie s-a dus spre ei zâmbind. Normal că ţinea minte tot – ziua în care se spală rufele, fericita vizită şi, desigur, el era...

— Desigur, a zis Bernhard.

— Acum am onoarea de a fi Asistentul Profesorului Stark, a spus Dietmahler. E posibil ca fratele dumneavoastră să fi amintit de mine în scrisorile lui, când a venit vorba despre tratamentul administrat Logodnicei sale.

Şi-a scos cartea de vizită. Aşa ea sigur îşi va aduce aminte numele lui. Însă cele câteva clipe în care nu şi-l adusese aminte i-au confirmat lui Dietmahler ceea ce, la urma urmei, deja ştia: că nu înseamnă nimic. Tot ce înseamnă ceva pentru noi are un nume. Scufundaţi-vă, le-a spus speranţelor, scufundaţi-vă ca un cadavru aruncat în râu. Sunt respins, nu pentru că n-aş fi binevenit şi nici măcar pentru că aş fi ridicol, ci pentru că nu sunt nimic.

— Dietmahler! a strigat Erasmus.

Acum Sidonie şi-a adus aminte şi o clipă şi-a acoperit faţa cu mâinile.

— Slavă Domnului că sunteţi aici, Dietmahler! Ne veţi spune exact ce se întâmplă. Nu aţi practicat profesia într-atât încât să ştiţi să minţiţi.

— Asta nu e politicos, a zis Karl.

— Fräulein von Kühn încă are febră foarte mare, le-a explicat Dietmahler. Vizitele lungi sunt strict interzise. Jumătate de oră, poate. Din nefericire, tuşea întârzie vindecarea inciziei. Se deschide. Profesorul crede acum că,

dacă ar avea permisiunea de a mai face o operaţie, am putea spera la o însănătoşire grabnică şi completă.

— Dar dumneavoastră ce credeţi? a întrebat Erasmus.

— Eu nu pun la îndoială prognosticul lui.

Apoi Dietmahler s-a scuzat. Trebuie să se gândească, a spus, la celelalte îndatoriri.

— Sigur că trebuie, a ţipat Sidonie. Şi trebuie să ne iertaţi, dar suntem neliniştiţi. Nu credem cu adevărat că aveţi şi alţi pacienţi, pe lângă Söphgen a lui Fritz. Oamenii îngrijoraţi sunt nespus de egoişti.

— Asta mi-a zis fratele dumneavoastră.

— Înseamnă că a fost mai cugetat decât de obicei.

Încerca să-i dea explicaţii, deşi nu ştia pentru ce. După ce el a plecat, neavând ce să facă, au rămas la fereastră şi l-au urmărit din ochi, văzând cum dă colţul, trece strada pietruită şi dispare în umbră.

Freifrau dormea cu greutate. Stăpânul locului a întrebat din nou dacă să le trimită câteva sticle de vin.

— Dacă asta vă face mai fericit, da, a răspuns Karl.

— Vin din partea locului, Herr Leutnant?

— Doamne fereşte! Aduceţi *Moselwein!*

După ce ospătarul a lăsat sticlele şi a plecat, Erasmus a izbucnit violent:

— Tata are să se întoarcă în curând, de vreme ce nu are voie să stea decât o jumătate de ceas. Nu prea facem faţă. Ce are să se aleagă de vizita lui? Ştiţi prea bine că, deşi a consimţit, tot crede că e o căsătorie nepotrivită...

— E nepotrivită! l-a întrerupt Bernhard. E treaba noastră să vedem frumuseţea din această nepotrivire.

— N-ar fi trebuit să vii, Înger al Casei! l-a repezit Erasmus furios.

— Nici tu, cred! a răspuns Bernhard.

— De ce i se îngăduie tatei să o viziteze atât de repede pe Söphgen, a cărei suferinţă, sărmanul suflet, l-a adus pe Fritz într-o asemenea stare, că nici propria lui soră nu l-a recunoscut? a continuat Karl, întorcându-se spre Erasmus. Ca părinte şi creştin, sigur simte toată mila pentru ea, însă, dincolo de asta, nu poate să se gândească decât la

cum fiul lui cel mare se va lega pe viaţă de o fată bolnavă, care s-ar putea să nu-i poată dărui copii niciodată. Va trebui să-şi retragă consimţământul. Nimeni nu se poate aştepta la altceva. Şi apoi, săracul Fritz, nefericitul de Fritz, va trebui să spună crudul adevăr: Draga mea Filosofie, regret că tatăl meu nu te consideră potrivită pentru patul meu...

— Se trezeşte mama, a spus Sidonie.

Pe scări se auzeau coborând paşi grei, care făceau să vibreze ferestrele cu pervaz, noi, din cea mai bună cameră de la „Trandafirul”. Iată-l în faţa lor pe Freiherr, cu lacrimi curgându-i pe obraji – cu asta, cu lacrimi de adevărată căinţă, erau obişnuiţi la rugăciuni –, suspinând şi trăgând grotesc aer în piept, sughiţând de parcă s-ar fi înecat cu un dumicat grosolan.

— Sărmanul copil... Vai... Sărmanul copil... Aşa de bolnavă... Vai... Şi n-are nimic...

S-a sprijinit de tocul uşii, ceea ce niciunul dintre ei nu-l mai văzuse niciodată făcând, apucându-l cu ambele mâini.

— Îi voi da Schlöben!

50

UN VIS

Karl a subliniat că tatăl nu avea cum să facă aşa ceva. Moştenise Schlöben de la unchiul lui, Friedrich August, în 1768, urmând să-i revină lui Fritz, care s-a născut patru ani mai târziu. Ceea ce nu înseamnă că ar fi fost mai mică generozitatea sacrificiului, inspirat de pura compasiune omenească, pe care Freiherr voia să-l facă. Deşi Bernhard, aşa credea, că generozitatea era ceva mai mică.

În clipele acelea lui Fritz îi stăruia în gând o imagine, plutind la marginea minţii sale cuprinse de vis. În cele din urmă, i-a dat voie să intre. Era iar student la Jena, asculta prelegerea lui Fichte despre Sine şi a simţit că n-ar trebui să facă asta, că nu e unde ar trebui să fie, fiindcă auzise, că Hardenberg, prietenul lui, n-a trăit decât două ceasuri pe drumul până la Schlöben. Calul nu era bun şi n-a ajuns decât după ce s-a întunecat. A ciocănit la uşă şi i-a deschis o tânără domnişoară cu păr negru. S-a gândit că ar putea fi soţia lui Hardenberg, însă n-a întrebat. A fost oaspete binevenit la Schlöben două săptămâni. Când a venit vremea să plece, gazda i-a primit mulţumirile, dar i-a spus să nu se mai întoarcă.

Fritz şi-a notat întâmplarea aşa cum i-a venit în gând, într-un singur paragraf. Cum trebuia să meargă la Tennstedt, a întrebat-o pe Karoline Just dacă n-ar vrea să i-o citească.

— E ca odinioară, a spus, privind în jur parcă surprins. Salonul, lumina focului, unchiul şi mătuşa care s-au dus la

culcare, lectura.

„Înainte nu vorbea niciodată aşa”, şi-a zis Karoline în sinea ei. „După cum vorbeşte acum, ar putea fi unul dintre vecini”.

Fritz şi-a deschis caietul.

— Trebuie să spun că e povestea unui vis.

— În cazul acesta, o ascult numai pentru că suntem prieteni de atâta timp, a răspuns Karoline. Ştii că pe oameni nu-i interesează decât propriile lor vise.

— Dar e un vis pe care l-am avut de mai multe ori.

— Din ce în ce mai rău.

— Nu vorbi aşa despre vise, Justen! i-a spus el. Din pricina lor unele lucruri n-au mai apărut de şapte ani în casa de nebuni a filosofiei.

„Acum şapte ani nu-l cunoşteam”, se gândea ea, în timp ce el citea cu glas tare.

— Merită să continui?

— Dă-mi voie să citesc o singură dată pe toată. Cum arăta tânăra domnişoară? l-a întrebat ea după aceea.

— Nu contează. Ce contează e că a deschis uşa.

Vechii prieteni şi colegi ai lui Freiherr de la Saline şi chiar şi Coelestin Just vorbeau despre gestul lui – de a-i dărui Schlöben lui Sophie von Kühn dându-l drept un exemplu absurd de *Herrnhuterei*[30]. Cât despre situaţia legală, nimeni nu era prea sigur, însă „aşa ceva nu s-a mai auzit, nu s-a mai întâmplat”, zicea bătrânul Heun. „Nici Însuşi Domnul nostru n-a făcut atât. Fiii lui Hardenberg în sărăcie lucie, moşia Oberwiederstadt fără un sfanţ, astea chiar nu sunt vremuri pentru a iubi şi a dărui peste măsură.” Senf a subliniat ascuţit că nici moşia Schlöben nu are un sfanţ.

Aceste lucruri nu se spuneau, bineînţeles, în prezenţa lui Kreisamtmann Just, care însă le ştia foarte bine. Chiar şi în casa din grădină melancolia îl trăgea de mânecă.

— Asta, numai din pricina răsfăţului, spunea Karoline.

— Mă aveţi pe mine şi pe Rahel, fiecare stabilit în felul

[30] Biserica Moravă (n. tr.).

lui, aşa că e greu să ne închipuim că ne-am putea schimba vreodată. Şi când un prieten vechi se poartă într-un anumit fel, astfel încât pare cu totul alt om, simţi că se apropie bătrâneţea „cu paşi tăcuţi”.

— Adevărul este, i-a zis unchiul ei, că bătrânul Hardenberg nu s-a schimbat. Mereu a fost o fiinţă imposibil de înţeles. Ceea ce numesc Hardenbergianismus. Însă nu trebuie să te plângi când omul ascultă mesajul trimis de Dumnezeu.

S-a uitat mai de aproape la nepoata lui şi i-a spus:

— E absurd, Karolinchen, să spui că tu ţi-ai fixat lucrurile în felul tău.

— Aşa o fi, dar aici sunt întotdeauna bine-venită, i-a răspuns ea, surâzând. Mereu mi-aţi spus asta, n-o faceţi şi acum?

— Vă rog să-mi spuneţi ce să cred. Erasmus? Karl? Sidonie? i-a rugat Freifrau. Nu înţeleg care este propunerea înaintată. Schlöben nu mai este domeniul nostru?

— Liniştiţi-vă mintea! i-a răspuns Erasmus. Pe Sophie a noastră n-o interesează decât să se întoarcă la Grüningen.

Freifrau s-a simţit eliberată, dar în acelaşi timp a avut şi un resentiment faţă de ceea ce părea un reproş la adresa domeniului, ceea ce numai Bernhard a băgat de seamă. Era cu putinţă ca fata să nu vrea să locuiască acolo?

— Însă, dacă este dorinţa tatălui tău, a spus ea, aşa trebuie să se facă.

51

TOAMNA LUI 1796

În septembrie, dinspre pădurile de pin au început să-şi croiască drum spre Jena căruţe cu lemne pentru iarna care se apropia. Crengile din vârful încărcăturii zgâriau ferestrele de pe străzile laterale, pline de ramuri ca o colonie de păsări. Pe trotuare se deschideau dintr-odată guri de canal şi primeau recunoscătoare lemnul care cădea ca trăsnetul. Începuse şi pusul murăturilor şi butoaiele enorme cu oţet năvăleau pe scări în bezna urât mirositoare din cămări. Fiecare gospodărie se pregătea după puteri, ascunzându-şi comoara de oţet şi lemn de foc. Studenţii se întorceau „şi târfele la fel”, zicea Mandelsloh. „Şi-au încercat norocul în altă parte în vacanţă. La Leipzig şi la Berlin”. Se întorceau la Jena în trăsuri modeste, însă nu pe străzile de lângă Schaufelgasse. Asta era motiv de dezamăgire pentru Sophie, căreia i-ar fi plăcut să vadă priveliştea. Şi *Fakultät* se întorceau la casele lor, făcându-şi anunţurile pentru lunile de iarnă ce aveau să urmeze. Se ţineau prelegeri publice, la care putea asista oricine, mult mai multe prelegeri particulare şi câteva *privatissime,* care erau cele mai scumpe. Profesorul Stark ţine prelegeri, *privatissime,* despre afecţiunile femeilor.

Când era încă la Tennstedt, Fritz a primit o scrisoare de pe Schaufelgasse al cărei scris nu-l cunoştea. A văzut că era semnătura lui Leutnant Wilhelm Mandelsloh, a lui însuşi, care se afla în permisie de la Regimentul Prinţului Clemens zu Langensalza. Scrisoarea era întocmită,

spunea, la comanda soţiei. Lui Sophie nu i-ar fi fost uşor să stea ea însăşi la o masă de scris, iar soţia lui se scuzase că e ocupată cu treburi femeieşti („Vor să-i dea ceva de făcut”, s-a gândit Fritz), aşa că l-au lăsat pe el să-i explice starea de sănătate a pacientei. În ciuda spuselor lui, Sophie a reuşit să strecoare un bilet, susţinând că e foarte bine, doar că, din nefericire, e bolnavă câteodată, şi că-i trimite o mie de sărutări.

La sfârşitul lui noiembrie, permisia s-a terminat şi Leutnant a trebuit să se întoarcă, poate cu oarecare uşurare, la Langensalza. Putea foarte bine să tragă concluzia că nu mai contează cine ştie ce pentru treburile soţiei.

Familia Schlegel şi ciracii ei nu au mers în vizită pe Schaufelgasse, bizuindu-se pe faptul că Dietmahler îi va ţine la curent. El însă le putea spune doar că Sophie când avea febră, când îi trecea şi că incizia s-a vindecat de mai multe ori la suprafaţă, după care s-a infectat iar şi s-a revărsat în interior. Stark a prescris o doză mai mare de laudanum, pe care Dietmahler îl aducea de două ori pe săptămână.

— Vă doresc noroc în viitoarea carieră, i-a spus Mandelsloh. Au să se întoarcă la Grüningen de Crăciun şi de ziua lui Sophie, în martie.

— Da, la primăvară are să împlinească cincisprezece ani, i-a zis Dietmahler lui Caroline Schlegel. Încă putem spera şi pentru minte, şi pentru corp.

— Nu prea văd cum, a replicat Karoline. Hadenberg nu poate decât să spere că ea o să crească, dar e la fel de posibil ca asta să nu se întâmple.

„N-am niciun motiv să rămân la Jena sau cu aceşti oameni ori în ţara asta. Îmi trebuie doar un cuvânt de la un om de seamă, care să mă recomande. Aş putea pleca în Anglia”, se gândea Dietmahler. Cu toate că Dr. Brown murise, doi dintre fiii săi, credea el, practicau medicina la Londra. „Cât despre mama, m-aş putea îngriji să primească bani periodic ori ar putea veni cu mine.”

52

ERASMUS E DE AJUTOR

— Fritz, cel mai bun frate, i-a spus Erasmus, dă-mi voie să-ţi fiu de ajutor! Până se hotărăşte unde va fi primul meu angajament, fac umbră pământului degeaba. Îngăduie-mi să le însoţesc pe Sophie şi pe Mandelsloh înapoi la Grüningen.

Trebuie să se întâmple curând, înainte ca drumurile să fie cu neputinţă de umblat pentru o invalidă, din pricina iernii. Mandelsloh se gândise deja la aproape toate cele trebuincioase. Tocmise o trăsură închisă, trasă de cai potcoviţi cu crampoane, în caz că se făcea ger, trimisese bagajul greu înainte, o chemase pe soţia Profesorului Stark şi-i oferise ca dar de rămas-bun cuţite de sparanghel, suflate cu argint, le dăduse bacşişuri servitorilor, le scrisese celor din familia Schlegel un bilet, anunţându-i că nu se recomandă vizite, şi o lăsase pe Frau Winkler să-i plângă pe umăr jumătate de ceas. Erasmus nu trebuia decât să meargă călare pe lângă trăsură, să fie un însoţitor rotund la faţă, oarecare, şi să facă de serviciu la fiecare oprire. Când ajungeau la şaisprezece kilometri de Grüningen, el trebuia să o ia înainte ca să le anunţe sosirea. Pentru Sophie, avea să fie de ajutor, deşi nu cine ştie ce. Adevăratul lui motiv era unul dintre cele mai puternice motive cunoscute oamenilor: nevoia de a se chinui pe sine însuşi.

În prima zi au purces târziu şi au mers doar şaisprezece kilometri. La „Ursul” Sophie a fost dusă direct în camera

ei.

— A adormit deja, a spus Mandelsloh când a intrat Fritz în salonul de la han, după ce se ocupase de bagaje.

O tocmise pe nepoata hangiului să aibă grijă de Sophie în camera ei şi să o cheme imediat dacă e nevoie de ea.

În sfârşit se odihnea, între lumina inegală, umbra lumânărilor şi soba scânteind, pe care, într-o firidă mare, arcuită, au pus cizmele la uscat şi felurile de mâncare, ca să se păstreze calde. Lumina radia pe partea stângă a chipului ei amabil, prefăcându-l în aur, astfel încât în ochii lui Erasmus n-a prea mai fost Mandelsloh preţ de o clipă.

— *Abendessen* e gata, a zis ea.

E o sfântă războinică, s-a gândit el, un înger puternic de pe câmpul de luptă.

— Am fost la bucătărie, a continuat ea. Friptură de porc, pulpe, conservă de prune şi supă în pâine.

— Nu pot să mănânc, a răspuns Erasmus.

— Hai, suntem saxoni! Putem face o cină bună, chiar dacă ni se rupe inima.

— Până acum, drumul cel puţin nu i-a înrăutăţit starea, a oftat el.

— Nu, nu i-a înrăutăţit-o.

— Însă durerea...

— Aş îndura-o eu, în locul ei, dacă s-ar putea, a zis Mandelsloh. Oamenii zic aşa, dar nu prea ar vrea. Eu însă aş vrea. Numai că e doar o pierdere de vreme, o risipă, să te gândeşti la ce nu se poate şi pentru tot ce risipim o să fim traşi la răspundere.

— Anii te-au învăţat filosofie.

Spre uimirea lui, ea a surâs şi a zis:

— Câţi ani crezi că am?

— Nu ştiu... s-a poticnit el. Nu m-am gândit niciodată.

— Douăzeci şi doi.

— Şi eu la fel, i-a răspuns abătut.

53

O VIZITĂ LA MAGISTER KEGEL

Hausherr von Rockenthien nu fusese tocmai îndrăgit la Grüningen, unde însă râsul lui le lipsea. Fiind un om inocent, se purta mai departe ca de obicei, întinzându-şi braţele mari, îmbrăţişându-şi prietenii, fluierând ogarii ca să pornească la vânătoare, dar acum făcea toate astea fără să râdă, ca şi cum s-ar fi stricat vreun mecanism.

Nu era nimic neobişnuit că se duce în oraş să-l vadă pe Magister Kegel. Aşa făcea mereu, nemaiavând răbdare să cheme oamenii la Schloss şi să-i aştepte. Neobişnuit era că şi-a luat şi soţia cu el. Chiar şi în clipele acelea de mare nelinişte ea era la fel de inactivă sau, ca să folosim un cuvânt mai blând, mai liniştită decât oricând. Cu toate astea, trăsura a fost trasă pe aleea îngheţată din faţă şi au urcat amândoi, arcurile de pe partea lui Hausherr tremurând tare când acesta s-a aşezat.

— Exact aşa era vremea, a zis el, când Coelestin Just l-a adus prima dată la noi acasă.

— Ba parcă ningea, a răspuns Frau Rockenthien.

După ce se retrăsese, Magister Kegel trăise cu cărţile lui într-o căsuţă, de lângă biblioteca privată. L-a felicitat pe Rockenthien cu ocazia întoarcerii fiicelor lui vitrege de la Jena. Tuturor celor din partea locului le fusese dor de Fräulein Sophie. Cu voia Domnului, nădăjduia el cu toată sinceritatea, are să se însănătoşească, dar nu era deloc nerăbdător să vină la Schloss Grüningen.

— Am dat toată învăţătura pe care mi-aţi cerut-o la

dumneavoastră acasă. Nu am ce să-mi reproşez, însă rezultatele au fost mereu descurajatoare. Cei mai mici nu mi-au fost încredinţaţi până acum, însă, după părerea mea, săraca Fräulein Sophie în niciun caz nu trebuie să încerce să înveţe cât timp e suferindă ceea ce a fost prea greu pentru ea când era sănătoasă. Consider că este total nepotrivit. Ar fi o aiureală.

— Dar ea asta doreşte, a spus Rockenthien.

— Şi la ce anume se gândeşte?

— Cred că i-ar plăcea să înveţe ceva care să ia ochii, a răspuns Rockenthien imediat, sau mai bine zis ceva remarcabil, ceva cu care să-şi uimească logodnicul.

— Eu nu sunt omul de la care să înveţe ceva care să-ţi ia ochii, a răspuns Magister, uitându-se în jur la modestele lui obiecte. Şi aş putea profita de ocazie să vă spun că eu consider că Von Hardenberg este mult prea bine-venit în casa dumneavoastră.

— Toţi tinerii sunt bine-veniţi în casa mea, a răspuns Rockenthien nefericit.

Vedea că Kegel e pe punctul de a refuza ferm să vină. Frau Rockenthien, care până atunci nu scosese o vorbă, a spus ceva. Se prea poate să nu fi gândit deloc. Oricum, Kegel a privit-o ţintă când s-a ridicat de pe scaun, a clătinat uşor din cap şi a zis că, dacă nu contramandează, are să vină la Schloss miercurea următoare, „însă nu doresc să întrerup niciun tratament medical”.

— Nu vă temeţi, i-a zis Rockenthien. Söphgen e acum în grija lui Langermann, care nu-i prescrie decât lapte de capră.

Dr. Langermann, care-l înlocuise pe Dr. Ebhard, era un medic jovial, de modă veche, pe care îl cunoşteau toate familiile înstărite din Grüningen. Părerea lui sinceră era că la Jena o otrăviseră pe Fräulein Sophie. Însănătoşirea avea să urmeze la primăvară, când laptele de capră e cel mai bun.

54

ALGEBRA, CA ŞI LAUDANUMUL, AMORŢEŞTE DUREREA

La Weissenfels se vorbea despre Conferinţa de Neutralitate care avusese loc recent în oraş, însă în cele din urmă, spre dezamăgirea negustorilor, ea nu fusese despre dezastrele prusace, despre moartea bătrânei târfe a Babilonului la St. Petersburg ori despre Aleasa lui Hardenberg. Iar Fritz nu se mai întâlnea cu vechii lui prieteni, nici cu fraţii Brachmann, nici măcar cu Frederick Severin.

— Nu ne putem aştepta să fie o companie bună, le spunea Sidonie. Cum îşi termină treaba de birou, cum urcă în camera lui. N-ai decât să baţi la uşă şi să tot baţi, că nu răspunde. S-a retras în împărăţia minţii.

Mintea are multe împărăţii, răspundea Severin.

— Fritz studiază algebra, i-a zis Sidonie.

„Algebra, ca şi laudanumul, amorţeşte durerea”, scria Fritz. „Însă studierea algebrei mi-a confirmat că filosofia şi matematica, ca matematica şi muzica, vorbesc aceeaşi limbă. Asta, desigur, nu este însă de ajuns. Îmi voi vedea drumul în timp. Răbdare, cheia se va arăta.

Credem că noi cunoaştem legile care ne guvernează existenţa. Întrezărim în spatele lor, poate doar o dată sau de două ori într-o viaţă, un cu totul alt sistem. Într-o zi, când citeam, între Rippach şi Lützen, am simţit

certitudinea nemuririi ca o atingere de mână. – Prima dată când am fost acasă la familia Just, în Tennstedt, casa mi s-a părut radioasă, chiar şi faţa de masă verde, da, chiar şi zaharniţa. – Prima dată când am cunoscut-o pe Sophie, m-am hotărât într-un sfert de ceas. – Rahel m-a certat, Erasmus mi-a făcut reproşuri, dar s-au înşelat, amândoi s-au înşelat. – În cimitirul din Weissenfels am văzut un băiat, încă nu bărbat, meditând cu capul plecat într-un loc încă nesăpat, privelişte alinătoare în semiobscuritate. Acestea au fost momentele cu adevărat importante din viaţa mea, chiar dacă ea ia sfârşit mâine.

La cum sunt lucrurile, noi suntem duşmanii lumii şi străini pe-acest pământ. Felul cum îl simţim este un proces de înstrăinare. Prin înstrăinarea însăşi îmi câştig existenţa de la o zi la alta. Unul este însufleţit, zic, dar celălalt este neînsufleţit. Sunt inspector la saline, adică sare tare. Merg mai departe de-atât, mult mai departe, şi zic că una este trezie, cealaltă este un vis, una aparţine trupului, cealaltă aparţine spiritului, una aparţine spaţiului şi distanţei, cealaltă aparţine timpului şi duratei. Dar spaţiul se varsă în timp, aşa cum trupul se varsă în suflet, astfel încât una nu se poate măsura fără cealaltă. Vreau să găsesc o altă măsură.

O iubesc pe Sophie mai mult pentru că e bolnavă. Boala, starea de a fi neajutorat, cere prin ea însăşi iubire. Nu am putea simţi iubire pentru Dumnezeu însuşi, dacă n-ar avea nevoie de ajutorul nostru. – Însă şi cei care sunt sănătoşi, dar nu pot să facă nimic au nevoie de ajutor, poate chiar mai mult decât cei suferinzi.”

55

LECŢIA LUI MAGISTER KEGEL

În dormitorul lui Sophie era aglomeraţie: aerul era gros ca vinul. Şi era şi gălăgie, micuţii întrecându-se care să vorbească mai tare. Glasul lui George, care imita pe cineva – glasul pe care-l avea când imita –, ţipetele ascuţite şi huruiturile din colivia de păsări, lătratul neghiob.

— Nu pot ţine o lecţie în dezordinea asta! a exclamat Magister după ce l-a condus înăuntru un servitor. Vă rog să fiţi buni şi cel puţin să luaţi de-aici cei cinci câini. Unde este Frau Leutnant Mandelsloh?

— Tatăl meu vitreg a implorat-o să coboare să facă ordine la el în birou, i-a zis George.

— A, George! Nu te-am văzut de ceva vreme.

Sophie zăcea printre şaluri, pe un pătuţ de zi.

— A, dragă Magister, George făcea... Făcea puţină...

— George mă imita. Mi-am dat seama limpede când m-am apropiat.

George, care fusese lăsat de pază, un băiat mare în vacanţa de Crăciun de la *Internat,* s-a înroşit ca focul. Coliviile s-au cufundat într-un ciripit plin de ură.

— Primiţi regretele mele, Fräulein, pentru tot ce aţi îndurat şi trebuie să înduraţi mai departe, i-a spus domnul în vârstă şi apoi s-a întors spre cei mici: Nu vă gândiţi deloc la sora vitregă? Nu vedeţi cât s-a schimbat faţă de cum era înainte?

— Aşa ni s-a părut la început, a răspuns Mimi, dar acum nu ne mai aducem aminte cum arăta înainte.

Au noroc, s-a gândit Kegel.

— Lăsaţi-i să rămână, trebuie să rămână! a strigat Sophie. Nu ştiţi ce plictiseală era la Jena, în afară de perioada de început. Iar acum, că m-am întors acasă…

— Nu îl aşteptaţi pe Hardenberg?

— Nu ştim când vine şi când pleacă, a spus George. Face parte din familie, nu trebuie să ne anunţe înainte.

Magister i-a făcut semn infirmierei să-i ia pe Mimi şi pe Rudolf. A pus cu mâna lui un şal peste păsări, care erau tot ameţite şi ciripeau încet în colivii. Apoi s-a aşezat pe scaunul de lângă patul de zi şi a scos o carte.

— Ah, Magister, vechea mea *Fibel*[31]*!* a ciripit Sophie.

— Nu, aceasta este pentru elevi mai avansaţi, a răspuns el. Pasajele de aici ne povestesc ce au scris cei din Roma antică sau unii dintre ei despre prietenie.

— Sunteţi atât de bun că aţi venit… a reuşit ea să spună. Vreau să mă iertaţi… Nu suportam gândul că v-am rănit. Acum nu mai râd ori nu mai râd atât.

— Sentimentele mele nu contează absolut deloc. Dacă ar fi contat, nu ar fi trebuit să mă fac profesor.

Mandelsloh era la uşă.

— Nu ştiaţi că Sophie nu trebuie în niciun caz să râdă sau să plângă până nu se vindecă de tot rana?

— Jur că n-am ştiut! a ţipat George foarte neliniştit.

— Sunt sigur că nu aţi ştiut, a zis Magister.

— Sunt atât de netoată, a spus Sophie dintr-odată. Nu sunt de mare folos pe lumea asta.

Rockenthien intrase după Mandelsloh.

— Am venit să ascult lecţia, a spus peste umărul ei, adaptându-şi vocea, cum i se părea că se cuvine, pentru încăperea unui bolnav. Nădăjduiesc să am ce învăţa.

— Toţi cei care ascultă vor avea ceva de învăţat, a zis Kegel. Însă o jumătate de oră va fi de ajuns pentru Fräulein Sophie.

— Asta le-am zis şi eu, a adăugat Rockenthien.

— Despre cine vorbiţi?

Despre toţi, se pare – se strânseseră toţi lângă biroul lui,

[31] „Carte“, „manual“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

de unde se urca, iar Mimi şi Rudi, cu infirmiera, un lacheu tânăr, două orfane cărora de milă le dăduseră de lucru în camera de rufe şi pe care nu ştia nimeni cum le cheamă, băiatul care aducea lapte de capră, care în mod normal nu intra niciodată în casă. Unii se codeau în spate, dar Hausherr i-a chemat, generos, îndemnându-i să nu piardă o ocazie care s-ar putea să nu se repete.

— Nici eu însumi nu ştiu sigur ce spunea Cicero despre prietenie.

Sophie a întins mâinile spre ei toţi. Râsul şi tuşea abia dacă i se auzeau în zarva aceea. Căţeii, fiecare disperat să fie primul, au sărit iar în pat, cu urechile lipite, ca s-o lingă pe faţă.

Magister Kegel şi-a închis cartea. „La urma urmei, oamenii aceştia s-au născut pentru bucurie”, s-a gândit.

La începutul lui martie 1797, Fritz a avut concediu oficial zece zile, pe care şi le-a petrecut la Grüningen.

— Dormi bine, draga mea Filosofie? a întrebat-o pe Sophie.

— A, da. Îmi dau ceva.

— Noaptea e o putere întunecată, a zis el.

— Dar nu mi-e frică de noapte.

În seara zilei de 10 martie, Fritz a întrebat-o pe Mandelsloh:

— Ar trebui să rămân aici?

— Asta trebuie să judecaţi singur.

— Pot să o văd?

— Nu, nu acum.

— Dar mai târziu?

Mandelsloh, care părea să fi luat un fel de hotărâre, a răspuns:

— Momentan nu e vindecată. Ieri ne-au zis să ţinem rana deschisă.

— Cum?

— Cu fir de mătase.

— Şi cât timp?

— Nu ştiu cât timp.

— Ar trebui să rămân aici? a mai întrebat el o dată.

De data asta n-a primit niciun răspuns şi a urlat: „De ce trebuie să existe între mine şi Söphgen a mea un bătăuş ca tine, un caporal cu suliţă travestit în femeie, dragă Doamne?”

— Nu trebuie să vă uitaţi la rană, i-a spus Mandelsloh. Însă nu vă învinuiesc.

— Nu vreau să aud de ce mă învinuiţi. Să plec ori să rămân?

— Am mai vorbit despre curaj, i-a amintit Mandelsloh.

— Am căzut de acord că nu există o măsură clară, i-a răspuns Fritz. Bernhard a avut curaj când a fugit de-acasă la râu. Mama, în felul ei, a avut curaj când s-a întâlnit cu mine în grădină...

— Ce grădină?

— Karl şi regimentul lui au fost atacaţi la Mainz. Iar dumneavoastră aţi fost martoră la trei operaţii. Şi Söphgen a mea...

— Nu e o întrecere, a spus Mandelsloh. Oricum, n-are rost să privim înapoi. Ce puteţi face pentru ea? Iată tot ce trebuie să vă întrebaţi în casa asta.

— Dacă m-ar lăsa să o îngrijesc, deşi poate nu mă credeţi, aş putea, a zis el. Da, despre asta ştiu câte ceva.

— Dacă aţi rămâne aici, n-aţi fi dorit pe post de infirmieră, i-a replicat Mandelsloh. Aţi fi dorit pe post de mincinos.

Fritz şi-a ridicat capul greu:

— Atunci, ce să spun?

— Să ne ajute Dumnezeu, asta ar trebui să-i spuneţi zi de zi. Pari puţin mai bine în dimineaţa aceasta, Söphgen. Da, cred că puţin mai bine. În curând o să poţi ieşi în grădină. E nevoie doar de o vreme mai caldă...

A rostit cuvintele aşa cum le rostesc actorii la prima repetiţie, fără emoţie. Fritz s-a uitat la ea îngrozit.

— Şi, dacă n-aş fi în stare să spun asta, m-aţi considera laş?

— Eu am o părere foarte simplă despre laşitate, a răspuns Mandelsloh.

— N-aş putea s-o mint, nu mai mult decât aş putea să mă mint pe mine însumi, a ţipat Fritz după o clipă.
— Nu ştiu în ce măsură un poet se minte pe sine însuşi.
— Ea e călăuza spiritului meu. Ştie asta.
Mandelsloh n-a răspuns.
— Să rămân?
Ea tot n-a răspuns şi Fritz a ieşit brusc din cameră. Unde are să se ducă? s-a întrebat ea. Pentru un bărbat, e mult mai simplu. Dar o femeie, când are de luat o hotărâre grea, unde se poate duce ca să fie singură?

Sophie a fost dezamăgită când a auzit că Hardenberg se întorsese la Weissenfels, dar nu peste măsură. Se întâmplase destul de des şi înainte să fie nevoit să plece când ea nu se simţea îndeajuns de bine să-l primească. Dacă nu dormea, auzea cum îi scot calul din grajd şi-l aduc în faţa casei, deşi el nu mai călărea pe Gaul, ai cărui paşi înceţi ea îi recunoscuse întotdeauna. Câteodată, chiar când era pe punctul de a pleca, Fritz descăleca, alerga pe coridor, urca în fugă cele două scări, o nimica toată pentru el, intra la ea în cameră şi-i spunea încă o dată:
— Eşti inima inimii mele, Sophie.
În seara aceasta nu a fost aşa şi Fritz nu s-a întors.

Trei ceasuri şi trei sferturi până la Weissenfels, cu o oprire la Freyburg. Grădinile de legume de lângă Weissenfels erau pustii, nu se vedeau decât tulpinile verzei de iarnă la lumina lunii. Porţile oraşului erau închise. Fritz a plătit amenda pe care o plăteau întârziaţii şi a luat-o încet spre casa tatălui său.
Era prima săptămână din Postul Paştelui, iar la ferestrele de la Kloster Gasse străluceau doar câteva lumini. Mama şi tatăl lui erau deja în pat. Erasmus era singurul din familie care încă nu se culcase.
— Nu am putut să rămân, i-a spus Fritz.
— Cel mai bun dintre fraţi…

CUVÂNT DE ÎNCHEIERE

Sophie a murit la ora zece şi jumătate, în dimineaţa zilei de 19 martie, la două zile după ce a împlinit cincisprezece ani. Fritz a primit vestea la Weissenfels, peste două zile. Şi Karoline Just a primit o scrisoare de la una dintre surorile mai mari ale lui Sophie, care povestea cum, „în agonia ei”, sărmanei fete i se păruse că aude potcoave de cal.

Fritz a devenit cunoscut ca scriitor abia după moartea lui Sophie. În februarie 1798 le-a spus prietenilor lui că în viitor o să semneze cu un nume de familie vechi, Novalis, „cel ce curăţă pământ nou”. Sub numele Novalis, a publicat *Imnuri către noapte* şi a lucrat la câteva proiecte, unele încheiate, altele doar fragmente. N-a terminat niciodată povestea Florii Albastre, acum intitulată *Heinrich von Ofterdingen.*

În decembrie 1798, Fritz s-a logodit cu Julie, fiica consilierului Johann Friedrich von Charpentier, profesor de matematică la Academia de Mine din Freiberg. Ea avea douăzeci şi doi de ani. El avea o carieră bună în directoratul salinelor din Turingia. Lui Friedrich Schlegel îi scria că pare să-l aştepte o viaţă interesantă. „Cu toate astea”, adăuga, „mai bine aş fi mort”.

La sfârşitul anilor 1790, tuberculoza pulmonară le-a venit de hac şi celor mai mici membri ai familiei Hardenberg, care au început să piară, aproape fără să se împotrivească. Erasmus, care susţinuse insistent că scuipă sânge când tuşeşte, numai pentru că râde prea mult, a murit în Vinerea Mare, în 1797. Sidonie a rezistat până la douăzeci şi doi de ani. La începutul anului 1801, Fritz, care

avea aceleaşi simptome, s-a întors la casa părinţilor din Weissenfels. Pe patul de moarte, l-a rugat pe Karl să-i cânte la pian. Când a venit Friedrich Schlegel, i-a spus că şi-a schimbat întru totul planul pentru povestea Florii Albastre.

Bernhard s-a înecat în Saale pe 28 noiembrie 1800.

George, prim-locotenent, a fost ucis în Bătălia de la Smolensk în 1812.

La un an după moartea lui Fritz, Karoline Just s-a căsătorit cu vărul ei, Carl August.

Mandelsloh a divorţat în 1800 şi l-a luat de soţ pe un anume general von Bose. A trăit până la şaptezeci şi cinci de ani.

Inelul de aur al lui Fritz, pe care e inscripţionat „Fie Sophie Îngerul meu Păzitor” se află la Muzeul Municipal din Weissenfels.